

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

**Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Διοίκηση Ανθρώπινου
Δυναμικού, Επικοινωνία και Ηγεσία**

Σχολή Οικονομικών Επιστημών

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας

.....

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Ε.Κ.Ε.)
και Βιώσιμη Ανάπτυξη στη Δημόσια Διοίκηση. Η περίπτωση
της Περιφέρειας Ηπείρου»**

ΖΙΩΓΑ ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ Α.Μ. 124

**(υποβλήθηκε στο Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας – Πανεπιστήμιο
Δυτικής Μακεδονίας)**

ΚΟΖΑΝΗ 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Μεταπτυχιακό πρόγραμμα
Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού, Επικοινωνία και
Ηγεσία

Σχολή Οικονομικών Επιστημών
Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Ε.Κ.Ε.) και Βιώσιμη Ανάπτυξη στη Δημόσια Διοίκηση. Η περίπτωση της Περιφέρειας Ηπείρου».

ΖΙΩΓΑ ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ Α.Μ. 124

Επιβλέπων Καθηγητής: Ιωάννης Αντωνιάδης

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή : Πανυτσίδης Κωνσταντίνος

Τσακιρίδου Ελένη

«ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ»

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην Διπλωματική Εργασία μου και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η εργασία μου προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Όνομα & Επώνυμο Συγγραφέα (Με Κεφαλαία):

...**ΖΙΩΓΑ ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ**.....

Υπογραφή (Ολογράφως, χωρίς μονογραφή): **ΖΙΩΓΑ ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ**

Ημερομηνία (Ημέρα – Μήνας – Έτος): **17 Φεβρουαρίου 2023**

The journey towards sustainability begins with each of us as leaders.

Jean François Manzoni

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	8
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο :ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ.....	12
1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΕ.....	12
1.2. ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΚΕ.....	14
1.3. Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΕ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	16
1.4. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΕ.....	19
1.4.1.Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΜΕΡΩΝ (STAKEHOLDERS THEORY).....	19
1.4.3. ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΕΝΝΟΙΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΕ.....	23
1.4.3.1. ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ.....	24
1.5.ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΕ.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΕΚΕ στην πράξη.....	26
2.1. ΤΟΜΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε.....	26
2.1.1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΩΣ ΤΟΜΕΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε.....	26
2.1.2. ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΤΟΜΕΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ.....	27
2.1.3. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΩΣ ΤΟΜΕΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΚΕ.....	28
2.2 ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΕ.....	29
2.2.1. Η ΕΚΕ στο χρόνο.....	29
2.2.2. Η Εσωτερική και η Εξωτερική διάσταση της ΕΚΕ.....	29
Κεφάλαιο 3ο : Θεσμικό Πλαίσιο και Φορείς ΕΚΕ.....	30
3.1 Ευρωπαϊκό και διεθνές θεσμικό πλαίσιο.....	30
3.1.1 Οι φορείς ΕΚΕ στην Ευρώπη.....	33
3.2. Το Εθνικό πλαίσιο της Ε. Κ. Ε. και οι ΦΟΡΕΙΣ στην Ελλάδα.....	34
3.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ Ε.Κ.Ε.....	36
3.4. Η έννοια της βιωσιμότητας και της Αειφορίας.....	37
3.5. Η ανάπτυξη και τα όρια της.....	39
3.6. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	41
3.6.1. Ομοιότητες στις έννοιες ΕΚΕ και Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	41
3.7. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	41
3.8. Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΚΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	43

Μέρος Β' - ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : Η ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ.....	44
4.1 ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ	44
4.1.1. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ.....	44
4.1.2. ΟΡΓΑΝΩΣΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΕΣ.....	45
4.2. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΚΕ.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5° :ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ	49
5.1. Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ.....	49
5.1.1. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση και οι μεταρρυθμίσεις.....	49
5.2. ΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ	50
5.2.1. Ερευνητικό ερώτημα	50
5.2.2. Κύριος Στόχος.....	50
5.2.2.1.Επιμέρους σκοποί:.....	51
5.3. ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	51
5.4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	51
5.4.1. Το αντιληπτικό περίγραμμα του ερευνητή.....	51
5.4.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	52
5.4.3. Ο χώρος και ο χρόνος αναφοράς της έρευνας.....	52
5.4.4. Περιγραφή του Δείγματος –Πληθυσμού της έρευνας.	52
5.4.5. Οι ερωτήσεις.....	53
5.4.6 Η διαδικασία της συνέντευξης.....	53
5.5.ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΚΕ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	54
5.6. ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ Ε. Κ. Ε.	56
5.7.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	57
5.8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	63
5.9.ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΕΑ ΕΡΕΥΝΑ	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, Δρ. Ιωάννη Η. Αντωνιάδη, Αναπληρωτή Καθηγητή, για την βοήθεια, εμπιστοσύνη, καθοδήγηση, που μου παρείχε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

Επίσης να ευχαριστήσω τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής την κα. Τσακίριδου Ελένη και τον κ. Πανυτσίδα Κωνσταντίνο.

Τέλος να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου και όσους συμμετείχαν στην έρευνα, διότι χωρίς την βοήθειά τους για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων και την παραχώρηση του υλικού δεν θα ήταν δυνατή η ολοκλήρωση της εργασίας.

Αφιερώνω την εργασία αυτή στην οικογένειά μου

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία ερευνά το θέμα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) και της Βιώσιμης Ανάπτυξης στη Δημόσια Διοίκηση. Σε μια εποχή συνεχόμενων κρίσεων, τα θέματα Περιβάλλοντος, Κοινωνίας και Διακυβέρνησης είναι στο προσκήνιο περισσότερο από ποτέ και αποτελούν πεδίο έρευνας και μελέτης. Αν μπορούσαμε να αποσαφηνίσουμε την έννοια της ΕΚΕ θα λέγαμε ότι είναι «η εθελοντική δέσμευση των επιχειρήσεων για να συμβάλουν στην οικονομική ανάπτυξη με παράλληλη βελτίωση της ποιότητας ζωής των εργαζομένων και της κοινωνίας γενικότερα» (Παγκόσμιο Επιχειρηματικό Συμβούλιο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, 1998). Κύριος σκοπός της μελέτης είναι αρχικά η προσέγγιση της έννοιας της ΕΚΕ, τα χαρακτηριστικά της, η εξέλιξη της στο χρόνο μέσα από την βιβλιογραφία, καθώς και το θεωρητικό της πλαίσιο με αναφορά στις επικρατέστερες θεωρίες των ενδιαφερόμενων μερών και το μοντέλο της πυραμίδας των τεσσάρων διαστάσεων του Carroll(1991). Παρουσιάζονται τα οφέλη των οργανισμών που υιοθετούν προγράμματα ΕΚΕ, όπως και τα επιχειρήματα των επικριτών της. Αναλύονται οι διαστάσεις και τομείς εφαρμογής της ΕΚΕ, οι κύριοι φορείς που προωθούν την ΕΚΕ στην Ελλάδα και την Ευρώπη με αναφορά στους Δείκτες αξιολόγησης. Εξετάζεται η σύνδεσή της με την έννοια της Βιώσιμης ανάπτυξης και Αειφορίας. Ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, στο χαρακτήρα της και μια συγκριτική ανάλυση του Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα σε σχέση με την εφαρμογή δράσεων ΕΚΕ. Η μελέτη περίπτωσης επικεντρώνεται στην αναζήτηση και ανάδειξη καλών πρακτικών ΕΚΕ στην Περιφέρεια Ηπείρου, αναφέρονται καλές πρακτικές που εφαρμόζονται είτε με πρωτοβουλία του φορέα ή έπειτα από αιτήματα της τοπικής κοινωνίας. Η ανάλυση των στοιχείων που πρόεκυψαν κατά την ερευνητική διαδικασία, παρουσιάζουν εμφανή και συνεχή δέσμευση του φορέα σε καλές πρακτικές ΕΚΕ. Τέλος, κατατίθενται προτάσεις που συνδράμουν ενεργά στις έρευνες που πρόκειται να ακολουθήσουν στο μέλλον.

Λέξεις –Κλειδιά: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ), Βιώσιμη Ανάπτυξη, Δημόσια Διοίκηση.

Abstract

This master's thesis investigates the subject of Corporate Social Responsibility (CSR) and Sustainable Development in Public Administration. In an era of continuous crises, the issues of Environment, Society and Governance are in the foreground more than ever and are a field of research and study. If we could clarify the concept of CSR we would say that it is "the voluntary commitment of businesses to contribute to economic development while improving the quality of life of employees and society in general" (World Business Council for Sustainable Development, 1998). The main purpose of the study is initially to approach the concept of CSR, its characteristics, its evolution over time through the literature, as well as its theoretical framework with reference to the prevailing theories of the interested parties and the pyramid model of the four dimensions of Carroll (1991). The benefits of organizations that adopt CSR programs are presented, as well as the arguments of its critics. The dimensions and areas of application of CSR are analyzed, the main bodies that promote CSR in Greece and Europe with reference to the evaluation indicators. Its connection with the concept of Sustainable Development and Sustainability is examined. Here follows a brief reference to the Greek Public Administration, its character and a comparative analysis of the Public and Private sector in relation to the implementation of CSR actions. The case study focuses on the search and highlighting of good CSR practices in the Region of Epirus. The practices mentioned are implemented either at the initiative of the organization or following requests from the local community. The analysis of the data that emerged during the research process shows an obvious and continuous commitment of the organization to good CSR practices. Finally, proposals are submitted that actively contribute to future research.

Keywords: Corporate Social Responsibility (CSR), Sustainable Development, Public Administration.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Διανύουμε μια εποχή διαρκούς αβεβαιότητας έπειτα από μια σειρά κρίσεων στον οικονομικό, υγειονομικό, ανθρωπιστικό, περιβαλλοντικό–κλιματικό, ενεργειακό τομέα. Η πίεση που ασκείται στις χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο, πλήττει την ανθεκτικότητα των οικονομιών τους και έρχεται στο προσκήνιο η ανάγκη για χάραξη νέων πολιτικών για το περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία, την υγεία.

Οι συνεχόμενες αυξητικές τάσεις των τιμών των προϊόντων (βασικών αγαθών αλλά και ενεργειακών), οι πληθωριστικές τάσεις των τιμών που δεν συμβάδισαν με τα εισοδήματα των πολιτών, μείωσαν την αγοραστική ζήτηση-δύναμη των καταναλωτών στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά και παγκόσμια, ενώ οδήγησαν την οικονομία σε στασιμότητα. Ζητήματα όπως π.χ. η κλιματική αλλαγή και οι μελλοντικές της επιπτώσεις, που αποτελούσαν υποθετικά εφιαλτικά σενάρια, λαμβάνουν χώρα στις μέρες μας και έχουν αντίκτυπο σε όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής κοινωνικής και οικονομικής μας δράσης. Οι ακραίες θερμοκρασίες στον πλανήτη με τις ακόλουθες ανομβρίες, τις τεράστιες δασικές πυρκαγιές καθώς και τις πλημμύρες που επικράτησαν στα διάφορα μέρη, είναι το αποτέλεσμα μιας ευρύτερης περιβαλλοντικής κρίσης που προήλθε από την αλόγιστη εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου, την ρύπανση του οικοσυστήματος, την εξαφάνιση πανίδας και χλωρίδας με βαθμιαία επίπτωση στην υγεία, την ευημερία και την βιωσιμότητα των οικοσυστημάτων ανθρώπων και ζώων.

Στο κλίμα αυτό, ο Ρώσο-Ουκρανικός πόλεμος, αλλά και οι συρράξεις σε πολλά σημεία του πλανήτη, ήρθαν να προσθέσουν την ανθρωπιστική και πολιτική κρίση, μια εντονότερη πίεση στις διπλωματικές, οικονομικές, εμπορικές σχέσεις Ευρώπης – Ρωσίας-Αμερικής-Ασίας και να βαθύνουν την κρίση στα νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν δυσκολία στο να αποκτήσουν ακόμη και τα βασικά αγαθά για την διαβίωση τους (πχ σιτηρά, ενέργεια) (Hans Bruyninckx, 2022).

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Εκτελεστικός διευθυντής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος, Hans Bruyninckx, «η εικόνα των πολλαπλών, ταυτόχρονων κρίσεων είναι πολύπλοκη και συνιστά μια άνευ προηγουμένου πρόκληση». Φέρνουν στο προσκήνιο την αναγκαιότητα εφαρμογής ρυθμίσεων σε θέματα Περιβάλλοντος, Κοινωνίας, Διακυβέρνησης. Μόνος τρόπος αντιμετώπισης είναι να στρέψουμε την επιστημονική γνώση και τα επιτεύγματα της, σε άμεση και επείγουσα δράση με κατεύθυνση προς ένα βιώσιμο μέλλον».

Έχει γίνει ήδη αντιληπτό ότι οι κρίσεις είναι διασυνδεδεμένες μεταξύ τους λαμβάνουν χώρα σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, αναπόφευκτα επηρεάζουν την ανθρώπινη δραστηριότητα, τους οργανισμούς, τις επιχειρήσεις, που καλούνται με την σειρά τους να διαχειριστούν τον αντίκτυπο των δραστηριοτήτων τους απέναντι στην κοινωνία και το περιβάλλον. Στους μεγάλους οργανισμούς και επιχειρήσεις, η ιδιοκτησία και η διαχείριση αυτών, δεν ταυτίζονται, ενώ αντίστοιχα οι αποφάσεις που λαμβάνουν επιδρούν διαφορετικά στους εργαζόμενους, προμηθευτές, καταναλωτές

και τις λοιπές ομάδες συμφερόντων. Τα αποτελέσματα των αποφάσεων που παράγουν δεν έχουν μόνο οικονομικό αντίκτυπο αλλά κοινωνικό, ηθικό, πολιτικό, νομικό (eea.europa.eu/el/articles/kalokairi-2022/ανάκτηση 19-10-2022). Ποτέ δεν ήταν τόσο αναγκαίο να χτίσουν οι εταιρείες και οι οργανισμοί μια κοινωνική εταιρική κουλτούρα που να ανταποκρίνεται στα αιτήματα της κοινωνίας. Αυτή η κουλτούρα για να είναι εμφανής στην κοινωνία πρέπει να ενσωματώνει την εταιρική κοινωνική ευθύνη ως μέρος του σκοπού της ύπαρξης της εταιρείας ή του οργανισμού.

Το σκεπτικό της έρευνας βρίσκεται στην πεποίθηση πως ο Δημόσιος Τομέας και συγκεκριμένα μια Περιφερειακή Διοίκηση μπορεί να ενσωματώσει δράσεις ΕΚΕ, να προσφέρει ουσιαστικά στην κοινωνία, στο περιβάλλον και να συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη μιας περιοχής. Επίσης ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι οι πρώτοι που επιθυμούν να ανατρέψουν την αρνητική εικόνα για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση και είναι πρόθυμοι να συμβάλλουν με κάθε τρόπο είτε στην εξυπηρέτηση των πολιτών είτε στο γενικό «καλό» της κοινωνίας.

Το πρώτο κεφάλαιο μας εισάγει στην έννοια της ΕΚΕ, στα χαρακτηριστικά της, την εξέλιξη της στο χρόνο μέσα από την βιβλιογραφία. Επίσης γίνεται αναφορά στο θεωρητικό της πλαίσιο, επικεντρώνοντας στις επικρατέστερες θεωρίες των ενδιαφερόμενων μερών και το μοντέλο της πυραμίδας των τεσσάρων διαστάσεων του Carroll(1991). Παρουσιάζονται τα οφέλη των οργανισμών που υιοθετούν προγράμματα ΕΚΕ, όπως και τα επιχειρήματα των επικριτών της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η εσωτερική και εξωτερική διάσταση της ΕΚΕ, όπως οι τομείς εφαρμογής της, κοινωνία, οικονομία, περιβάλλον.

Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται μια αναφορά στο διεθνές, ευρωπαϊκό και Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο αναλύονται οι κύριοι φορείς που προωθούν την ΕΚΕ στην Ελλάδα και στην Ευρώπη με αναφορά στους Δείκτες αξιολόγησης. Εξετάζεται η σύνδεσή της με τις έννοιες της Βιώσιμης ανάπτυξης και της Αειφορίας.

Ακολουθεί στο τέταρτο κεφάλαιο, μια σύντομη αναφορά στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, στο χαρακτήρα της και μια συγκριτική ανάλυση του Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα σε σχέση με την εφαρμογή δράσεων ΕΚΕ.

Η μελέτη περίπτωσης, στο πέμπτο κεφάλαιο, επικεντρώνεται στην αναζήτηση και ανάδειξη καλών πρακτικών ΕΚΕ στην Περιφέρεια Ηπείρου. Αναφέρονται καλές πρακτικές που εφαρμόζονται είτε με πρωτοβουλία του φορέα ή έπειτα από αιτήματα της τοπικής κοινωνίας. Γίνεται μια αναλυτική περιγραφή της ερευνητικής μεθόδου που ακολουθήθηκε. Η ανάλυση των στοιχείων που πρόεκυψαν από τις συνεντεύξεις με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου κατά την ερευνητική διαδικασία, παρουσιάζουν εμφανή και συνεχή δέσμευση του φορέα σε καλές πρακτικές ΕΚΕ. Τέλος, κατατίθενται προτάσεις που συνδράμουν ενεργά στις έρευνες που πρόκειται να ακολουθήσουν στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο:ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΕ

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Ε.Κ.Ε.) ή Corporate Social Responsibility (CSR), για την οποία γίνεται πολύς λόγος τελευταία, έχει μακρά ιστορία. Έχει απασχολήσει τους μελετητές για αρκετές δεκαετίες, χωρίς να υπάρχει ένας και μόνο κοινά αποδεκτός ορισμός. Ωστόσο όλοι οι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί, εμφανίζουν ένα κοινό σημείο, αντανακλούν τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές απαιτήσεις και προτεραιότητες, αλλά και την κουλτούρα, τα ιδιαίτερα στοιχεία και τον βαθμό ανάπτυξης της κάθε χώρας σε συγκεκριμένη ιστορική στιγμή.

Ενδεικτικό αυτού είναι οι ακόλουθοι ορισμοί της ΕΚΕ που δηλώνουν :

«τη διαρκή δέσμευση των επιχειρήσεων για συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη με παράλληλη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εργαζομένων και των οικογενειών τους, όπως επίσης, των κοινοτήτων και της κοινωνίας γενικότερα» (World Business Council for Sustainable Development - 1998)

«την έννοια σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς προβληματισμούς στις επιχειρηματικές τους λειτουργίες και στις συναλλαγές τους με τα ενδιαφερόμενα μέρη τους» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Πράσινη βίβλος(Green Paper) , 2001).

«τη φιλοσοφία διοίκησης που εστιάζει σε αξίες και αρχές οι οποίες προϋποθέτουν εμπιστοσύνη, συνεχή και ανοικτό διάλογο, όπως και συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη, ειλικρινή επικοινωνία των αποτελεσμάτων δράσης μέσω Κοινωνικών Απολογισμών, προτεραιότητα στο ανθρώπινο δυναμικό και τα ανθρώπινα δικαιώματα και αποδοχή ότι το κέρδος, η ικανοποίηση των πελατών και η κοινωνική ευημερία είναι ισάξιας σημασίας για την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων» (Ν.Αναλυτής, 2010).

«την ευθύνη των επιχειρήσεων για την επίδραση που έχουν στην κοινωνία» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Ανακοίνωση – Οκτ. 2011) «csr hellas»

Μεταξύ των πολυάριθμων ορισμών πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι κάποιοι τυγχάνουν βιβλιογραφικά ευρύτερης αποδοχής. Ο ορισμός της ΕΚΕ που διατυπώθηκε από τον Carroll (1991) και στηρίζεται στο μοντέλο της πυραμίδας των τεσσάρων διαστάσεων που ο ίδιος ανέπτυξε, αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα. Ο Carroll ανέλυσε τις τέσσερις διαστάσεις που συγκροτούν την ΕΚΕ και αντιστοιχούν στις «οικονομικές, νομικές, ηθικές και φιλανθρωπικές ενέργειες που η κοινωνία προσδοκά να αναλάβουν οι εταιρείες σε μια δεδομένη στιγμή» (Carroll, 1991, p. 40). Η πυραμίδα των τεσσάρων διαστάσεων του Carroll απεικονίζεται στο ακόλουθο σχήμα:

Carroll's CSR Pyramid

Εικόνα 1 Η πυραμίδα του Carroll

Πηγή: (<https://courses.lumenlearning.com/>)

Η κεντρική ιδέα πίσω από το μοντέλο του Carroll είναι ότι οι επιχειρηματικοί οργανισμοί οφείλουν να τηρήσουν όλο το φάσμα των υποχρεώσεων-ευθυνών τους, σε όλα επίπεδα που σχηματοποιούνται στην πυραμίδα:

Η Οικονομική Ευθύνη εμπεριέχει την κύρια οικονομική επιδίωξη του οργανισμού για δημιουργία οικονομικού πλούτου. Σχεδόν αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξης των άλλων ευθυνών.

Η Νομική Ευθύνη αντανακλά τη συμμόρφωση των επιχειρήσεων με το κράτος δικαίου, που σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να παραβιάσουν ή να περιορίσουν τους κανόνες, τους νόμους, σε κάθε στάδιο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, ακόμη και εάν αυτό απειλεί την οικονομική τους ευρωστία.

Η Ηθική Ευθύνη, σε συνέχεια της νομικής ευθύνης υπογραμμίζει στον οργανισμό την ηθική υποχρέωση «να πράττει το σωστό, το δίκαιο και να αποφεύγει το κακό» χωρίς απαραίτητα να υπαγορεύεται από την νομοθεσία. Οι επιχειρήσεις οφείλουν να εκπληρώσουν την άγραφη κοινωνική σύμβαση, η οποία ορίζει την επιδίωξη των οικονομικών τους στόχων στο πλαίσιο του νόμου.

Η Φιλανθρωπική Ευθύνη, υπαγορεύει στις επιχειρήσεις να λειτουργούν ως υπεύθυνοι εταιρικοί πολίτες, να συνεισφέρουν μέσα από τις δράσεις τους με οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους στην ευρύτερη κοινωνία προκειμένου να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των τοπικών και ευρύτερων κοινωνιών.

Συνεπώς οι εταιρείες επιδιώκουν την οικονομική τους ανάπτυξη, τηρώντας παράλληλα τους ισχύοντες νόμους αλλά και άγραφους κανόνες ηθικής, παρέχοντας κοινωνική βοήθεια μέσω φιλανθρωπιών (Carroll, 1999). Δηλαδή οι δράσεις της επιχείρησης για υπεύθυνη συμπεριφορά, που μόλις περιγράψαμε είναι δυνατόν να συνυπάρχουν μαζί με τους στόχους για κερδοφορία, χωρίς να αναιρεί η μια δράση

την άλλη (Schwarz and Carroll, 2003). Αυτό για πολλούς ερευνητές και ακαδημαϊκούς συνιστά την αυθεντική φύση της ΕΚΕ και το λόγο για τον οποίο αυτή δημιουργήθηκε (Carroll, 1991 και Walsh et al., 2003).

1.2. ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΚΕ

Οι προσεγγίσεις των μελετητών, εκτός από την κατανόηση της έννοιας μας αποκαλύπτουν τη δυναμική της ΕΚΕ στη διάρκεια του χρόνου, την εξέλιξή της κάθε φορά που διαφοροποιούνται οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Συνεπώς η ΕΚΕ αποτελεί προϊόν μιας διαδικασίας ωρίμανσης των σχέσεων μεταξύ κοινωνίας, επιχειρήσεων και οργανισμών (Carroll, 1999).

Ο Kotler περιγράφει την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ως «δέσμευση του επιχειρηματικού κόσμου να συμβάλλει στην αειφόρο οικονομική ανάπτυξη, σε συνεργασία με τους εργαζόμενους, τις οικογένειές τους, την τοπική και την ευρύτερη κοινωνία, για να βελτιώσει την ποιότητα ζωής τους» (Kotler, 2009).

Ειδικότερα, η ΕΚΕ αντανακλά όλους εκείνους τους τρόπους με τους οποίους κάθε οργανισμός καλείται να αναλάβει τις ευθύνες που του αναλογούν ως μέλος της κοινωνίας αυτής. Ο βασικός λόγος ύπαρξης μιας επιχείρησης είναι η παραγωγή οφέλους –κέρδους προς τους μετόχους ή τους ιδιοκτήτες της. Ο κύριος αυτός επιχειρηματικός σκοπός φαινομενικά αντιτίθεται όταν συνοδεύεται από δράσεις ΕΚΕ που προστατεύουν το περιβάλλον, περιέχουν κοινωνική ευαισθησία, καταδεικνύουν υπεύθυνη, ηθική συμπεριφορά των οργανισμών προς τις ομάδες συμφερόντων και ενδιαφερομένων μερών.

Ωστόσο πρέπει να σημειώσουμε ότι η ΕΚΕ δεν αποτελεί υποχρέωση για συμμόρφωση με τη νομοθεσία και τις κανονιστικές διατάξεις, αλλά μια προσδοκία σε παγκόσμιο επίπεδο. Η διοίκηση μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού, ενσωματώνει σε εθελοντική βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές δράσεις, κατά τις συναλλαγές της με μετόχους, προμηθευτές, πελάτες, υπαλλήλους και την κοινωνία ευρύτερα. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη πρέπει να λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να διαφυλάττει και να προωθεί εξίσου την ευημερία της κοινωνίας αλλά και την επιβίωση της ίδιας της επιχείρησης (Davis και Blomstrom, 2008).

Η ΕΚΕ ανήκει στις έννοιες που έχουν παρερμηνευθεί διαχρονικά. Λόγω του όρου «κοινωνικός», ταυτίστηκε με φιλανθρωπικές δράσεις, χορηγίες και μη επιχειρηματικές ενέργειες, που υιοθετήθηκαν και προβλήθηκαν επικοινωνιακά ουκ ολίγες φορές, δίνοντας λανθασμένη εικόνα για το τι αποτελεί δράση ΕΚΕ. Μπορεί τα όρια κάποιων δράσεων ΕΚΕ και δημοσίων σχέσεων να εφάπτονται ή να επικαλύπτονται αλλά είναι βέβαιο ότι μια επιχείρηση ή ένας οργανισμός δεν ενσωματώνει μέσα στις στρατηγικές την ΕΚΕ απλά και μόνο για να κάνει δημόσιες σχέσεις ή φιλανθρωπικές δράσεις και οπωσδήποτε δεν καλύπτει εμπορικές χορηγίες, μέσα από τις οποίες οι επιχειρήσεις προβάλλουν το σήμα ή τις δραστηριότητές τους.

Η ΕΚΕ μπορεί να παρομοιαστεί με πλατφόρμα αξιόπιστου κοινωνικού διαλόγου, ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη ύστερα από ισότιμο, συνεχή και διάφανο διάλογο. Όταν λειτουργεί έτσι, δημιουργείται ένα επίπεδο αμοιβαίας εμπιστοσύνης, κατανόησης και σεβασμού, που παρέχει ευκαιρίες για συνέργειες και συνεχείς βελτιώσεις.

Οι οργανισμοί και οι επιχειρήσεις δεν επιθυμούν να προβάλλουν ως μόνο στόχο τους την μεγιστοποίηση του κέρδους, αλλά και ότι μπορούν να αναλάβουν τις «ευθύνες τους» απέναντι στην τοπική, εθνική ή την παγκόσμια κοινωνία, όπου δραστηριοποιούνται. Το πλαίσιο δράσης των επιχειρήσεων ορίζεται από παράγοντες κρίσιμους για την εξέλιξή τους, όπως είναι η παγκοσμιοποίηση, η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, η απελευθέρωση των αγορών, οι εξελίξεις στην τεχνολογία και στις επικοινωνίες. Οι ίδιοι παράγοντες ορίζουν το πλαίσιο ανάπτυξης της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης που θα ακολουθήσει ένας οργανισμός. Μπορεί να αποτελέσει πηγή καινοτομίας, να προσφέρει λύσεις σε καίρια προβλήματα που αντιμετωπίζει μια επιχείρηση, ένας κλάδος ή η κοινωνία γενικότερα (Οδηγός ΕΚΕ για ΜμΕ, 2008).

Όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη αναμένουν από τις επιχειρήσεις απτά, χειροπιαστά αποτελέσματα των εξαγγελιών τους για την ΕΚΕ, ωστόσο τα αποτελέσματά της εφαρμογής της δεν μπορούν να μετρηθούν άμεσα, φαίνονται μέσα από την καθημερινότητα όλων λειτουργεί ως «επένδυση» με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα (Οδηγός ΕΚΕ για ΜμΕ, 2008, σελ. 6).

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στον Οδηγό Υπεύθυνης Επιχειρηματικότητας που εξέδωσε η CSR Hellas, όσοι δεν ακολουθούν αυτές τις μη-υποχρεωτικές πρακτικές, αρχές και αξίες, καλούνται να εξηγήσουν το «γιατί», σύμφωνα με την αρχή: «Συμμόρφωση ή Εξήγηση» («comply or explain») (CSR Hellas -Οδηγός Υπεύθυνης Επιχειρηματικότητας, 2014).

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι παρά τους διαφορετικούς ορισμούς που διατυπώθηκαν για την ΕΚΕ, υπάρχουν βασικά σημεία-χαρακτηριστικά, στα οποία υπάρχει σύγκληση. Ο εθελοντικός χαρακτήρας –αυτοδέσμευση των ίδιων των οργανισμών, εφόσον όλες οι δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που οι εταιρείες εφαρμόζουν είναι πέρα από το νόμο. Η στενή-άμεση σχέση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης με κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά και γενικότερα βιώσιμης ανάπτυξης ζητήματα τόσο του εσωτερικού αλλά και του εξωτερικού περιβάλλοντος του οργανισμού. Το γεγονός πως είναι μια διαρκής στρατηγική, υπεύθυνη επιλογή της επιχείρησης και όχι περιστασιακή δράση (Ελληνικό Δίκτυο για την ΕΚΕ, 2008).

1.3. Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΕ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο ακαδημαϊκός Archie Carroll, διατύπωσε ότι αποτελεί «σημαντική πρόκληση» η βιβλιογραφική αναζήτηση της εξελικτικής πορείας, της έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Ωστόσο τα έτη που ακολούθησαν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αποτελούν καλή αφετηρία μελέτης, λόγω των γεγονότων που σημειώθηκαν σε διεθνή κλίμακα. Μπορεί η ΕΚΕ να διαμορφώθηκε θεωρητικά και να έλαβε πρακτική υπόσταση στις αρχές του εικοστού αιώνα, με την εννοιολογική μορφή που γνωρίζουμε, ωστόσο ζητήματα ηθικής, απόδοσης δικαιοσύνης, συμμετοχής ιδιωτών και συνεισφοράς σε κοινωνικά αγαθά, π.χ. χορηγίες ή φιλανθρωπικές δράσεις απασχόλησαν τις κοινωνίες χιλιετίες πριν. (Carroll, 1999).

Στα τέλη του 6^{ου} αιώνα π.Χ. στην Αθήνα, ο Κλεισθένης εισήγαγε το θεσμό της χορηγίας ως οικονομική στήριξη των τεχνών και του αθλητισμού, ως υποχρέωση των εύπορων πολιτών προς το κοινωνικό σύνολο. Ο Αριστοτέλης στο έργο του τα «Πολιτικά» αναφέρει την «χορηγία» να έχει άρρηκτη σχέση με την «άριστη πολιτεία»(ισότοπος Διάζωμα, 12/12/2022)

Το τρίτο μισό του 18^{ου} αιώνα, που χαρακτηρίστηκε από την μετάβαση από την γεωργική στην βιομηχανική κοινωνία, στην Ευρώπη αλλά και στην Αμερική οι επιχειρήσεις εφάρμοζαν με διάφορους τρόπους την κοινωνική τους υπευθυνότητα, είτε προσφέροντας κατοικία στους εργαζόμενους τους, ή φροντίζοντας τις οικογένειες τους, είτε ιδρύοντας νηπιαγωγεία (1905), είτε προσφέροντας ασφάλιση υγείας (1877), δημιουργώντας εργαστήρια ή σχολές μαθητείας, (Handbuch CC,2008, άρθρο Schuster J. σελ. 146).

Κατά τη δεκαετία του '30, οι καθηγητές Adolf E. Berle του Πανεπιστημίου Columbia και E. Merrick Dodd, του Πανεπιστημίου Harvard, διατύπωσαν τις πρώτες αντικρουόμενες απόψεις τους στο περιοδικό Harvard, υποστηρίζοντας ο πρώτος, ότι η διοίκηση των επιχειρήσεων είναι υπεύθυνη μόνον απέναντι στους μετόχους (shareholders), ενώ ο δεύτερος ότι είναι υπεύθυνη ευρύτερα απέναντι στους πολίτες και την κοινωνία. Συγκεκριμένα ο E. Merrick Dodd ανέφερε ότι: «ο νόμος επιτρέπει στις επιχειρήσεις και τις ενθαρρύνει να λειτουργούν κυρίως διότι εξυπηρετούν την κοινωνία και όχι τόσο διότι αποτελούν πηγή κέρδους για τους ιδιοκτήτες τους». (Cochran P., 2007 και Kercher, 2007).

Η προσέγγιση του Spector στο ζήτημα της ακαδημαϊκής αφετηρίας της ΕΚΕ, έφερε στο προσκήνιο τον κοσμήτορα του Harvard Business School, Donald K. David. Συγκεκριμένα ο David σε άρθρο του στο Harvard Business Review το 1946, παρότρυνε τις επιχειρήσεις να στραφούν σε κοινωνικές δράσεις προκειμένου να ευθυγραμμιστούν τα συμφέροντα των επιχειρήσεων με την προσπάθεια οχύρωσης του καπιταλισμού απέναντι στην απειλή του κομμουνισμού της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (Spector, 2008).

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε ότι ένας μεγάλος αριθμός ερευνητών, μεταξύ των οποίων ο Carroll καθώς και ο Frederic, θεωρούν ως σημείο αναφοράς το έργο του Howard R. Bowen, του επονομαζόμενου θεμελιωτή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Στο έργο του *Social Responsibilities of the Businessman*, το 1953, αναφέρει πως αποτελεί υποχρέωση του επιχειρηματία να επιδιώκει πολιτικές, να λαμβάνει αποφάσεις και να ακολουθεί δράσεις που συνάδουν με τους στόχους και τις αξίες της κοινωνίας. Υποδηλώνεται ο σύνδεσμος και η αλληλεπίδραση της επιχείρησης με την κοινωνία και το περιβάλλον καταλήγοντας στην ομαλή-αρμονική συνύπαρξη αυτών (Bowen, 1953- Carroll, 1999- Frederick, 1978).

Ο Heald, μελετητής της σύγχρονης περιόδου της ΕΚΕ, ορίζει ότι η ΕΚΕ είναι η αναγνώριση εκ μέρους της διοίκησης (εταιρικοί διευθυντές και διοικητικά συμβούλια) μιας επιχείρησης, της υποχρέωσης προς την κοινωνία που εξυπηρετεί το στόχο όχι μόνο της μέγιστης οικονομικής απόδοσης (κέρδους), αλλά και της ανθρώπινης και εποικοδομητικής κοινωνικής πολιτικής (Heald 1957).

Αν θεωρήσουμε ότι η δεκαετία του πενήντα αποτέλεσε την έναρξη της νέας εποχής για την ΕΚΕ, η επόμενη δεκαετία διεύρυνε την βιβλιογραφία για αυτή και έθεσε ηθικά ζητήματα στις επιχειρήσεις. Ο Friedman (1962) εξήγησε ότι οι επιχειρήσεις την δεκαετία του 1960 είχαν μια μοναδική κοινωνική ευθύνη, η οποία ήταν να μεγιστοποιήσουν τις αποδόσεις για τους μετόχους τους. Στο πνεύμα αυτό πολλές επιχειρήσεις πουλούσαν μη ασφαλή προϊόντα, επιβλαβή για το περιβάλλον. Η κοινωνία δεν κατόρθωσε να βοηθήσει οικονομικά άπορους πολίτες, η δωροδοκία ήταν συνθήκη και η ηθική « υπέφερε» από το χρήμα και την εξουσία (Lantos , 2001).

Ο Joseph McGuire το 1963 διατύπωσε την άποψη: «Η ιδέα των κοινωνικών ευθυνών υποθέτει πως οι οργανισμοί δεν έχουν μόνο οικονομικές και νομικές υποχρεώσεις αλλά, επίσης ευθύνες προς την κοινωνία οι οποίες εκτείνονται πέραν αυτών των υποχρεώσεων». Ο ορισμός του ήταν περισσότερο ακριβής από προηγούμενους εκείνης της εποχής διευκρινίζοντας πως οι οργανισμοί πρέπει να δείχνουν ενδιαφέρον για τα πολιτικά δρώμενα, την κοινωνική ευημερία, την ικανοποίηση των υπαλλήλων και του γενικότερου κοινωνικού συνόλου. Ως εκ τούτου, η επιχειρηματική πρακτική οφείλει να έχει «δίκαιη» δράση για κάθε πολίτη. Με την προσέγγιση αυτή εισήγαγε όρους όπως της επιχειρηματικής ηθικής (business ethics), της οργανωσιακής συμπεριφοράς, του εταιρικού πολίτη (corporate citizenship), που αποτελούν αντικείμενο μελέτης και έρευνας τα τελευταία έτη.

Ο κορυφαίος στοχαστής Clarence Walton (1967), αναφέρθηκε σε πτυχές της ΕΚΕ, παρουσιάζοντας μοντέλα κοινωνικής ευθύνης, συμπεριλαμβανομένου του θεμελιώδους ορισμού του για την κοινωνική ευθύνη: « η νέα έννοια της κοινωνικής ευθύνης αναγνωρίζει την οικειότητα των σχέσεων μεταξύ της εταιρείας και της κοινωνίας και αντιλαμβάνεται ότι τέτοιες σχέσεις πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τα κορυφαία στελέχη καθώς η εταιρεία και οι σχετικοί όμιλοι επιδιώκουν τους αντίστοιχους στόχους τους» (Walton, 1967, σ. 18).

Οι σημαντικές εξελίξεις στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ) σε πολιτικό (Ψυχρός Πόλεμος, Βιετνάμ), κοινωνικό (άνοδος του κινήματος για τα ανθρώπινα δικαιώματα) και περιβαλλοντικό επίπεδο, άλλαξαν ριζικά το επιχειρηματικό τοπίο των δεκαετιών '50, '60 και '70. Η ανάπτυξη των νεοφιλελεύθερων ιδεολογιών, των μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) και των κινημάτων των πολιτών, αύξησαν την ισχύ και την επίδραση τους πάνω στις καταναλωτικές προτιμήσεις και τάσεις.

Παρατηρούμε ότι μετά τη δεκαετία του '60, η έννοια της ΕΚΕ διευρύνθηκε. Μετακινήθηκε από την απλή γενική συνειδητοποίηση κοινωνικών και ηθικών ανησυχιών σε ειδικότερα θέματα, όπως οι ηθικές συνέπειες από τις ενέργειες-δράσεις των οργανισμών, τα δικαιώματα των εργαζομένων, την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, καθώς και την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη παγκοσμίως

Ο Morrell Heald (1970), μελετητής της ΕΚΕ, περιέγραψε την κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης διατυπώνοντας την ως την σχέση μεταξύ εταιρείας και κοινότητας. Ωστόσο, ο πιο αξιόλογος μελετητής, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οικονομολόγος που έλαβε βραβείο Noble, ο Milton Friedman, εξέφρασε την ΕΚΕ μέσα από διαφορετική οπτική γωνία: Υπάρχει μία και μοναδική κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης να χρησιμοποιεί τους πόρους της και να συμμετέχει σε δραστηριότητες που αποσκοπούν στην αύξηση των κερδών της, εφόσον παραμένει εντός των κανόνων του παιχνιδιού, δηλαδή συμμετέχει σε ανοιχτό και ελεύθερο ανταγωνισμό χωρίς εξαπάτηση ή απάτη (Friedman 1970).

Η παγκόσμια απήγηση των νεοφιλελεύθερων κινημάτων μετά το 1970, με την επικρατούσα ιδεολογία ότι το κράτος δεν πρέπει να έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα σε τομείς όπως η παιδεία, η υγεία, η κοινωνική πρόνοια, η προστασία του περιβάλλοντος κ.α. καθοδήγησε τις δυνάμεις της αγοράς να αναλάβουν ενεργό ρόλο και στους παραπάνω τομείς και κλάδους, είτε μέσω επιχειρηματικής δραστηριότητας είτε στα πλαίσια φιλανθρωπίας για να καλύψουν κοινωνικές απαιτήσεις. Η ανέγερση σχολείων, βιβλιοθηκών, οικημάτων για τους έχοντες ανάγκη είναι χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου. Οι δράσεις αυτές καθόρισαν την έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και διαμόρφωσαν τις συνθήκες του νέου κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος, στο οποίο εκφράστηκαν οι επιχειρηματικοί οργανισμοί (Έξαρχος –Νοτόπουλος ,2013)

Περί τα τέλη της δεκαετίας του '70, οι επιχειρήσεις προχωρούν πλέον σε δράσεις και δεν αναλώνονται σε θεωρητικό διάλογο για ενδεχόμενη κοινωνική ευθύνη τους. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα των πιέσεων από τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και τα διάφορα κινήματα που αναπτύχθηκαν και γρήγορα ισχυροποιήθηκαν (Frederick, 1978). Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον ανύπαρκτο ελεγκτικό ρόλο των κυβερνήσεων έναντι των πολυεθνικών εταιρειών, αλλά και την ευελιξία του χώρου εγκατάστασης των επιχειρήσεων για την επίτευξη κέρδους, οδήγησαν στη ραγδαία αύξηση του ενδιαφέροντος για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, τόσο των ακαδημαϊκών, όσο και των υψηλόβαθμων εταιρικών στελεχών (Preuss, Haunschild, & Matten, 2009).

Με την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, οι αναδυόμενες κοινωνικές ανάγκες, που προέρχονταν τόσο από το εσωτερικό αλλά και το εξωτερικό περιβάλλον των εταιρειών, διατυπώθηκαν με εκκλήσεις για ηθικές πρακτικές, προστασία του περιβάλλοντος, συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών, διαφάνεια, υπευθυνότητα, υπεύθυνη συμπεριφορά, ηθική υποχρέωση (Kuhn και Shriver 1991).

Κατά τη δεκαετία του 1980, προκειμένου να επαναπροσδιορίσουν οι μελετητές, το περιεχόμενο της ΕΚΕ διατυπώθηκαν έννοιες όπως η δημόσια πολιτική, η επιχειρηματική ηθική, η θεωρία των ενδιαφερομένων μερών, η εταιρική κοινωνική απόδοση, καθώς και η διαπίστωση ότι η ΕΚΕ αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Carroll, 1999).

1.4. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΕ

Το θεωρητικό πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αναπτύχθηκε με την πάροδο του χρόνου και διαμορφώθηκε με βάση τις αρχές της φιλανθρωπίας και της διαχείρισης. Οι δύο αυτές θεμελιώδεις αρχές, για έναν εταιρικό οργανισμό αποτελούν ρυθμιστή λειτουργίας και εξισορρόπησης της επιχειρηματικής λειτουργίας με τις απαιτήσεις του κοινωνικού συνόλου. Ουσιαστικά η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη υποδηλώνει ότι μία εταιρεία- ένας οργανισμός ασχολείται σοβαρά όχι μόνον με την αποδοτικότητα και την ανάπτυξή του, αλλά και με τον κοινωνικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπό του.

Οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν για την ΕΚΕ, από Αμερικανούς διαφέρουν από αυτές των Ευρωπαίων μελετητών. Η αρχή της Φιλανθρωπίας λειτουργεί παραδοσιακά στις ΗΠΑ ως παροχή των οικονομικά προνομιούχων προς τους οικονομικά ασθενέστερους, επιστρέφοντας ένα ορισμένο μερίδιο των κερδών τους σε φιλανθρωπικούς σκοπούς. Το ευρωπαϊκό μοντέλο, επικεντρώνεται στην λειτουργία των βασικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, υιοθετώντας εθελοντικά πρακτικές πιο υπεύθυνες απέναντι στην κοινωνία (Bergkamp ,2002).Οι θεωρίες που ακολουθούν είναι βασικές για την κατανόηση της έννοιας της ΕΚΕ.

1.4.1.Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΜΕΡΩΝ (STAKEHOLDERS THEORY)

Η θεωρία των ενδιαφερομένων μερών κατέχει σημαντική θέση στη μελέτη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Εξελίχθηκε σταδιακά από το 1970 έως σήμερα, στη βάση της παραδοχής ότι το μέγεθος των οργανισμών είναι πλέον τόσο μεγάλο που αδιαμφισβήτητα ασκούν τεράστια επιρροή στην κοινωνία. Την δεκαετία του 1980 το ενδιαφέρον των μελετητών εστιάστηκε στην ανάγκη ύπαρξης ενός αναλυτικού πλαισίου αρχών, διαδικασιών και πολιτικών προκειμένου να διασφαλιστεί η λειτουργικότητα της ΕΚΕ. Είναι η εποχή (1984) που ο Freeman, εξέδωσε το βιβλίο με τίτλο “Strategic Management: a stakeholder Approach” και ανέπτυξε τη θεωρία των ενδιαφερομένων μερών. Υποστήριξε ότι οι εταιρίες οφείλουν προκειμένου να διασφαλίσουν την επιβίωσή τους, να έχουν μια υπεύθυνη συμπεριφορά όχι μόνο

απέναντι στους μετόχους τους αλλά και απέναντι στις προσδοκίες και τις ανάγκες των ανθρώπων-ομάδων, που οι ίδιες επηρεάζουν ή από τις οποίες επηρεάζονται (Freeman, 1984-Βαξεβανίδου Μ.,2011).

Η αποτελεσματική διοίκηση ενός οργανισμού προϋποθέτει τη χαρτογράφηση των ομάδων των ενδιαφερόμενων μερών, που περιλαμβάνει εργαζομένους, μετόχους, τράπεζες, προμηθευτές, καταναλωτές, πελάτες, την τοπική κοινωνία, Μη Κερδοσκοπικούς Οργανισμούς, την επιστημονική κοινότητα, τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, τον κρατικό τομέα. Με την χρήση των όρων ενδιαφερόμενα ή εμπλεκόμενα μέρη, κοινωνικοί εταίροι, ή συμμετοχοί αναφερόμαστε σε όσους εσωτερικούς ή εξωτερικούς παράγοντες, άμεσα ή έμμεσα αλληλεπιδρούν με την εκάστοτε επιχείρηση ή οργανισμό, επηρεάζοντας τις δράσεις της επιχείρησης ή του οργανισμού και το περιβάλλον στο οποίο δρουν.

Άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη μιας επιχείρησης μπορούν να θεωρηθούν οι μέτοχοι, οι εργαζόμενοι, οι δανειστές-πιστωτές (τράπεζες), πελάτες κλπ. Ως έμμεσα ενδιαφερόμενα μέρη θεωρούνται το Κράτος, οι τοπικές κοινωνίες, οι ομάδες πίεσης (ακτιβιστές, τοπικοί σύλλογοι κ.λπ). (Apel et al., 2021).

Οι εταιρείες και οι οργανισμοί, οφείλουν να γίνουν πιο εξωστρεφείς όσον αφορά τα ενδιαφερόμενα μέρη και να τους επιτρέψουν να έχουν πρόσβαση σε στοιχεία σημαντικά για την υπευθυνότητά τους, όπως είναι οι εταιρικές αξίες και οι αρχές για βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς και σε στοιχεία που έχουν σχέση με όλο το εύρος της υπεύθυνης επιχειρηματικής τους λειτουργίας, μέσα από την προώθηση Κοινωνικών Απολογισμών. Το στάδιο αυτό, όπου μέσω της ΕΚΕ η επιχείρηση περνά στη δημιουργία διαμοιραζόμενης αξίας για όλους, χαρακτηρίζεται από έντονη δημιουργικότητα και καινοτομία τόσο από πλευράς της ίδιας της επιχείρησης, όσο και των ενδιαφερόμενων μερών της.

Εξίσου ουσιαστικός είναι ένας στοχευμένος και εποικοδομητικός διάλογος μαζί τους, η αναζήτηση τρόπων επίτευξης συνεργασιών, ο εντοπισμός των κενών στην μεταξύ τους επικοινωνία ώστε να εξαλειφθούν, αλλά και η δημιουργία σταθερών σχέσεων στο πλαίσιο προγραμματισμού και εφαρμογής ενός προγράμματος Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Αναλυτής, 2007 και Booth, 2009).

Τα ενδιαφερόμενα μέρη ανάλογα με την ομάδα στην οποία ανήκουν, στρέφονται και σε αντίστοιχα θέματα, από τις πωλήσεις, την εξυπηρέτηση πελατών και την έρευνα, μέχρι τις δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας, την εταιρική διακυβέρνηση, την ασφάλεια, τις σχέσεις με το ανθρώπινο δυναμικό, με την κοινωνία και άλλα. Πάνω σε αυτά τα θέματα λοιπόν, αφού αποκτήσουν τη γνώση για τις δράσεις της εκάστοτε εταιρείας, μέσα από το διάλογο καταθέτουν τις απόψεις τους και τις προτάσεις τους, διαβουλεύονται μαζί τους και προσπαθούν να εξισορροπούν τις απαιτήσεις για δημιουργία δράσεων αμοιβαίου συμφέροντος. Αυτό το εγχείρημα εξισορρόπησης των συχνά αντικρουόμενων πλευρών με αμοιβαία αποκλειόμενα συμφέροντα έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα δύσκολο στην πράξη. Παρά την προθυμία των Manager –

Διοικητών που ενδεχομένως να υπάρχει για την παροχή κοινωνικής στήριξης προς όλους τους ενδιαφερόμενους, οι εταιρείες αντιμετωπίζοντας ρεαλιστικά την απαίτηση αυτή, δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν λόγω των περιορισμένων συνήθως οικονομικών πόρων (Παπαχαραλάμπους Ν. ,2020)

Οι Goergen και Renneboog (2006) περιγράφουν απόλυτα την κατάσταση αυτή δίνοντας έναν ορισμό που λαμβάνει υπόψη και τα ενδιαφερόμενα μέρη «... ο συνδυασμός μηχανισμών που διασφαλίζουν ότι η διοίκηση της εταιρίας (εντολοδόχος), διοικεί την επιχείρηση, προς όφελος ενός ή διαφόρων ενδιαφερομένων μερών (εντολέων)».

Το θετικό που προκύπτει από αυτή τον διάλογο με τα ενδιαφερόμενα μέρη, είναι ότι οι εταιρείες αποκτούν επίγνωση του αντίκτυπου των δράσεών τους, των ελλείψεων που έχουν, των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων τους, πράγμα που τις καθιστά ικανές να αναπροσαρμόσουν τη στρατηγική τους και να τη χτίσουν μέσα σε ένα υγιές και θετικό «περιβάλλον» (Pirsch et al., 2007).

Προς την ίδια κατεύθυνση, λειτουργεί η διοργάνωση ανοιχτών ημερίδων και παρουσιάσεων, οι ηλεκτρονικές διαβουλεύσεις, τα workshops, όπου στελέχη εταιρειών και ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να συζητήσουν εκτενώς για τη βιωσιμότητα και την υπευθυνότητα της εταιρείας με βάση τον Κοινωνικό της Απολογισμό και να αποφασίσουν κατά πόσον αυτός καλύπτει ή όχι τις δεσμεύσεις της εταιρείας προς τα ενδιαφερόμενα μέρη και τις προσδοκίες τους. Σκοπός είναι η αξιολόγηση, οι προτάσεις και η πρόληψη οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων, καθώς και η θέσπιση προτεραιοτήτων ανάμεσα στις ομάδες ενδιαφερομένων με κριτήριο που επιλέγει και εξυπηρετεί την ίδια την εταιρεία, είτε το κανονιστικό πλαίσιο που υπάρχει για να οδηγεί στις σχετικές αποφάσεις (Jamali, 2008).

Ο επικοινωνιακός διάλογος των εταιρειών με τα ενδιαφερόμενα μέρη, δημιουργεί σταθερές και δυναμικές σχέσεις μαζί τους, ένα υγιές περιβάλλον δράσης για τις επιχειρήσεις που καταφέρνουν να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες τους και στις απαιτήσεις των καιρών, χτίζοντας σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ενώ παράλληλα οι οργανισμοί αποκτούν υπεύθυνο κοινωνικό πρόσωπο (Τσακίρη Α.,2017).

Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι η θεωρία των ενδιαφερομένων μερών, δεν έρχεται σε αντίθεση με την βασική οικονομική αρχή της μεγιστοποίησης του κέρδους αλλά αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία διαδόθηκε και εξελίχθηκε η επιχειρηματική πρακτική και οι εφαρμογές της εταιρικής υπευθυνότητας στα προγράμματα κοινωνικής ευθύνης που εκπονούνται.

1.4.2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΠΛΗΣ ΚΑΤΩΤΑΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ

(TRIPLE BOTTOMLINE APPROACH)

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο η ΕΚΕ αποτελεί ένα μηχανισμό διαχείρισης των επιχειρήσεων και των οργανισμών μέσω του οποίου επιτυγχάνεται μια ισορροπία των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιταγών, ευρύτερα γνωστό ως «TripleBottom-Line-Approach(TBL)», ενώ ταυτόχρονα ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των μετόχων και των ενδιαφερομένων μερών (Dr. Smita D, Dr. Pinku P. 2022).

Η θεωρία της τριπλής κατώτατης γραμμής, που έγινε γνωστή ως η θεωρία 3P (Profit-Planet-People/ Κέρδος, Πλανήτης, Άνθρωποι), διατυπώθηκε από τον Έλκινγκτον, στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Όπως δηλώνει ο όρος, ένας οργανισμός λαμβάνει υπόψη το τρίπτυχο των παραγόντων, την οικονομική του ευημερία, την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος, τον σεβασμό στον άνθρωπο (εργαζομένους, πελάτες, κοινωνικό σύνολο) (Elkington, J. 1997).

Εικόνα 2 Triple bottom Line 3P

Πηγή:https://www.researchgate.net/figure/Triple-Bottom-Line-3P-Formulation_fig1_323578157

Η κατώτατη οικονομική γραμμή, εκτός από την οικονομική απόδοση μιας εταιρίας, αναφέρεται και στην ίδια τη βιωσιμότητα της εταιρίας. Τα μακροπρόθεσμα κέρδη διασφαλίζουν μια σταθερή πορεία έναντι της ανάλωσης όλων των διαθέσιμων κεφαλαίων για την επιδίωξη επικίνδυνων και βραχυπρόθεσμων κερδών. Οι μεγάλοι οργανισμοί φέρουν ευθύνη απέναντι στην κοινωνία να καταρτίσουν επιχειρηματικά σχέδια που επιτρέπουν σταθερές επενδύσεις και δράσεις. Η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της άσκησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και της επίδρασης στη ζωή των ανθρώπων και της κοινωνίας γενικότερα είναι το ζητούμενο για κάθε οργανισμό. Η κοινωνική ευθύνη δεν εξαντλείται μόνο στην διανομή ή αναδιανομή των κερδών, αλλά και στον τρόπο που αντιμετωπίζεται ο ανθρώπινος παράγοντας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα καλής κοινωνικής πρακτικής και βιωσιμότητας είναι το κίνημα του faire trade -δίκαιου εμπορίου (Mullins L., 2009).

Η περιβαλλοντική κατώτατη γραμμή αφορά τις επιπτώσεις της παραγωγικής διαδικασίας και εν γένει της λειτουργίας του οργανισμού, στο περιβάλλον, την διαχείριση των αποβλήτων της δραστηριότητας της. Οι φυσικοί πόροι που χρησιμοποιούνται ως πρώτες ύλες δεν είναι απεριόριστες, ήδη τείνουν να εξαντληθούν. Εάν το ποσοστό εξάντλησης είναι υψηλό, τότε οι επόμενες γενιές δεν θα μπορέσουν να εξασφαλίσουν τις ίδιες συνθήκες ζωής. Έτσι, αποτελεί μέρος της ευθύνης μιας επιχείρησης να λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε ο αντίκτυπος που έχει στο περιβάλλον να είναι ελάχιστος και να λειτουργεί σε όρους προστασίας του περιβάλλοντος (Moore G. & Ronson A. 2002).

Η TBL χρησιμοποιείται προκειμένου να μετρηθεί η εταιρική απόδοση σε συνδυασμό με την συνεισφορά της στην οικονομική ευημερία, την περιβαλλοντική ποιότητα και το κοινωνικό κεφάλαιο. Στο πνεύμα αυτό μία επιχείρηση πρέπει να δημοσιεύει στους shareholders της, τρία είδη αποτελεσμάτων, (οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά), παρουσιάζοντας έτσι ένα ενιαίο αποτέλεσμα που περιλαμβάνει όλες τις παραμέτρους των δράσεών της.

Αποτελεί μια προσπάθεια ενσωμάτωσης από τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς των στόχων της βιώσιμης παγκόσμιας ανάπτυξης παρέχοντας στην κοινωνία ένα πιο ολοκληρωμένο σύνολο δραστηριοτήτων –στόχων εκτός από το κέρδος. Η προοπτική που λαμβάνεται είναι ότι για να είναι ένας οργανισμός βιώσιμος, πρέπει να είναι οικονομικά ασφαλής, να ελαχιστοποιεί (ή ιδανικά να εξαλείφει) τα αρνητικά του, κυρίως τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και να ενεργεί σύμφωνα με τις κοινωνικές προσδοκίες (Dr.Smita Dash,Dr.Pinku Paul,2022).

Η εφαρμογή της θεωρίας αυτής εμφανίζει κάποια προβλήματα, με κυριότερο τη δυσκολία μέτρησης των κοινωνικών και περιβαλλοντικών αποτελεσμάτων, καθώς δεν υπάρχουν ούτε διεθνώς αποδεκτά πρότυπα ούτε όμοιες μονάδες μέτρησης για τα τρία είδη αποδόσεων μιας επιχείρησης. Κατά συνέπεια, είναι αδύνατον να εξαχθεί ένα ενιαίο τελικό αποτέλεσμα (Mullins, 2009).

1.4.3. ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΕΝΝΟΙΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΕ

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε ραγδαία εξέλιξη της ΕΚΕ, που στην προσπάθεια των μελετητών να την κατανοήσουν τελικά αποκάλυψαν την περίπλοκη και πολυεπίπεδη διάστασή της (Cochran P. L., 2007).

Παράλληλα με την αποδοχή του όρου της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, έκαναν την εμφάνιση τους όροι που υιοθετήθηκαν από επιχειρήσεις και ακαδημαϊκούς ως συναφείς ή συνώνυμοι. Ενδεικτικά αναφέρουμε τους όρους που χρησιμοποιούνται συχνά από τις επιχειρήσεις για να εκφράσουν αυτό που σε γενικές γραμμές θεωρείται ΕΚΕ: Εταιρική Υπευθυνότητα, Επιχειρηματική Ηθική (business ethics), Εταιρική

Διακυβέρνηση, Βιώσιμη -Αειφόρος Ανάπτυξη, Εταιρική Λογοδοσία, Δημιουργία Κοινής Αξίας, Εταιρικός Πολίτης και Κοινωνική Ευθύνη (Erstein-Reeves, 2011).

1.4.3.1. ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ

Η ηθική ως κλάδος της φιλοσοφίας, ορίζεται ως ένα συνεχώς εξελισσόμενο σύνολο αρχών, αξιών, κανόνων ανθρώπινης συμπεριφοράς που διαμορφώνεται και χαρακτηρίζει μια κοινωνική ομάδα, μια συγκεκριμένη εποχή (Τριαντάρη Σ., 2021).

Η έννοια της επιχειρηματικής ηθικής (business ethics) αναπτύχθηκε προκειμένου να αναλυθούν τα κίνητρα και η συνέπεια των αποφάσεων και των δράσεων των στελεχών των επιχειρήσεων και οργανισμών και να διαπιστωθεί εάν ανταποκρίνονται στην ηθική, η οποία με τη σειρά της ρυθμίζει την ανθρώπινη συμπεριφορά σύμφωνα με κάποιες ηθικές αρχές, κανόνες, αρετές, αξίες.

Στην περίπτωση των επιχειρήσεων αυτό που ενδιαφέρει είναι ο τρόπος που τα στελέχη αλλά και οι άλλοι ενδιαφερόμενοι προσεγγίζουν την οικονομική και επιχειρηματική ζωή, πως αντιμετωπίζουν τις καθημερινές προκλήσεις και την μεταβλητότητα των οικονομικών συνθηκών καθώς και ποια συμπεριφορά -πολιτική ακολουθούν προκειμένου να επιτύχουν την οικονομική ανάπτυξη-κερδοφορία του οργανισμού. Επίσης πως ανταποκρίνονται στα καθήκοντά τους, τα μέσα που χρησιμοποιούν και ποια η σχέση με το ευρύτερο κοινωνικό συμφέρον, την πρόοδο, την έννοια του «ηθικού ,καλού και αγαθού», κατά πόσο αναλαμβάνουν μέτρα για την υποστήριξη ηθικών πρακτικών και για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

1.5.ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΕ

Μια εταιρία υιοθετώντας πρακτικές ΕΚΕ, μπορεί να δημιουργήσει μια σειρά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα πρώτα για την ίδια την εταιρία. Τα κυριότερα από αυτά είναι η ευκολότερη πρόσβαση σε κεφάλαια και αγορές, βελτιωμένη παραγωγικότητα και ποιότητα, βελτιωμένη εικόνα καθώς και ενίσχυση της φήμης και της επωνυμίας. Αναπτύσσονται σχέσεις εμπιστοσύνης και αφοσίωσης μεταξύ πελατών και εργαζόμενων, με συνέπεια αυξημένες πωλήσεις και κέρδη. Ενδυναμώνεται το επενδυτικό ενδιαφέρον (IJSREM,2022).

Οι πρακτικές ΕΚΕ προϋποθέτουν ότι ο οργανισμός διαθέτει βελτιωμένες δομές και διαδικασίες που συνεχώς εξελίσσονται, αποτελεσματική διοίκηση, ικανή να λάβει σωστές αποφάσεις και να διαχειριστεί τους κινδύνους που ανακύπτουν. Η εφαρμογή ορθών εργασιακών και περιβαλλοντολογικών πρακτικών οι οποίες ταυτίζονται με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, συμβάλει στην προσέλκυση αξιόλογων στελεχών και την στελέχωση του οργανισμού με ικανό ανθρώπινο δυναμικό. Η επιχειρηματική κοινότητα αναγνώρισε γρήγορα τη στρατηγική αξία του να είναι περισσότερο υπεύθυνη και ευθυγράμμισε τα προϊόντα και τις επιχειρηματικές σχέσεις, ιδίως μέσω των αλυσίδων εφοδιασμού τους (Sharma et al., 2005).

Πρόσφατες έρευνες αποκάλυψαν ότι οι επενδυτές πραγματοποιούν ένα πιο ολοκληρωμένο, ολιστικό έλεγχο όχι μόνο των οικονομικών στοιχείων μιας επιχείρησης, αλλά και των κοινωνικών επιδόσεων της, διότι θέλουν να επενδύσουν με τους λιγότερους κινδύνους για την δικής τους βιωσιμότητα στην αγορά. (Overview, 2005). Στη βάση αυτή αναπτύσσονται σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ επιχείρησης και των υπολοίπων stakeholders (προμηθευτές, πελάτες, κοινωνία) με διασφαλισμένη την δημιουργία μακροπρόθεσμου κέρδους, μέσα από την ικανοποίηση των αναγκών των stakeholders και την επίτευξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος έναντι των άλλων επιχειρήσεων του κλάδου (Heslin et al., 2008).

Η σύγχρονη σκέψη για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη θεωρεί ότι η βιωσιμότητα είναι προϋπόθεση καθώς μέσω αυτής προκύπτουν σοβαρά οφέλη σε βάθος χρόνου για την ίδια την εταιρία, αλλά και για τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη (πελάτες, εργαζόμενους και κοινωνίας γενικότερα). Η ΕΚΕ μπορεί να λειτουργήσει ως πηγή έμπνευσης για καινοτομίες και εξεύρεση λύσεων σε πραγματικά προβλήματα που αντιμετωπίζει μία επιχείρηση και ο κλάδος όπου δραστηριοποιείται. Αν αυτές οι λύσεις αξιοποιηθούν αποτελεσματικά τότε θα υπάρχει και μακροπρόθεσμο όφελος για την εταιρία.

Η κοινωνική ευθύνη των οργανισμών πρέπει να είναι ειλικρινής και να γίνει μέρος της ταυτότητας των επιχειρήσεων. Οι συνεπείς πολιτικές ΕΚΕ είναι το κλειδί της επιτυχίας για να προσελκύσουν πελάτες που ενδιαφέρονται για τις ηθικές πρακτικές των επιχειρήσεων. Με τον τρόπο αυτό κερδίζουν την εμπιστοσύνη των υφιστάμενων και δυνητικών επενδυτών. Η προμήθεια των πρώτων υλών που χρησιμοποιούν, μέχρι οι δίκαιες συνθήκες εργασίας και το περιβαλλοντικό αποτύπωμα που αφήνουν, είναι μερικά από τα κριτήρια που αναζητούν οι υπεύθυνοι καταναλωτές. Μάλιστα έρευνα του ινστιτούτου Εταιρικής Ευθύνης δείχνει ότι μπορούν να δεχθούν ένα ελαφρώς αυξημένο κόστος προϊόντων και υπηρεσιών εφόσον αυτά προκύπτουν από ορθές πρακτικές παραγωγής, διοίκησης και εργασιακής αντιμετώπισης. Έτσι η υποστήριξη που θα προσφέρουν οι οργανισμοί στο κοινωνικό σύνολο θα επιστρέψει πάλι πίσω σε εκείνους ως κέρδος και οικονομική απόδοση της επιχείρησης (Kotler & Lee, 2005).

Επίσης, οι πρακτικές της ΕΚΕ, πέρα από το κοινωνικό πρόσωπο έχουν ως στόχο την ορθολογική διαχείριση των πόρων και των συναλλαγών, προκειμένου να μειωθεί το λειτουργικό κόστος, να αυξηθεί η παραγωγικότητα και να καταστεί ανταγωνιστική η τιμή των προϊόντων και των υπηρεσιών, επιτυγχάνοντας συνθήκες αειφόρου ανάπτυξης (Holmes & Watt, 2000).

Ωστόσο υπάρχει και η άλλη άποψη για τις δράσεις της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, για την οποία πρέπει να γίνει αναφορά. Είναι αρκετοί που πιστεύουν ότι όλη η δραστηριότητα πίσω από τις εφαρμογές ΕΚΕ είναι τόσο καλά κρυμμένη ώστε η ΕΚΕ να αποτελεί προπέτασμα ή όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν για τα περιβαλλοντικά ζητήματα ένα «πράσινο ξέπλυμα» των παράνομων δράσεων. Επίσης

για κάποιους οργανισμούς συνδυάζεται με φοροαπαλλαγές κυρίως για δράσεις χορηγιών.

Μάλιστα παρουσιάζεται σαν προσφορά προς το κοινωνικό σύνολο, ενώ αποτελεί τέχνασμα του marketing για την προώθηση αγαθών και υπηρεσιών, που αν και υπερτιμημένα απευθύνονται στο συναίσθημα του καταναλωτή και στην πιθανή έκφραση αλληλεγγύης του σκοπού μέσα από την απόκτησή του. Έτσι το κόστος των όποιων δράσεων ΕΚΕ «ανατίθεται», μετακυλύετε στον καταναλωτή (Θανόπουλος, 2009).

Πολλοί ισχυρίζονται και όχι άδικα ότι το λειτουργικό κόστος και η διαδικασία για την εφαρμογή πρακτικών ΕΚΕ είναι υψηλό, απαιτεί εξειδικευμένα στελέχη και αποτελεί σύνθετη διαδικασία που εφόσον πρέπει να τηρηθεί, απαιτεί χρόνο, κόπο, προσπάθεια, υπεύθυνη στρατηγική επιλογή του οργανισμού. Επιπλέον, υπάρχει η αντίληψη ότι το κόστος των πρακτικών ΕΚΕ, αποτελεί αιτία μείωσης των αποδόσεων των κερδών προς τους δικαιούχους μετόχους, επενδυτές κτλ. Η πολιτική της ΕΚΕ πρέπει να γίνει αντιληπτή ως μια μακροπρόθεσμη επένδυση, η οποία μπορεί να βαρύνει τις δαπάνες των προϋπολογισμών των οργανισμών και να μειώνει τα βραχυπρόθεσμα κέρδη, αλλά η απόδοση είναι πολλαπλάσια και σε πολλά επίπεδα στην οικονομία, τον άνθρωπο και το περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΕΚΕ στην πράξη

2.1. ΤΟΜΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε

Μερικές δεκαετίες πριν, όταν υπήρξε η ανάγκη να γίνουμε όλοι πιο «πράσινοι», πιο οικολόγοι, οι όροι εταιρική υπευθυνότητα και κοινωνική ευθύνη έκαναν την εμφάνισή τους στον τομέα των επιχειρήσεων, κυρίως με έμφαση σε δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, κάτι που σήμερα αποκτά εξαιρετικά επίκαιρη διάσταση, λόγω της μεταβολής των κλιματολογικών συνθηκών, της ενεργειακής κρίσης κτλ. Επιπλέον η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ήδη από το 2002 επεσήμανε σε ανακοίνωσή της (COM, 2002,347,σελ7) ότι η ΕΚΕ είναι αλληλένδετη με την βιώσιμη ανάπτυξη, γι αυτό το λόγο οι οργανισμοί καλούνται να εντάξουν το οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό αποτύπωμα των δραστηριοτήτων τους, στις ετήσιες εκθέσεις τους. Έτσι προέκυψαν οι ειδικότεροι τομείς εφαρμογής – διαστάσεις των δράσεων της ΕΚΕ, που αναλύονται στη συνέχεια.

2.1.1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΩΣ ΤΟΜΕΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε

Τις τελευταίες δεκαετίες, παρατηρούμε μια αύξηση στη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε κοινωνικά υπεύθυνες δράσεις, όπως φιλανθρωπικές παροχές ή την προώθηση κοινωνικών σκοπών που δεν είναι τόσο σχετικές με την κύρια επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Ωστόσο, οι επιχειρήσεις, οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στην κοινωνία, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι αυτής και αναλαμβάνοντας κοινωνικές

δράσεις δηλώνουν το ενδιαφέρον τους, να συμβάλλουν στον περιορισμό φαινομένων κοινωνικών ανισοτήτων, έλλειψης παιδείας ή υποβάθμισης της ποιότητας ζωής των πολιτών. Η χάραξη και τήρηση μιας στρατηγικής ΕΚΕ που αφορά την κοινωνία, διακρίνεται στις ενέργειες που αφορούν είτε το εσωτερικό περιβάλλον του οργανισμού, τα «άμεσα» ενδιαφερόμενα μέρη της επιχείρησης είτε την κοινωνία ευρύτερα.

Συχνά συναντούμε πρωτοβουλίες που ενθαρρύνουν την εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού ανεξάρτητα της θέσης που κατέχει στην ιεραρχία, την ενεργό συμμετοχή και επικοινωνία διοίκησης και εργαζομένων. Επίσης υιοθετούν πρακτικές που συμβάλουν στη σταθερότητα της απασχόλησης, στη διαμόρφωση κατάλληλων και ασφαλών χώρων εργασίας, στην υγεία και ασφάλεια του προσωπικού, στη βελτίωση της περιβαλλοντικής απόδοσης του οργανισμού, στη μείωση των ρύπων ώστε να περιοριστεί όσο είναι δυνατό ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος και γενικότερα μέτρα για την αύξηση της απόδοσης με ταυτόχρονη μείωση του κόστους λειτουργίας (Heal, 2008).

Η χάραξη από την πλευρά των εταιριών, πολιτικών ΕΚΕ για την κοινωνία ευρύτερα, έχουν συνήθως δημόσιο χαρακτήρα και απευθύνονται στα «εξωτερικά» ενδιαφερόμενα μέρη των οργανισμών. Είναι συνήθης η τακτική προκειμένου να τονώσουν την τοπική κοινωνία να ενισχύουν το ανθρώπινο δυναμικό της εταιρίας από τους κατοίκους της περιοχής, να συνεργάζονται με τοπικούς φορείς, να προωθούν την κοινωνική συνοχή, να χρηματοδοτούν τοπικές δράσεις (ενημερωτικές, αθλητικές, φιλανθρωπικές), να συμμετέχουν στη δημιουργία χώρων φροντίδας ηλικιωμένων ή παιδιών (Epstein, 2018).

Ανεξαρτήτως του οργανισμού ή της επιχείρησης, προκύπτει ότι η πρωταρχική ώθηση για μια στρατηγική ΕΚΕ κάποιες φορές μπορεί να οφείλεται είτε σε εσωτερικούς παράγοντες, όπως η δέσμευση της διοίκησης για βιωσιμότητα είτε να προέρχεται από εξωτερικούς παράγοντες όπως κυβερνητικές ρυθμίσεις, απαιτήσεις της αγοράς, ενέργειες των ανταγωνιστών ή πιέσεις των μη κυβερνητικών οργανώσεων.

Τέλος, η κοινωνική διάσταση της ΕΚΕ δοκιμάστηκε αρκετά κατά την τελευταία διετία με την υγειονομική κρίση που προκλήθηκε λόγω Covid, ωστόσο δημιουργήθηκε μια νέα σχέση μεταξύ εταιρειών-οργανισμών και κοινωνίας. Μια σχέση που στηρίχθηκε στην αμοιβαιότητα, τον σεβασμό, την αλληλεγγύη και την κατανόηση και επέδειξε ταχύτατα αντανάκλαστικά για την αντιμετώπιση της έκτακτης ανάγκης (Σβώλου Αλ., 2021).

2.1.2. ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΤΟΜΕΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Η ανθρώπινη δραστηριότητα, η εντατική και ανεξέλεγκτη εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου είχε σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον αλλά και στον ίδιο τον άνθρωπο. Οι επιστήμονες αναζητώντας έναν τρόπο παραγωγής που να διασφαλίζει τη

βιωσιμότητα του φυσικού συστήματος, χωρίς να ανακόπτει την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας και της κοινωνίας, κατέληξαν στο μοντέλο της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης. Ενώ έχει αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης, πολύ λίγο έχει εφαρμοστεί έμπρακτα τόσο σε διεθνές όσο και σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Ίσως αποτελεί την μόνη λύση που θα βγάλει την ανθρωπότητα από τα αδιέξοδα της οικολογικής και οικονομικής κρίσης που διέρχεται. Οι κρίσεις πρέπει να αντιμετωπίζονται άμεσα, ωστόσο δεν υπάρχει πάντα η άνεση χρόνου, να καλλιεργηθεί πρώτα στη συνείδηση των ατόμων και των κρατών η ανάγκη για ένα βιώσιμο και αειφόρο τρόπο ζωής, παραγωγής και κατανάλωσης (The limits to growth (1972).

Οι σύγχρονοι οργανισμοί και επιχειρήσεις ωστόσο, συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο την περιβαλλοντική και κοινωνική τους ευθύνη. Οι λόγοι σχετίζονται σαφώς με την εταιρική απόδοση αλλά και την ίδια την βιωσιμότητα των οργανισμών. Έρευνα των Orlitzky et.al. (2011) ενισχύει την άποψη ότι η εφαρμογή μιας στρατηγικής εταιρικής κοινωνικής ευθύνης συμβάλλει στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Σε ότι αφορά την ανταπόκριση των επιχειρήσεων στις νομικές, ηθικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προσδοκίες των ενδιαφερομένων μερών, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, υπήρξε η ρεαλιστική απάντηση στα αιτήματα των καταναλωτών και της κοινωνίας των πολιτών (IJSREM, 2022) .

Η περιβαλλοντική διάσταση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αφορά τη λήψη μέτρων, την προώθηση δράσεων για την σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων (Βαξεβανίδου, 2011). Τα μέτρα αφορούν τη μείωση εκπομπής αερίων και ρύπων, τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την ανάληψη πρωτοβουλιών για την προστασία του περιβάλλοντος.

2.1.3. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΩΣ ΤΟΜΕΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΚΕ

Κύριο μέλημα της ιδιωτικής επιχείρησης σύμφωνα με την παραδοσιακή οικονομική θεωρία, αποτελεί η δημιουργία πλούτου, αγγίζοντας τα όρια της απληστίας προκειμένου να μεγιστοποιήσει το κέρδος της. Σε ότι αφορά κυβερνητικούς και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, ο στόχος τους είναι η αντιμετώπιση κοινωνικών αναγκών που δεν συνδέονται με την οικονομία, χωρίς ωστόσο να αποκλείονται φαινόμενα διαφθοράς και ανικανότητας να εκπληρώσουν τον καθορισμένο ρόλο τους.

Η επιλογή δράσεων μέσω της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, έρχεται να διαφοροποιήσει την ανωτέρω παγιωμένη αντίληψη της οικονομικής θεωρίας περί κέρδους και να διαδραματίσει έναν ευρύτερο κοινωνικό ρόλο. Εστιάζοντας την προσοχή τους σε μια ευρύτερη ομάδα ενδιαφερομένων - πελάτες, εργαζόμενους και κοινότητες – εκτός από τις συνήθεις υποχρεώσεις προς τους μετόχους μέσω της συστηματικής και υπεύθυνης εφαρμογής δράσεων της ΕΚΕ, μπορούν να επιτύχουν τη μεγιστοποίηση του κέρδους στις ανταγωνιστικές

αγορές. Μέσα από συμπράξεις με άλλες επιχειρήσεις και φορείς της τοπικής κοινωνίας, υποστηρίζεται η τοπική οικονομική ανάπτυξη, αυξάνεται το επίπεδο απασχόλησης, μειώνεται το διαχειριστικό κόστος. Αν αυτό συνδυαστεί με υπεύθυνες δράσεις για το περιβάλλον, ή με χρηματοδοτήσεις κάποιων πρωτοβουλιών, τότε η επιχείρηση ή ένας οργανισμός αποκτά ισχυρό δεσμό με την τοπική κοινωνία. Ειδικότερα, όταν για παράδειγμα η επιχείρηση προωθεί ένα συγκεκριμένο προϊόν και τμήμα των εσόδων της αποδοθούν σε κάποιο ίδρυμα, οι καταναλωτές είναι πρόθυμοι να αγοράσουν το προϊόν, χωρίς να υπολογίσουν την κερδοφορία για την επιχείρηση.

2.2 ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΕ

2.2.1. Η ΕΚΕ στο χρόνο.

Μετά από προσεκτική εξέταση των ορισμών της ΕΚΕ σε όλη την ιστορική της διαδρομή, ο Shafiqur Rahman, συμπύκνωσε την κυρίαρχη ιδέα-διάσταση για κάθε δεκαετία ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1950, ως εξής :

Δεκαετία του '50: Υποχρέωση προς την κοινωνία.

Δεκαετία του '60: Σχέση μεταξύ εταιρείας και κοινωνίας.

Δεκαετία του '70: Συμμετοχή των ενδιαφερομένων, ευημερία των πολιτών, φιλοσοφία που ξεετάζει το κοινωνικό συμφέρον, βοηθά στην επίλυση προβλημάτων, βελτίωση της ποιότητας ζωής, οικονομική ευθύνη, νομική ευθύνη, ηθική ευθύνη και διακριτική ευθύνη.

Δεκαετία του '80: εθελοντισμός οικονομικά κερδοφόρα, νομοταγή, ηθική και κοινωνικά υποστηρικτικό οικονομική, νομική, ηθική και εθελοντική ή φιλανθρωπική.

Δεκαετία του '90: συμμετοχή των ενδιαφερομένων- υποχρέωση προς την κοινωνία, άνθρωποι, πλανήτης, κέρδος

Διαστάσεις του 21ου αιώνα: ενσωμάτωση κοινωνικών και περιβαλλοντικών ανησυχιών, ηθική συμπεριφορά, οικονομική ανάπτυξη, βελτίωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών, ανθρώπινα δικαιώματα, εργασιακά δικαιώματα, προστασία του περιβάλλοντος, καταπολέμηση της διαφθοράς, διαφάνεια και λογοδοσία (Shafiqur Rahman, 2011).

2.2.2. Η Εσωτερική και η Εξωτερική διάσταση της ΕΚΕ

Πέραν των ανωτέρω, η εταιρική κοινωνική ευθύνη διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική, ανάλογα με την αλληλοεπίδραση της στο εσωτερικό ή εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης (Metaxas and Tsavdaridou, 2013).

Η εσωτερική διάσταση αφορά τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το εσωτερικό της επιχείρησης, δηλ. με το ανθρώπινο δυναμικό, τις συνθήκες εργασίας, τις σχέσεις

εργαζομένων και διοίκησης, την εκπαίδευση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την υγεία και την ασφάλεια, κοινωνικές δράσεις και δραστηριότητες που σχετίζονται με το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους. Η ικανοποίηση του προσωπικού και η παρακίνηση για βελτίωσή του μέσω κινήτρων, αποτελεί όφελος για την επιχείρηση. Μάλιστα, αν τα ανώτερα στελέχη των επιχειρήσεων κατανοήσουν την ουσία της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, θα διαθέτουν ικανό προσωπικό, το οποίο αποτελεί πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών (Metaxas and Tsavdaridou, 2010).

Η εξωτερική διάσταση της ΕΚΕ περιλαμβάνει το εξωτερικό περιβάλλον, στο οποίο δρα ένας οργανισμός, ένα ευρύ πλαίσιο ενδιαφερομένων μερών, π.χ. πελάτες, προμηθευτές, μέτοχοι, τοπική και παγκόσμια κοινωνία, συνεργαζόμενες εταιρίες κ.α. Αφορά δράσεις διαφήμισης, Marketing, τη διαχείριση των παραπόνων των πελατών, τις σχέσεις με τους προμηθευτές, την προσαρμογή του οργανισμού στις αλλαγές των συνθηκών καθώς επίσης την επιβολή ορθών περιβαλλοντικών πρακτικών. Ταυτόχρονα η εξωτερική διάσταση της ΕΚΕ αναπτύσσει και εξελίσσει τις σχέσεις με τους πολίτες και τις τοπικές κοινωνίες. Αναλαμβάνει ενέργειες για την καταπολέμηση της φτώχειας, του ρατσισμού, της πείνας, την ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ευημερία της ευρύτερης κοινωνίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές γίνονται αντιληπτές από την κοινή γνώμη, βελτιώνουν τη φήμη του οργανισμού. (Tang et al., 2012).

Κεφάλαιο 3ο : Θεσμικό Πλαίσιο και Φορείς ΕΚΕ

3.1 Ευρωπαϊκό και διεθνές θεσμικό πλαίσιο

Η εταιρική διακυβέρνηση είναι ένα θέμα που συζητείται ευρέως μεταξύ ακαδημαϊκών, επενδυτών και διεθνών οργανισμών. Στην Ευρώπη πιο πρόσφατα από ότι στις ΗΠΑ που υποστηρίχθηκε για πρώτη φορά το 1932 από τους Berle and Means .

Οι κύριοι παράγοντες που συνέβαλαν στη μεταρρύθμιση προς την εταιρική διακυβέρνηση στα πλαίσια της ηπειρωτικής Ευρώπης ήταν η ανάγκη για ένα κοινό ρυθμιστικό πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών αγορών της ΕΕ, ιδιαίτερα σε θέματα σχετικά με τη δημοσιοποίηση εταιρικών στοιχείων και τη διαφάνεια, η προσέλκυση ξένων επενδυτών και τέλος, η ανάγκη για άμεση ανταπόκριση σε εταιρικά σκάνδαλα, που έλαβαν χώρα στην Ευρώπη όπως η Parmalat στην Ιταλία και άλλα σκάνδαλα οικονομικής απάτης σε Γερμανία (π.χ. Metallgesellschaft) και Γαλλία (Stefou M., 2009) .

Το θεσμικό πλαίσιο της ΕΚΕ διαμορφώθηκε από μια σειρά σύνθετων νομοθετικών ρυθμίσεων, διότι δεν έχει αναπτυχθεί μια ενιαία μορφή που να περιγράφει τα όρια δράσης της ΕΚΕ τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Αυτό δικαιολογείται γιατί οι κυβερνητικές πολιτικές, οι διάφορες οικονομικές πρακτικές, οι ιδεολογίες, που εφαρμόστηκαν σε κάθε χώρα διαμόρφωσαν αντίστοιχα το δικό τους πλαίσιο εταιρικής ευθύνης (Crane and Matten,2004).

Για τον λόγο αυτό διαπιστώνουμε ένα πλήθος ρυθμίσεων, κατευθυντήριων γραμμών και μεμονωμένων νομοθετημάτων, γεγονός που συνδέεται με την εθελοντική φύση της ΕΚΕ αλλά και την βαθμιαία εδραίωσή της στο δημόσιο διάλογο. Μάλιστα έχει επικρατήσει ο διαχωρισμός, που εισηγήθηκαν οι Abareda et al (2007), σε τέσσερις κατηγορίες με κριτήρια τη διαφορετικότητα των δεικτών ΕΚΕ, που παρουσιάζονται μεταξύ των Μεσογειακών χωρών, των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης, των χωρών της Βόρειας Ευρώπης και του Ηνωμένου Βασιλείου με την Ιρλανδία (Abareda et al, 2007).

Υπό την επίδραση κατευθύνσεων και συμβάσεων διεθνών οργανισμών, η Ευρώπη θεσμοθετεί την ΕΚΕ μέσα από οδηγίες, που ενσωματώνονται στις εθνικές πολιτικές των κρατών. Στη συνέχεια παρατίθενται οι κυριότεροι σταθμοί στην διεθνή και ευρωπαϊκή ιστορία της ΕΚΕ -που συνέβαλλαν έμμεσα ή άμεσα στην ενσωμάτωση πολιτικών ΕΚΕ :

1952: Διεθνής Σύμβαση Εργασίας 29 «Περί αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας» για την εξάλειψη κάθε μορφής καταναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας.

1955: Διεθνής Σύμβαση 95 «Περί προστασίας του ημερομισθίου» και 102 « Περί ελάχιστων ορίων της κοινωνικής ασφάλισης »

1976: Οδηγίες προς πολυεθνικές επιχειρήσεις του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΑΣΑ) (OECD Guidelines for Multinational Enterprises), με τακτές αναθεωρήσεις μέχρι σήμερα (www.oecd.org)

1987: Συνάντηση παγκόσμιας επιτροπής για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη (WCED) στα Ηνωμένα Έθνη. Εισάγεται η έννοια αειφόρος/βιώσιμη ανάπτυξη -έθεσε τη βάση για την ανάπτυξη των πρακτικών της ΕΚΕ διεθνώς. Επικράτησε η Έκθεση Brut land ή αλλιώς το κοινό Μέλλον με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος ώστε να μην απειλούνται οι μελλοντικές γενιές.

1994: μια ομάδα Ευρωπαίων Επιχειρηματιών και Διευθυντών επιχειρήσεων υπέγραψε την «Ευρωπαϊκή Διακήρυξη των Επιχειρήσεων κατά του Κοινωνικού Αποκλεισμού» με στόχο την ανεύρεση τρόπων για προαγωγή της κοινωνικής τους υπευθυνότητας.

1995: Ίδρυση Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιχειρήσεων για την κοινωνική Συνοχή (EBNSC), με βασικό στόχο του Δικτύου την υποστήριξη δημιουργίας αντίστοιχων εθνικών Δικτύων. Μετονομάστηκε «CSR Europe» (<https://www.csreurope.org>) .

2000: Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ (United Nations Global Compact). Αφορά στην εθελοντική δέσμευση των επιχειρήσεων και την ενσωμάτωση στη στρατηγική τους των «10 Παγκόσμιων αποδεκτών Αρχών» για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις συνθήκες εργασίας, το περιβάλλον και την καταπολέμηση της διαφθοράς.

2000: Υιοθέτηση Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Επιτροπή και το Συμβούλιο που αφορά σε μια σειρά αστικών, πολιτικών,

προσωπικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων των μόνιμων κατοίκων της ΕΕ (ΕΕ, 2000/С 364/01)

2000: Σύνοδος κορυφής της Λισσαβόνας, στρατηγική για την ανταγωνιστικότητα στην ΕΕ (2000-2010)

2001: Πράσινη Βίβλος για την ΕΚΕ –καθορίστηκε το πλαίσιο για θέματα ΕΚΕ (COM(2001) 366)

2002: Ίδρυση European Multi-Stakeholder Forum (EMSF) – Συμμετέχουν επιχειρήσεις και η ΚτΠ με σκοπό την προώθηση της καινοτομίας, της διαφάνειας και της ανταλλαγής πρακτικών ΕΚΕ (<https://op.europa.eu>)

2005: Ευρωπαϊκή Οδηγία για δικαιώματα καταναλωτών- 10 αρχές διασφαλίζουν την προστασία του καταναλωτή (<https://eurlex.europa.eu/legal-content>)

2006: Τριμερής Διακήρυξη Αρχών για τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής (International Labor Organization-Triple Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises on Social Policy) (<https://www.ilo.org>)

2006: Δημιουργία Ευρωπαϊκής Σύμπραξης για την ΕΚΕ για επιχειρήσεις και φορείς στην ΕΕ (<https://ec.europa.eu/commission>)

2007:UNDP (Πρόγραμμα Ανάπτυξης Ηνωμένων Εθνών), Σύνοδος Ε.Ε.: « Η ΕΚΕ στη νέα Ευρώπη»

2010: Έκδοση ISO 26000 –Πρότυπο οδηγιών για την Κοινωνική Ευθύνη (<https://www.eurocert.gr>)

2011: Επικαιροποίηση στρατηγικής για την ΕΚΕ (2011-2014) -αναθεώρηση ορισμού ΕΚΕ από την ΕΕ (CSR COM/2011/681).

2012: Σύνοδος των Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη Ανάπτυξη (Rio de Janeiro) Οδηγία για την καινοτομία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη, ενεργειακή απόδοση με κοινό πλαίσιο μέτρων και συγκεκριμένους στόχους μέχρι το 2020 (2012/27/ΕΕ).

2014: Ψήφιση οδηγίας περί δημοσίευσης μη-χρηματοοικονομικών επιδόσεων των εταιρειών από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2013/34/ΕΕ).

2015: πρωτοβουλία « Enterprise 2020 »του CSR Europe. Συνέργια Επιχειρήσεων και Κυβερνήσεων έως το 2020 για ενίσχυση απασχόλησης εκτός συνόρων, νέες παραγωγικές διαδικασίες και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2015: ΟΗΕ Ατζέντα 2030- καθιερώθηκαν 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (https://hellenicaid.mfa.gr/media/images/docs/Agenda_2030.pdf).

2018: Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για χρηματοδότηση της Αειφόρου Ανάπτυξης (COM(2018) 97).

2022: Οδηγία για περισσότερη εταιρική διαφάνεια, σύγκριση και τυποποίηση.

Στην Ελλάδα, τον Μάιο του 2020 ψηφίστηκε ο νόμος για τον εκσυγχρονισμό της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ο οποίος επικρίθηκε για την καταπάτηση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης (ΥΠΕΝ, 2020). Η ιστορία θα επιβεβαιώσει ή θα διαψεύσει τους επικριτές της συγκεκριμένης νομοθεσίας. Ωστόσο η βιώσιμη ανάπτυξη καλείται να αντιμετωπίσει, μέχρι το 2030, τις προκλήσεις που συνδέονται με τους άξονες των 5P - Ανθρώπους (People) - Πλανήτη (Planet) - Ευημερία (Prosperity) - Ειρήνη (Peace) - Εταιρική Σχέση (Partnership) (ΥΠΕΘΑ, 2019).

Επίσης στις 28 Νοεμβρίου 2022, το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκρινε την Οδηγία Αναφοράς για την Εταιρική Αειφορία (CSRD), οδηγώντας την Ε.Ε. ένα βήμα πιο κοντά στον στόχο της για την κλιματική ουδετερότητα. Η CSRD στοχεύει να πολεμήσει το “greenwashing”, να ενισχύσει την κοινωνική οικονομία της αγοράς της Ε.Ε. και να θέσει τις βάσεις για πρότυπα αναφοράς βιωσιμότητας. Τα κράτη-μέλη πρόκειται να μεταφέρουν την οδηγία, εντός 18 μηνών, από τη δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. Οι κανόνες θα αρχίσουν να ισχύουν με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, μεταξύ των ετών 2024 και 2028 .

Τα χρονικά ορόσημα της ΕΚΕ που αναφέρθηκαν, δείχνουν μια συνεχή προσπάθεια ενσωμάτωσης πολιτικών ΕΚΕ στις επιχειρήσεις και την κοινωνία ευρύτερα, με συγκεκριμένους και εξειδικευμένους στόχους κάθε φορά και μέσα σε συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα (Gond et al., 2011, Matten and Moon, 2008).

Επίσης το συνεχώς μεταβαλλόμενο Παγκόσμιο και Ευρωπαϊκό περιβάλλον, φανερώνει την χρησιμότητα και κρισιμότητα ύπαρξης της Ε.Κ.Ε. ως μίας επιχειρηματικής λειτουργίας και δράσης που προσφέρει οικονομική αξία και όφελος, τόσο για τους οργανισμούς αλλά και το κοινωνικό σύνολο. Συνεπώς, η λειτουργία των εταιριών ή των οργανισμών με κοινωνική υπευθυνότητα, δεν αποτελεί μόνο θέμα ηθικής αλλά και μία σημαντική επένδυση για το παρόν και το μέλλον τους (Γκαντζιάς, 2017).

3.1.1 Οι φορείς ΕΚΕ στην Ευρώπη

Εκτός από τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ευρωπαϊκή Επιτροπή), στον Ευρωπαϊκό χώρο έχει αναπτυχθεί ένα ευρύ πλαίσιο δικτύων και φορέων της ΕΚΕ. Ενδεικτικά αναφέρουμε τους ακόλουθους :

Το European Environment and Sustainable Development Advisory Councils (EESDAC), αποτελείται από ένα σύνολο συμβουλίων των χωρών μελών της Ε.Ε. και από την σύστασή του το 1993, προσφέρει γνωμοδοτήσεις και επιστημονικά τεκμηριωμένες προτάσεις αναφορικά με το περιβάλλον και την βιώσιμη ανάπτυξη.

CSR Europe, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Από την έναρξη των δραστηριοτήτων του το 1995, με την επωνυμία «Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρήσεων για την κοινωνική συνοχή», στόχος του ήταν η υποστήριξη των επιχειρήσεων στην ανάπτυξη και εφαρμογή υπεύθυνων δράσεων για την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού τους και η παράλληλη επίτευξη κερδοφορίας, μέσα από την συνεργασία διεθνών οργανισμών και επιχειρήσεων (www.csreurope.org 2022The European Business Network for Corporate Sustainability and Responsibility).

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρηματικής Ηθικής (EBEN), από το έτος ίδρυσής του (2000), είναι το πλέον ενεργό Δίκτυο Επιχειρηματικής Ηθικής σήμερα στην Ευρώπη, το οποίο στοχεύει να διαδώσει την διοίκηση μέσω αξιών, την ηθική της ηγεσίας, αλλά και να αυξήσει το επίπεδο υπευθυνότητας των οργανισμών προς την κοινωνία. Μακροπρόθεσμος στόχος αποτελεί η ανάπτυξη εταιριών και οργανισμών που θα υιοθετήσουν τις αξίες της επιχειρηματικής ηθικής και θα διαπαιδαγωγήσουν τις επόμενες γενιές επαγγελματιών και ακαδημαϊκών (www.eben-net.org European Business Ethics Network, 2022)

3.2. Το Εθνικό πλαίσιο της Ε. Κ. Ε. και οι ΦΟΡΕΙΣ στην Ελλάδα

Η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. και του ΟΗΕ ακολουθεί τις διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές και ενσωματώνει έως ένα επίπεδο πολιτικές του Ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ΕΚΕ. Έχει κυρώσει το σύνολο των Διεθνών συμβάσεων που περιγράφηκαν στην προηγούμενη ενότητα (3.1) και έχει εκπονήσει μια σειρά εθνικών πολιτικών, σχεδίων δράσης και προγραμμάτων του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την καινοτόμα επιχειρηματικότητα, τις «πράσινες» επιχειρήσεις κτλ. Η Εθνική νομοθεσία ρυθμίζει ένα μεγάλο εύρος θεμάτων, είναι όμως αποσπασματική και σαφώς δεν αποτελεί ένα ολοκληρωμένο εθνικό πλαίσιο δράσης για την ΕΚΕ (Εθνικό Σχέδιο ΕΚΕ-Προσχέδιο,2014).

Το πλαίσιο λειτουργίας της ΕΚΕ, είναι εξαιρετικά περίπλοκο και καθώς δεν διαμορφωθεί ένα ενιαίο Εθνικό πλαίσιο για το Ελληνικό χώρο, πρωτοβουλίες Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, ανέλαβαν κυρίως ιδιωτικοί φορείς, όπως το CSR Hellas, το Ελληνικό Ινστιτούτο Εταιρικής Ευθύνης, το Συμβούλιο ΣΕΒ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Το Ινστιτούτο Εταιρικής Ευθύνης κ.α.

Συγκεκριμένα το Ελληνικό Δίκτυο για την ΕΚΕ (CSR Hellas), ιδρύθηκε το 2000, ως αστική μη κερδοσκοπική εταιρία που αποτελεί τον εθνικό εταίρο του Ευρωπαϊκού Επιχειρηματικού Δικτύου/CSR Europe. Το Δίκτυο απέκτησε το 2003 τη νομική μορφή σωματείου, ενώ διατηρεί τον ρόλο του ως εθνικού εκπροσώπου για τα θέματα της ΕΚΕ στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την ΕΚΕ [CSR Europe]. Όραμα του Δικτύου CSR Hellas είναι η διάδοση των αρχών της αειφόρας και της υπεύθυνης

επιχειρηματικότητας με τη συστηματική διάχυση πληροφοριών και την ενίσχυση της γνώσης και της εμπειρίας στον επιχειρηματικό κόσμο. Εργαλεία για την επίτευξη των στόχων του δικτύου είναι η ανταλλαγή καλών πρακτικών, η διοργάνωση συνεδρίων και εκδηλώσεων, η εκπόνηση ερευνών και μελετών, καθώς και η συστηματική δικτύωση και ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και των ενδιαφερομένων στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα, την κοινωνία και το κράτος. (www.csrhellas.gr,2022) και (Αλεξίου Μ. 2015).

Επίσης το Ελληνικό Ινστιτούτο Επιχειρηματικής Ευθύνης EBEN GR, μέλος του European Business Ethics Network, ιδρύθηκε στην Ελλάδα το 2005, είναι αρμόδιο για την εξασφάλιση των αρχών της ΕΚΕ, της Επιχειρηματικής ηθικής και της Εταιρικής Διακυβέρνησης στους επιχειρηματικούς κύκλους (www.eben.gr , 22/1/2023).

Ο Σύλλογος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ) το Νοέμβριο του 2008 ίδρυσε το Συμβούλιο του για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Greek Business Council for Sustainable Development – BCSD), ως περιφερειακό μέλος του World Business Council for Sustainable Development (WBCSD). Τα 31 ιδρυτικά μέλη – κυρίως βιομηχανικές επιχειρήσεις – υπέγραψαν στο σύνολό τους ένα Κώδικα προώθησης της αειφόρου ανάπτυξης μέσα από τη λειτουργία τους. Ουσιαστικά αποτελεί μια διακήρυξη τήρησης 10 αρχών για τη διαρκή συμβολή και βελτίωση της τρισδιάστατης επίδοσής τους οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής

Το Ινστιτούτο Εταιρικής Ευθύνης (Corporate Responsibility Institute) Το είναι μια Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρία που έχει αναλάβει την αποκλειστική εκπροσώπηση του CR Index στην Ελλάδα σε συνεργασία με το BITC (Business in the Community) ΕΚΕ). Βασικοί στόχοι της εταιρείας είναι : η υποστήριξη της Ε.Κ.Ε, η παροχή υπηρεσιών στα μέλη της και σε οποιοδήποτε τρίτο (εταιρείες, δημόσιο, φορείς, ινστιτούτα, ιδρύματα), για δράσεις ΕΚΕ που προωθούν την Ε.Κ.Ε. μέσα από ειδικούς δείκτες Αξιολόγησης Εταιρικής Υπευθυνότητας (<http://www.cri.org.gr>).

Η ενσωμάτωση πολιτικών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στην Ελλάδα, σε σχέση με τις άλλες χώρες της Μεσογείου αλλά και της Ευρώπης πραγματοποιείται σε μικρότερο βαθμό. Οι Metaxas and Tsavdaridou (2013), υποστηρίζουν ότι αυτό μπορεί να οφείλεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Ελληνικής πραγματικότητας και σε παράγοντες όπως η διαφθορά, η γραφειοκρατία, η έλλειψη κινήτρων και πνεύματος εθελοντισμού. Έρευνα της ICAP Group (2016), αποκαλύπτει ότι η δυσμενής παγκόσμια συγκυρία, το οικονομικό κόστος και η έλλειψη κινήτρων, θεωρούνται ως βασικές αιτίες εξαιτίας των οποίων, η πλειοψηφία του δείγματος (53%) πιστεύει ότι ο βαθμός εφαρμογής των πρακτικών ΕΚΕ από το σύνολο των ελληνικών επιχειρήσεων εξακολουθεί να κυμαίνεται σε μέτρια επίπεδα.

Στην Ελλάδα, πρέπει να επισημάνουμε ότι η χρηματοδότηση των προγραμμάτων ΕΚΕ μιας επιχείρησης βαρύνει στο σύνολό της αποκλειστικά και μόνο την επιχείρηση, χωρίς να υπάρχει οικονομική συμβολή άλλων φορέων. Σε συνδυασμό με

την οικονομική και ενεργειακή κρίση που επικρατεί, οι επιχειρήσεις για να παραμείνουν βιώσιμες, περιόρισαν ή ακύρωσαν προσωρινά πρωτοβουλίες για δράσεις ΕΚΕ. (Χ. Τσαρδανίδης, 2015)

Γι' αυτόν τον λόγο, πρέπει να υπάρξει ενθάρρυνση και κίνητρα για την υποβολή από τις ελληνικές εταιρείες ολοκληρωμένων εκθέσεων απολογισμού κοινωνικού, περιβαλλοντικού και οικονομικού περιεχομένου με την υποβοήθηση σχετικών ρυθμίσεων και πιθανώς, με την πρόβλεψη ενός ελάχιστου ορίου ώστε να αποφεύγεται η δυσανάλογη επιβάρυνση των μικρότερων επιχειρήσεων. Όταν η προσπάθεια είναι συλλογική η Ελλάδα μπορεί να πλησιάσει τα επίπεδα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης των άλλων ευρωπαϊκών κρατών (Metaxas and Tsavdaridou, 2010).

Οι εθνικές πρωτοβουλίες που ρυθμίζουν τις εφαρμογές της ΕΚΕ (περιβάλλον, κοινωνία, επιχειρηματικότητα, ανθρώπινο δυναμικό, σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα) παραμένουν αποσπασματικές και προωθούν το περιεχόμενο της, με μεμονωμένα νομοθετήματα, σχέδια δράσης, προγράμματα ΕΣΠΑ κ.ά., (Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ΓΓ Εμπορίου).

Στο πλαίσιο αυτό η εμπλοκή του Υπουργείου Ανάπτυξης για τη δημιουργία Εθνικής Στρατηγικής για την ΕΚΕ που ολοκληρώθηκε το 2014, καθώς και η ανάρτηση τον Ιούλιο 2017 από τη «Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή» για δημόσια διαβούλευση του «Σχεδίου Εθνικής Στρατηγικής για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και την Υπεύθυνη Επιχειρηματικότητα» που είχε πρόβλεψη ολοκλήρωσης το 2022, αποτελεί σημαντική ανάληψη ευθύνης, παρά την κριτική που δέχθηκε.

Έως την πλήρη διαμόρφωση της Εθνικής Στρατηγικής όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς οφείλουν να ενημερώσουν, να κινητοποιήσουν το κοινωνικό σύνολο και τις επιχειρήσεις ώστε να αναδειχθεί η εταιρική κοινωνική ευθύνη σε πολιτική, κοινωνική και επιχειρηματική προτεραιότητα. Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται περισσότερο η ανάγκη αναμόρφωσης του αναπτυξιακού υποδείγματος της Ελλάδας αλλά κυρίως η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ κοινωνίας, επιχειρήσεων και δημοσίου τομέα. (Tsakarestou, 2004).

3.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ Ε.Κ.Ε.

Κάθε φορέας εφαρμόζει συγκεκριμένα πρότυπα για να αξιολογεί τις δράσεις των μελών του, εταιρειών και οργανισμών, ενώ κάποιοι βραβεύουν τις καλές πρακτικές τους. Στο πνεύμα αυτό όλο και περισσότερες ελληνικές εταιρίες και οργανισμοί εκδηλώνουν το ενδιαφέρον τους να ενημερωθούν για θέματα ΕΚΕ, να προχωρήσουν σε δράσεις (Metaxas, Tsavdaridou, 2012:19), αλλά και να αξιολογηθούν. Η αξιολόγηση των επιχειρήσεων που συμμετέχουν γίνεται με βάση διεθνή πρότυπα σε τέσσερις βασικούς τομείς την Κοινωνία, το Περιβάλλον, τους Εργαζόμενους και την Αγορά. (<https://mpira.ub.uni-muenchen.de/41518/>)

Ενδεικτικά αναφέρουμε τον Εθνικό Δείκτη Εταιρικής Ευθύνης (Corporate Responsibility Index – CRI) που εφαρμόζει στην Ελλάδα από 2008 το Ινστιτούτο Εταιρικής Ευθύνης σε συνεργασία με τον μη κερδοσκοπικό Οργανισμό Business in the Community (BITC). Ο δείκτης **CR Index** αποτελεί για τις Ελληνικές Επιχειρήσεις και Οργανισμούς ένα διεθνώς αναγνωρισμένο εργαλείο αξιολόγησης των επιδόσεών τους σε θέματα ΕΚΕ, για την καλύτερη ενσωμάτωσή της στη στρατηγική και την πρακτική τους. Με τον δείκτη CRI μπορούν να αξιολογηθούν εταιρίες, με όποιο νομικό καθεστώς - ιδιωτικές και δημόσιες - που απασχολούν τουλάχιστον 50 υπαλλήλους και δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα για περισσότερο από 3 χρόνια. Στους συμμετέχοντες προκειμένου να έλθουν σε επαφή με βασικά ζητήματα Εταιρικής Υπευθυνότητας, υπάρχει ένα ακόμη διαγνωστικό εργαλείο το CRI Pass, που προετοιμάζει κατάλληλα όσες εταιρείες επιθυμούν να συμμετάσχουν στο CR Index και τα πέντε επίπεδα διάκρισης (Silver, Bronze, Gold, Platinum, Diamond). [Ινστιτούτο Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης \(cri.org.gr\)](http://www.institutocri.org.gr)

3.4. Η έννοια της βιωσιμότητας και της Αειφορίας

Στο κεφάλαιο που προηγήθηκε, έγινε αρκετός λόγος για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Κυρίαρχη προσέγγιση που της αποδόθηκε είναι η επικέντρωση του συνόλου των δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού, στη συνοχή της κοινωνίας και την προστασία του περιβάλλοντος ως προϋπόθεση για την βιωσιμότητα των οργανισμών και την οικονομική τους ανάπτυξη (Marcel van Marrewijk, 2003). Η ΕΚΕ ενσωμάτωσε την διάσταση του περιβάλλοντος διότι οι «ανήθικες» επιχειρηματικές πράξεις για την κάλυψη συμφερόντων, αλλά και η απροσεξία των δραστηριοτήτων ανθρώπων-εταιριών-οργανισμών, υποβάθμισαν αρκετά την υπόσταση του (Shah & Rivera, 2007; Surroca et al, 2010).

Οι επιπτώσεις του τρόπου ζωής μας στον πλανήτη τους τελευταίους αιώνες, δεν λήφθηκαν υπόψη, ούτε κοστολογήθηκαν σωστά, έτσι οδηγηθήκαμε στην ανθρωπογενή κλιματική αλλαγή. Έπειτα από μελέτη και έρευνα επιστήμονες από διάφορες ειδικότητες (βιολόγοι, γεωλόγοι, οικονομολόγοι), προκειμένου να δώσουν απάντηση στο ερώτημα πως θα εξέλθουμε από την κρίση στην οποία περιήλθαμε εστίασαν στον όρο «Βιωσιμότητα», έναν αμφιλεγόμενο όρο, που δέχτηκε μεγάλη κριτική.

Η λέξη βιωσιμότητα περιλαμβάνει έννοιες όπως διατηρώ, υποστηρίζω, διαρκώ. Υπάρχουν πολλές διαφορετικές απόψεις για το τι σημαίνει βιωσιμότητα και πως μπορεί να επιτευχθεί. Ωστόσο ορόσημο για την εξελικτική πορεία της βιώσιμης ανάπτυξης είναι το έτος 1972, που έλαβε χώρα η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον στη Στοκχόλμη αλλά και το 1987 αντίστοιχα, με την Έκθεση Brundtland για την Παγκόσμια Επιτροπή Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης, όπου η βιωσιμότητα διατυπώθηκε ως : « η ανταπόκριση στις ανάγκες του σήμερα χωρίς να διακυβεύεται η

ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθούν στις δικές τους ανάγκες» (Εκθεση Brundtland ,1987) .

Η ιδέα της βιωσιμότητας πηγάζει από την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης που επίσημα καθιερώθηκε στην πρώτη σύνοδο κορυφής για τη Γη, στο Ρίο το 1992. «Είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου, ενώ ζει στο πλαίσιο της φέρουσας ικανότητας των υποστηρικτικών οικοσυστημάτων της Γης». Η βιωσιμότητα συνιστά μια διαδικασία αλλαγής κατά την οποία η αξιοποίηση των πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός των τεχνολογικών εξελίξεων και οι θεσμικές αλλαγές είναι όλα σε αρμονία και ενισχύουν τόσο την υφιστάμενη όσο και την μελλοντική ικανότητα ανταπόκρισης στις ανάγκες και τις προσδοκίες του ανθρώπου. Ουσιαστικά ισοδυναμεί με την αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων - των δράσεων τους και της προστασίας του περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα χρησιμοποιείται και ο όρος «πράσινη ανάπτυξη». <https://www.unimc.it/farminc/el/mod4/unit1.html> (ανακτήθηκε την 05-10-2022)

Ήδη από το 1972, ενώ πιο ουσιαστικά το 1987, με την Ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη καταρτίστηκε η πολιτική για το περιβάλλον, ως αναπόσπαστο τμήμα των Ευρωπαϊκών Δημόσιων Πολιτικών, σε μια αναφορά για ένα « κοινό μέλλον», σε επίπεδο παγκόσμιας ισότητας, δίκαιης κατανομής των πόρων και ευημερίας. Παρά τις επικρίσεις που δέχθηκε, ο όρος της Αειφόρου Ανάπτυξης επικράτησε και κυριάρχησε ως έννοια που αφορά την περιβαλλοντική πολιτική. Μια ευρύτερη ερμηνεία του όρου, συνδέθηκε με παραμέτρους οικονομικές, οικολογικές, κοινωνικές και το 1995 η UNESCO με παρέμβασή της προσέθεσε την παράμετρο του πολιτισμού. Επαναπροσδιορίζοντας τις σχέσεις του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, τον κοινωνικό ιστό (συνανθρώπους) το ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν και παρόν.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί σύγκλιση μεταξύ των τριών πυλώνων, οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής βιωσιμότητας- δικαιοσύνης και περιβαλλοντικής προστασίας, καθώς και την ισόρροπη ανάπτυξη τους . Αν ένας από τους πυλώνες είναι αδύναμος τότε όλο το σύστημα δεν είναι βιώσιμο. Αυτό αποδεικνύεται αν εξετάσουμε καθέναν από τους τρεις πυλώνες :

Κοινωνική βιωσιμότητα είναι η ικανότητα ενός κοινωνικού συστήματος, π.χ. του κράτους, της οικογένειας ή κάποιου οργανισμού, να εξασφαλίζει ένα ορισμένο επίπεδο ευημερίας και αρμονίας επ' αόριστο. Έκτακτα γεγονότα που προκύπτουν όπως πόλεμος, φτώχεια, ανισότητα – αδικία, χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, αποτελεί ένδειξη ότι το σύστημα είναι κοινωνικά μη βιώσιμο. Περιβαλλοντική βιωσιμότητα είναι η ικανότητα του περιβάλλοντος να υποστηρίζει ένα ορισμένο επίπεδο ποιότητας και ένα ποσοστό απόδοσης φυσικών πόρων επ' αόριστο. Εάν δεν εξασφαλιστεί η συνθήκη αυτή, τότε προκύπτει σοβαρό πρόβλημα, με μεγάλες προεκτάσεις. Οικονομική βιωσιμότητα είναι η ικανότητα μιας οικονομίας να υποστηρίζει ένα ορισμένο επίπεδο οικονομικής παραγωγής επ' αόριστο. Η μεγάλες υφέσεις που λαμβάνουν χώρα θέτουν σε κίνδυνο την πρόοδο επίλυσης του προβλήματος της

περιβαλλοντικής βιωσιμότητας αλλά και την κοινωνική βιωσιμότητα. Πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι υπάρχει και τέταρτος πυλώνας η πολιτιστική βιωσιμότητα ενώ κάποιοι μελετητές θεωρούν ότι εμπεριέχεται στον κοινωνικό πυλώνα (Σ. Γκρίτζαλης, Μ Καΐλα,2017).

Εξίσου συχνά με τον όρο ανάπτυξη εμφανίζεται και ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» ή «αιεφόρος ανάπτυξη» (sustainable development). Στη βιβλιογραφία γίνεται χρήση των όρων αιεφορία και αιεφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη, ως συνώνυμα. Συχνά χρησιμοποιείται ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη (αντί αιεφόρος) και βιωσιμότητα (αντί αιεφορία), προσδίδοντας όμως το ίδιο ακριβώς νοηματικό περιεχόμενο. Στο σημείο αυτό οφείλουμε να επισημάνουμε, ότι συχνά επιλέγεται ο όρος «βιωσιμότητα» και έτσι οι δύο όροι συγχέονται. Είναι όμως αμφίβολο και αν ταυτίζονται. Η διαφορά, καθορίζεται από τον ιδεολογικό προσανατολισμό εκείνου που χρησιμοποιεί την κάθε έννοια. Ο Robinson αναφέρει πως οι ΜΚΟ και οι ακαδημαϊκοί επιλέγουν τον όρο αιεφορία, ενώ οι κυβερνήσεις και οι ιδιώτες εκφράζονται με τον όρο «αιεφόρο ή βιώσιμη ανάπτυξη» προσεγγίζοντας την έκθεση Brundtland (Robinson,2004).

Ενώ το ενδιαφέρον στρέφεται στην οικολογική «διάσταση» της αιεφορίας και σε μετρήσιμους κινδύνους ή αποτελέσματα, η κοινωνική και πολιτιστική διάσταση της, δεν είναι επαρκώς μελετημένη, ούτε μετρήσιμη, γιατί συνδέεται με τον ευρύτερο όρο της κοινωνικής ευημερίας που δεν μπορεί πρακτικά να μετρηθεί λόγω της πολυπλοκότητας της έννοιας αλλά και των πολλών συνισταμένων που απαρτίζουν την κοινωνική αιεφορία. Την κοινωνική αιεφορία συνιστούν: η κοινωνική συνοχή, η διαπολιτισμικότητα και η αποδοχή της, η συμμετοχή στα κοινά, η μείωση της φτώχειας, η δίκαιη κατανομή, η ισότητα, η δικαιοσύνη το αίσθημα του ανήκειν, το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού, η ασφάλεια η υγεία η δημοκρατία άυλα και υλικά αγαθά –ιδέες –αξίες που δεν είναι μετρήσιμες.

3.5. Η ανάπτυξη και τα όρια της

Στις μέρες μας γίνεται συχνά ιδιαίτερη αναφορά στην ανάπτυξη και σε δείκτες ανάπτυξης. Ο όρος ανάπτυξη αφορά την κοινωνική πρόοδο και ευημερία, δηλαδή τη βελτίωση των υποδομών και των συνθηκών διαβίωσης, του μορφωτικού επιπέδου, του πολιτισμού, των δημοκρατικών ελευθεριών κτλ. Αν θέλαμε να συμπυκνώσουμε τα παραπάνω θα λέγαμε ότι ο όρος ανάπτυξη αναφέρεται: «στη βέλτιστη ισορροπία κοινωνικών και ανθρώπινων σχέσεων, συστημάτων παραγωγής, απασχόλησης, διανομής και κατανάλωσης, σύμφωνα με τις αξίες και τις επιλογές των δυνάμεων εξουσίας, όπως αυτές συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν, στο φυσικό περιβάλλον, με την συγκεκριμένη κάθε φορά κοινωνική δυναμική και την μέση κοινωνική συνείδηση» (Ρόκος Δ., 2001).

Συχνά, όμως, ο ίδιος όρος ανάπτυξη ταυτίζεται με τη μεγέθυνση της οικονομίας, δηλαδή την αύξηση των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών σε μια

συγκεκριμένη οικονομία και χρονική διάρκεια. Σχεδόν πάντα αφορά ποσοτικά χαρακτηριστικά και συνδέεται παγκόσμια με τον δείκτη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) κατά κεφαλή πληθυσμού, ως δείκτης εκτίμησης του επίπεδου ανάπτυξης μιας χώρας. Ο δείκτης αυτός δεν αφορά μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή αλλά μετρήσιμη είναι η μακροχρόνια αυξομείωση του δείκτη που αντανακλά το παραγόμενο προϊόν. Επίσης μπορεί να αφορά τις συνολικές δαπάνες που πραγματοποίησε η χώρα (δημόσιες και ιδιωτικές) σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (Δεκερλής Μ.,2000).

Παράλληλα συνεκτιμώνται και άλλοι δείκτες, όπως για παράδειγμα δείκτες που άπτονται του επιπέδου υγείας, μόρφωσης, βελτίωσης της ποιότητας ζωής του πληθυσμού, η δημιουργία θέσεων εργασίας. Όταν οι τιμές των δεικτών παραμένουν σε μια χρονική περίοδο περίπου σταθερές τότε ανάπτυξη και μεγέθυνση δεν διαφέρουν μεταξύ τους (Διεθνές Συμβούλιο Οικονομικής Ανάπτυξης).

Η οικονομική ανάπτυξη που σχεδιάζεται και υλοποιείται με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και την βιωσιμότητα (Wikipedia), προϋποθέτει την ανάπτυξη των παραγωγικών δομών της οικονομίας με ευαισθησία στο φυσικό περιβάλλον και τα οικολογικά θέματα και η κατανάλωση να μην υπερβαίνει το ρυθμό ανανέωσης των φυσικών πηγών- πρώτων υλών (Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Η.Ε., 2015).

Οι Meadows et.al., ήδη από το 1972 στο βιβλίο τους «The 15 Limits to Growth» προέβλεψαν ότι οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά υιοθετώντας συνήθειες και δραστηριότητες αδιαφορώντας για τις μακροχρόνιες επιπτώσεις της βραχυχρόνιας παραγωγής και κατανάλωσης, εξαντλούν τους φυσικούς πόρους και υποβαθμίζουν το περιβάλλον, με αποτέλεσμα η κατάρρευση της παγκόσμιας οικονομίας να είναι αναπόφευκτο γεγονός, θέτοντας σε κίνδυνο της μελλοντικές γενιές (Meadows et al., 1972 και Kneese et.al, 1970).

Εκτός από τους ανωτέρω και άλλοι μελετητές όπως οι Kneese et.al, έθεσαν την έννοια των ορίων στην οικονομική δραστηριότητα ήδη από το 1970, οι Malthus (1798) και Ricardo (1817) έθεσαν όρια οικολογικά, ενώ ο Marx (1867) μελέτησε την έννοια των κοινωνικών ορίων. Τα απόλυτα όρια, που ισοδυναμούν με «στατική» οικονομική ανάπτυξη, έθεσε ο Malthus καθώς η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού και η συνακόλουθη οικονομική ανάπτυξη θα καθιστούσε αδύναμη την νέα παραγωγή φυσικών πόρων και την διαχείριση των αποβλήτων.

Ο Marx, από την δική του οπτική ανέλυσε τα κοινωνικά όρια, τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες κάθε εποχής, που επιδρούν και ρυθμίζουν την ανάπτυξη μιας οικονομίας και κοινωνίας.

3.6. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιώσιμη Ανάπτυξη

3.6.1. Ομοιότητες στις έννοιες ΕΚΕ και Βιώσιμης Ανάπτυξης

Στη συνέχεια θα αναλύσουμε εάν και με ποιους τρόπους συνδέεται η Βιώσιμη ανάπτυξη με την ΕΚΕ. Η βιβλιογραφία συμβάλλει στην απόδειξη αυτού . Ο J. Moon απαριθμεί μια σειρά από ομοιότητες στο εννοιολογικό περιεχόμενο της ΕΚΕ και της Βιώσιμης Ανάπτυξης, γεγονός που ενισχύει τη σύνδεση τους :

Και οι δύο έννοιες έχουν επικριθεί για την αντιφατικότητα τους, ενώ συχνά γίνεται χρήση τους με τρόπο ασαφή, και ως συνώνυμη η μια της άλλης. Έχουν επικριθεί ως προς το περιεχόμενό τους, ως δύο έννοιες πολύπλοκες και παράλληλα έχουν διατυπωθεί και για τις δύο, ένα πολύ μεγάλο πλήθος ορισμών. Φέρουν και οι δύο έννοιες θετικό πρόσημο και χρησιμοποιούνται κατά κόρον. Δεν μπορούν εύκολα να κωδικοποιηθούν ως έννοιες , λόγω της φύσης τους. Το περιεχόμενο των δύο εννοιών διαφοροποιείται και εκφράζει κάθε φορά τα χαρακτηριστικά των εθνικών, κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών συστημάτων (Moon, J. (2007).

Κάποιοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η ΕΚΕ είναι ένας ευρύτερος όρος, με την βιωσιμότητα να αποτελεί μια πτυχή του, ενώ άλλοι υιοθετούν την άποψη ότι η ΕΚΕ ανήκει σε ένα από τα τρίπτυχα «p» (people- planet-profit). Καθώς οι δύο έννοιες εξελίσσονται, δεν μπορούν να γίνουν τελικά συνώνυμες, διότι υπάρχουν και διαφορές μεταξύ των δύο. Παραδοσιακά, η ΕΚΕ αναφέρεται στην ευθύνη των επιχειρήσεων να ενεργούν με ηθικό τρόπο και να εξετάζουν τις επιπτώσεις τους στην κοινότητα γενικά, και δεν περιλαμβάνει απαραίτητα τη βιωσιμότητα. Η βιωσιμότητα από την άλλη πλευρά, λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των επόμενων γενεών, διασφαλίζοντας τις μελλοντικές συναλλαγές.

Στην επιχειρηματική πρακτική, ορισμένοι λένε ότι η ΕΚΕ είναι ενσωματωμένη στην αποστολή και το όραμα της εταιρείας. Η βιωσιμότητα, εν τω μεταξύ, είναι στις καθημερινές λειτουργίες αυτής της εταιρείας, για παράδειγμα πώς χρησιμοποιεί την ενέργεια που απαιτείται για τις δραστηριότητες της (IJSREM, 2022) .

3.7. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Με αφορμή την ομόφωνη έγκριση από τους παγκόσμιους ηγέτες, της Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, το 2015, ο Αντόνιο Γκουτέρες, Γ.Γ. του ΟΗΕ , ανέφερε: « Οι στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι το μονοπάτι που μας οδηγεί σε ένα κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα, και σε έναν υγιή πλανήτη» Είναι επίσης μια πρόσκληση για αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο καθήκον από το να επενδύσουμε στην ευημερία των νέων».

Οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την Ατζέντα 2030 (United Nations, 2015) είναι οι εξής:

- Στόχος 1. Εξάλειψη της ακραίας φτώχειας για όλους τους ανθρώπους παντού.
- Στόχος 2. Τερματισμός της πείνας, επιτυχία επισιτιστικής ασφάλειας και βελτιωμένης διατροφής και προώθηση της βιώσιμης γεωργίας.
- Στόχος 3. Εξασφάλιση υγιούς διαβίωσης και προαγωγής της ευημερίας για όλους σε όλες τις ηλικίες.
- Στόχος 4. Διασφάλιση δίκαιης ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης και προώθηση ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους.
- Στόχος 5. Επίτευξη ισότητας των φύλων και ενδυνάμωση όλων των γυναικών και των κοριτσιών.
- Στόχος 6. Επίτευξη καθολικής και ισότιμης πρόσβασης σε ασφαλές και προσιτό πόσιμο νερό και σε εγκαταστάσεις/συστήματα υγιεινής για όλους.
- Στόχος 7. Διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε προσιτές, αξιόπιστες και σύγχρονες υπηρεσίες ενέργειας για όλους.
- Στόχος 8. Προώθηση της βιώσιμης, χωρίς αποκλεισμούς και οικονομικά βιώσιμης ανάπτυξης, της πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.
- Στόχος 9. Δημιουργία ανθεκτικών υποδομών και προαγωγή της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης βιομηχανοποίησης και ενθάρρυνση της καινοτομίας.
- Στόχος 10. Μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών
- Στόχος 11. Δημιουργία πόλεων και ανθρώπινων οικισμών οι οποίοι είναι ασφαλείς, προσιτοί, προσβάσιμοι και βιώσιμοι.
- Στόχος 12. Εξασφάλιση βιώσιμων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής.
- Στόχος 13. Επείγουσα δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της.
- Στόχος 14. Διατήρηση και βιώσιμη διαχείριση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων για βιώσιμη ανάπτυξη.
- Στόχος 15. Προστασία, αποκατάσταση και προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων, βιώσιμη διαχείριση των δασών, καταπολέμηση της ερημοποίησης και αποτροπή της υποβάθμισης της γης και της απώλειας βιοποικιλότητας.
- Στόχος 16. Προώθηση ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, παροχή πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους και οικοδόμηση αποτελεσματικών, υπεύθυνων και συμμετοχικών θεσμών σε όλα τα επίπεδα.

Στόχος 17. Ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και ενδυνάμωση της Παγκόσμιας Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

3.8. Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΚΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Το τρέχων παραγωγικό σύστημα που έχει ως βάση του την αυξανόμενη χρήση των φυσικών πρώτων υλών, σε συνδυασμό με την υψηλή κατανάλωση έχει ήδη επιβαρύνει αρκετά το φυσικό περιβάλλον παγκόσμια. Η υποβάθμιση της ποιότητας του εδάφους και των υδάτων, η ρύπανση του αέρα, το υποβαθμισμένο θαλάσσιο περιβάλλον και η αύξηση του όγκου των αποβλήτων, οι αυξημένες ανάγκες σε ενέργεια και οι πληθυσμιακές πιέσεις συνιστούν περιβαλλοντικά προβλήματα με απροσδιόριστες προεκτάσεις.

Μόνη διέξοδος αυτή τη χρονική στιγμή συνιστά η αναγκαία στροφή του γραμμικού τρόπου παραγωγής σε κυκλικό προκειμένου να περιοριστεί η αλόγιστη χρήση υλικών πόρων, διατηρώντας τον κύκλο ζωής των προϊόντων σε υψηλή αξία για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, χωρίς να συρρικνώνεται η οικονομική ανάπτυξη. Η επίτευξη της κυκλικής οικονομίας προϋποθέτει την ανάπτυξη νέων και αποτελεσματικών τρόπων παραγωγής και κατανάλωσης, συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική ανάπτυξη σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, με τα ανάλογα οφέλη για τις επιχειρήσεις (π.χ. προστασία από την έλλειψη πόρων και πρώτων υλών, καθώς και ομαλοποίηση των τιμών ενέργειας και των πρώτων υλών παραγωγής).

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, έθεσε τη βάση για ανθρακικά ουδέτερη ευρωπαϊκή οικονομία με χρονικό ορίζοντα το 2050, ενώ το ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία στοχεύει στη μείωση των αποβλήτων που παράγονται, στην προώθηση περιβαλλοντικά βιώσιμων προϊόντων.

Το εθνικό πλαίσιο για την κυκλική οικονομία έχει πλέον πλήρως εναρμονιστεί με το Ευρωπαϊκό και συνίσταται από τον Εθνικό Σχεδιασμό για τη Διαχείριση Αποβλήτων (ΕΣΔΑ), το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία και το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων, ενώ συμπληρώνεται από σειρά νομοθετημάτων που αναφέρονται στη διαχείριση συγκεκριμένων αποβλήτων. Προς την ίδια κατεύθυνση συμβάλλει και ο κλιματικός νόμος που μεταξύ άλλων θεσπίζει τους τομεακούς προϋπολογισμούς άνθρακα πενταετούς διάρκειας (Ερευνητική ομάδα IOBE, 2022).

Η πολύ σύντομη αναφορά στην κυκλική οικονομία, είχε στόχο τη σύνδεση της με όρους βιώσιμης παραγωγής και κατανάλωσης που θα αποσυνδέσουν την οικονομική ανάπτυξη από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, θα βελτιώσουν την αποδοτικότητα των πόρων, θα προωθήσουν βιώσιμους τρόπους ζωής και θα ενισχύσουν τη μετάβαση προς οικονομίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Η προσδοκία για παγκόσμια ευημερία ενός κόσμου με αυξανόμενο πληθυσμό, αλλά με ταυτόχρονη υποστήριξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, για οικονομική ανάπτυξη

με αλλαγή των προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης αποτελεί αναγκαία συνθήκη ώστε να διασφαλιστεί ένα βιώσιμο μέλλον. Η κυκλική οικονομία υπόσχεται όχι μόνο τη συμφιλίωση αυτών των φαινομενικά αντίθετων στόχων αλλά και την υπεύθυνη στάση Δημόσιων και Ιδιωτικών οργανισμών στη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας για την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον, συνιστώντας μια ισχυρή έκφραση Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Μέρος Β΄ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : Η ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

4.1 ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ

Η Νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, οι πυλώνες του πολιτικού μας συστήματος, εκφράζονται μέσω της Δημόσιας Διοίκησης είτε αναφερόμαστε σε κεντρικό ή περιφερειακό - τοπικό επίπεδο λειτουργίας. Η Δημόσια Διοίκηση εφαρμόζει κανόνες Δημοσίου και Διοικητικού Δίκαιου και αποσκοπεί στην ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος, σε συνεργασία με κυβερνητικούς, διοικητικούς θεσμούς και κρατικά στελέχη. Υποστηρίζεται ότι «η δομή και η διάρθρωση της δημόσιας διοίκησης, ο τρόπος σκέψης και η μεθοδολογία δράσεώς της είναι αντανάκλαση των κοινωνικών αξιών, των κοινωνικών συστημάτων, των πεποιθήσεων και παραδόσεων του κοινωνικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο λειτουργεί». Αποτελεί υποσύστημα, μια μικρο-κοινωνία σε ένα ευρύτερο σύστημα αξιών, πεποιθήσεων και στερεοτύπων. Ουσιαστικά η δημόσια διοίκηση δημιουργεί αργά και σταθερά την κουλτούρα ενός ολόκληρου λαού (Social Lib,2020).

Η άσκηση δημόσιων καθηκόντων, από τα όργανα που προβλέπονται, διενεργείται σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης και της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, ενώ κάθε διοικητικό όργανο δεν είναι απελευθερωμένο από τους νόμους, να πράττει ελεύθερα όπως οι ιδιώτες. Η νομιμότητα της δράσης της Δημόσιας Διοίκησης, ελέγχεται από τις ανεξάρτητες διοικητικές αρχές καθώς και από τα αρμοδία δικαστήρια, σε περίπτωση που παρατηρούνται φαινόμενα κακοδιοίκησης ή παράνομες πράξεις (Α. Μανιάτης, 2010).

4.1.1. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η Ελληνική Δημόσια Διοίκηση με χαρακτήρα κυρίως γραφειοκρατικό, βασισμένο στο μοντέλο οργάνωσης του Weber, με βαθιά τυπολατρικές διαδικασίες και αρκετά

δαπανηρές σε χρόνο και χρήμα, πορεύτηκε περίπου με τη μορφή αυτή έως και τη δεκαετία του 1980. Κατά τη δεκαετία του 1990 άρχισαν να διαφαίνονται οι πρώτες πιο ολοκληρωμένες προσπάθειες για αλλαγή σε ένα πιο φιλελεύθερο πνεύμα, υπό τον όρο Νέο Δημόσιο Management (New Public Management). Ουσιαστικά οι αλλαγές επικεντρώθηκαν στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού, πιο ευέλικτου δημόσιου τομέα, εφαρμόζοντας παραδείγματα από τον Ιδιωτικό τομέα.

Παρά τις μεταρρυθμίσεις στην πράξη, η ελληνική δημόσια διοίκηση διατήρησε τα παραδοσιακά της χαρακτηριστικά, καθώς οι διαθρωτικές αλλαγές, δεν επέλυσαν τα εσωτερικά της προβλήματα. Η πολύπλοκη δομή, η μειωμένη αποδοτικότητα, ο άσκοπος γραφειοκρατικός φόρτος, με το επακόλουθο κόστος, η ανύπαρκτη υποκίνηση των εργαζομένων, εξακολούθησαν να συνθέτουν τα χαρακτηριστικά του Ελληνικού Δημόσιου τομέα (Lampropoulou M & Oikonomou G., 2018).

Όπως σημειώνει ο Π. Μαΐστρος «το πολιτικο-διοικητικό σύστημα» δεν διαθέτει όραμα παρά «το στρατηγικό και επιχειρησιακό σχεδιασμό», ακολουθεί περιστασιακά, πρακτικές ήδη εφαρμοσμένες, χωρίς αυτές να συντελούν στη μεταρρύθμιση της Δημόσιας Διοίκησης». Επίσης η διατήρηση ενός γραφειοκρατικού μοντέλου αντίκειται στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας και προστασίας της ατομικότητας (Μαΐστρος Π., 2014).

Η Δημόσια Διοίκηση έχει επικρατήσει να παρέχει υπηρεσίες προς τους πολίτες σχεδόν μονοπωλιακά, χωρίς να έχει προβλέψει την αποτελεσματική παροχή βελτιωμένων υπηρεσιών, επομένως αναπτύσσεται μια σχέση μεταξύ αποτελεσματικότητας και ανταπόκρισης, που δεν είναι ισόρροπη (R. Denhardt- J. Denhardt, 2009).

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, προτάθηκαν καλές πρακτικές όπως η Διασφάλιση Ολικής Ποιότητας και η Διοίκηση μέσω Στόχων σύμφωνα με τις αρχές του New Public Management. Αλλά η πρόταση απέχει πολύ έως την νομοθέτηση και την υλοποίηση της από τους Δημόσιους Οργανισμούς. Οι υπάρχουσες δημόσιες δομές καλούνται να εξυπηρετήσουν τις σύγχρονες απαιτήσεις, με πόρους που δεν επαρκούν, με βάση τις αρχές του Δημοσίου Management μέσω εισροών- εκροών (Μιχαλόπουλος Ν., 2010).

4.1.2. ΟΡΓΑΝΩΣΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΕΣ

Για την εύρυθμη λειτουργία ενός Δημόσιου οργανισμού ή μιας Ιδιωτικής επιχείρησης, ουσιαστική προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη ενός συστήματος θεσμών, αξιών και αρχών καθώς και το απαραίτητο πλαίσιο για την ανάπτυξη της εργασίας, της μόρφωσης, της επένδυσης, της καινοτομίας. Όταν το σύστημα αυτό εκφράζεται με εμφανή σημεία όπως κοινός κώδικας ενδυμασίας, συγκεκριμένη διάταξη χώρων ή και αφανή χαρακτηριστικά όπως κοινές αξίες, πιστεύω, συναισθήματα, κοινός

τρόπος σκέψης, τότε υποδηλώνει την οργανωσιακή κουλτούρα του οργανισμού δηλαδή την αίσθηση ότι οι υπάλληλοι ανήκουν σε μια κοινότητα με κοινά αποδεκτούς κώδικες συμπεριφοράς. Η στρατηγική που αναλαμβάνει αλλά και το εξωτερικό περιβάλλον του οργανισμού διαμορφώνουν την Επιχειρησιακή Κουλτούρα(Αργυριάδης Δ., 2004).

Η ηθική κατέχει σημαντική αξία στην οργανωσιακή κουλτούρα. Η ενσωμάτωση των ηθικών αξιών στην οργανωσιακή κουλτούρα, πραγματοποιείται μέσα από την υπευθυνότητα, τις μεθόδους επικοινωνίας, την εκπαίδευση, το παράδειγμα των ανωτέρων στην ιεραρχία καθώς και μέσα από την ανατροφοδότηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν. Η εξέλιξη των θεσμών και οι στοχευμένες αλλαγές, οικοδομούν την ισορροπία της κοινωνικής οργάνωσης, σε νέα βάση μέσα σε ένα βραχυχρόνιο ή μακροχρόνιο συνήθως ορίζοντα, διότι δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια το όφελος της μεταρρύθμισης.

Ειδικότερα, η συναισθηματική δέσμευση που αναπτύσσουν οι εργαζόμενοι για τον οργανισμό που εργάζονται αποτελεί μια μορφή οργανωσιακής προσκόλλησης που εκφράζει «το συναισθηματικό δέσιμο, την ταύτιση, και την ανάμειξη στις εταιρικές διαδικασίες». Η συναισθηματική δέσμευση συνδέεται άμεσα με τη θετική ψυχολογική κατάσταση, η οποία διαμορφώνεται από εργασιακές εμπειρίες όπως η ΕΚΕ .Ο δεσμός προς τον οργανισμό , πηγάζει από την επιθυμία και την προθυμία των εργαζομένων να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του οργανισμού (Allen and Meyer, 1990).

Ωστόσο η ηγεσία ενός οργανισμού οφείλει να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στο γεγονός ότι νέες αξίες μπορεί να εισαχθούν, π.χ. με την αλλαγή της αποστολής της επιχείρησης ή της δεοντολογίας, όμως η κουλτούρα της επιχείρησης δεν μεταβάλλεται αν δεν αλλάξουν οι βασικές παραδοχές της. Αυτό καταδεικνύει την σημαντική συμβολή της, στην οικονομική ανάπτυξη του οργανισμού μακροχρόνια, συνιστώντας ένα παράγοντα βιωσιμότητας του.

Η επιλογή της κατάλληλης κουλτούρας μπορεί να μεταμορφώσει ακόμη και έναν «δύσκαμπο στις αλλαγές οργανισμό». Στη συνεχώς εξελισσόμενη πραγματικότητα που διανύουμε, οι αλλαγές στην οργανωσιακή κουλτούρα και οι μεταρρυθμίσεις κρίνονται απαραίτητες ιδιαίτερα στον δημόσιο τομέα, προκειμένου να λειτουργήσει εύρυθμα, οικονομικά και αποδοτικά (Τσακλόγλου κ.α. ,2016).

4.2. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΚΕ

Η διοίκηση ενός οργανισμού είναι μια διαδικασία πολυδιάστατη που συνδυάζει θεωρία και πράξη, με ηθικές , πολιτικές και πολιτισμικές προεκτάσεις στην κοινωνία, το περιβάλλον, την οικονομία. Η λειτουργία και η ανάπτυξη κάθε οργανισμού προϋποθέτει ένα περιβάλλον αποτελεσματικό και υπεύθυνο (Αργυριάδης Δ., 2004).

Ειδικότερα οι δημόσιοι οργανισμοί από τη σύσταση, την οργάνωση και την εκπροσώπησή τους οφείλουν να λειτουργούν με διαφάνεια, νομιμότητα και υπευθυνότητα απέναντι στην κοινωνία και το περιβάλλον. Συναλλάσσονται με πολλά και διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη και οφείλουν να δρουν αντάξια του κοινωνικού τους ρόλου, καθώς η συνετή διαχείριση των χρημάτων των φορολογουμένων αποτελεί ηθική υποχρέωση για τους Δημόσιους φορείς (Aras et al., 2015).

Ο ιδιωτικός τομέας από την άλλη πλευρά, μπορεί να διαθέτει μια ελευθερία επιλογών και δράσεων, εκτός από τις κύριες επιχειρηματικές δραστηριότητες, όλο και περισσότερο, αναλαμβάνει δράσεις που ανήκουν κυρίως στο κυβερνητικό έργο όπως η δημόσια υγεία, η εκπαίδευση, η κοινωνική ασφάλιση, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ακόμη και στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας. Η «ιδιωτικοποίηση» των δημόσιων αγαθών σε εθνική κλίμακα, δεν αποτελεί καινοτομία, αλλά το γεγονός αυτό καταδεικνύει την αυξανόμενη συμμετοχή των εταιρειών στην ρύθμιση και παραγωγή των παγκόσμιων δημόσιων αγαθών και ίσως δημιουργεί ερωτηματικά για μια πιθανή υποκατάσταση των κυβερνητικών οργάνων και θεσμών στο μέλλον (Palazzo G. & Scherer A, 2008)

Ωστόσο κατά τον χρόνο της μελέτης, οι δράσεις ΕΚΕ χωρίς να αποτελούν υποκατάστατο της δημόσιας πολιτικής, μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη πολλών στόχων της, όπως να προσφέρουν ευκαιρίες για απασχόληση, επιμόρφωση και δια βίου μάθηση, υποστήριξη των αδύναμων μελών της κοινωνίας, προστασία των φυσικών πόρων με την ορθολογική χρήση τους, καινοτομία, επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης με την περιβαλλοντική προστασία και την ανάπτυξη πηγών ανανεώσιμης ενέργειας μέσω των νέων τεχνολογιών.

Υποστηρίζεται ότι οι Δημόσιοι οργανισμοί και οι Ιδιώτες, ενσωματώνοντας δράσεις ΕΚΕ, αναλαμβάνουν την ηθική και κοινωνική ευθύνη να βελτιώσουν και να οργανώσουν κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς είτε αφορά σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Έχουν υποχρέωση να προστατέψουν το κοινωνικό καλό, να δρουν χωρίς διακρίσεις, να μην μολύνουν το περιβάλλον, να συνεισφέρουν σε φιλανθρωπικούς σκοπούς.

Η σταδιακή επικράτηση της έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, είχε ταυτιστεί με την κερδοφορία των επιχειρήσεων και σχεδόν καθόλου με το Δημόσιο Τομέα, ο οποίος από την φύση του, όφειλε να ακολουθήσει υποχρεωτικά την νομοθεσία και να φροντίζει για την προάσπιση του δημοσίου συμφέροντος (Tomazevic N. et al., 2017). Στην πορεία παρόλο που ο δημόσιος χώρος ενσωμάτωσε κάποιες αλλαγές, η ΕΚΕ δεν αποτέλεσε πρωταρχικό του στόχο, διότι περιορίζεται από το πολιτικό, διοικητικό και περιστασιακό πλαίσιο που αναπτύσσεται. Το κλειδί είναι η ευελιξία και η προσαρμογή της δημόσιας διοίκησης (Christensen et al., 2016).

Οι επιχειρήσεις και γενικότερα οι ιδιωτικοί φορείς συνιστούν το κύριο πεδίο εφαρμογής της ΕΚΕ και έχουν καινοτομήσει στον τομέα αυτό, ωστόσο η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη έχει λόγο ύπαρξης και εφαρμογής και στο δημόσιο τομέα (On A.

& Pies C.,2012). Παρόλο που ο κρατικός παρεμβατισμός γενικά δεν είναι ευπρόσδεκτος όλο και περισσότερο συμμετέχει και υλοποιεί δράσεις εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, προσφέροντας υπηρεσίες και αγαθά προκειμένου να καλυφθούν κοινωνικές και συλλογικές ανάγκες. Οι αυξημένες δράσεις ΕΚΕ που ενσωματώνουν Δημόσιοι και Ιδιωτικοί φορείς, είναι ενδεικτικές των απαιτήσεων του σύγχρονου κόσμου (Garde-Sanchez et al.,2018). Στην Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε το 2002 στο Γιοχάνεσμπουργκ, διαπιστώθηκε η ανάγκη για ευρύτερη εθελοντική δράση και ανάληψη από τις κυβερνήσεις πρωτοβουλιών προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι για αειφόρο ανάπτυξη (Kadyan, J. (2016).

Κοινό σημείο των Δημόσιων και Ιδιωτικών φορέων είναι ότι συμμετέχοντας στην παραγωγική διαδικασία (που για τον κάθε χώρο είναι διαφορετική), οι διαθέσιμοι πόροι-συντελεστές παραγωγής, είναι και για τους δύο τομείς, περιορισμένοι. Έτσι με τα συγκεκριμένα –λιγοστά, μέσα παραγωγής και απεριόριστες ανάγκες, γεγονός που οδηγεί στην ανάγκη της ορθολογικής χρήσης των παραγωγικών πόρων (Δαλαμάγκας Β., 2010).

Δεν πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός ότι στον ιδιωτικό τομέα, η παραγωγική δραστηριότητα των επιχειρήσεων έχει στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους και ρυθμίζεται ανάλογα με τις τιμές που επικρατούν στην αγορά. Αντίθετα, στον δημόσιο τομέα, έχοντας ως δεδομένο ότι τα δημόσια αγαθά παρέχονται δωρεάν, ρυθμιστικό ρόλο παίζουν πολιτικοί μηχανισμοί π.χ. η εκλογική διαδικασία, από την οποία προκύπτει η εντολή του εκλογικού σώματος για εκπροσώπηση από κάποια πολιτική ιδεολογία και αντίστοιχα ο τρόπος παραγωγής και διανομής των κοινωνικών αγαθών (Δαλαμάγκας, 2010, σσ.37-38).

Στη σύγχρονη εποχή και για τους δυο τομείς, (ιδιωτικό και δημόσιο), καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφορίας και της επικοινωνίας, η Ηλεκτρονική διακυβέρνηση όπως επικράτησε. Ιδιαίτερα για την Δημόσια Διοίκηση, αποτελεί πρόκληση και εργαλείο για τον εκσυγχρονισμό της, η ενσωμάτωση του ηλεκτρονικού τρόπου παροχής υπηρεσιών, της εξυπηρέτησης από ένα σημείο, της εκχώρησης αρμοδιοτήτων σε τοπικές αρχές, όπως Περιφέρειες, Δήμους κ.λ.π.. καθώς μετασχηματίζει τις σχέσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών (Layne,K.&Lee,J.,2001).

Η κινητοποίηση και ευαισθητοποίηση των εργαζομένων των Δημόσιων αλλά και ιδιωτικών οργανισμών, σε θέματα ΕΚΕ, είναι καθοριστική για την προώθηση των πολιτικών αυτών. Ωστόσο, και στις δύο περιπτώσεις (ιδιωτικοί ή δημόσιοι οργανισμοί), η εταιρική κοινωνική ευθύνη μπορεί να παρέχει συγκριτικό οικονομικό πλεονέκτημα. Οι πρακτικές ΕΚΕ μπορούν να λειτουργούν συμπληρωματικά στις προσπάθειες της κυβέρνησης, νομιμοποιούν τις πολιτικές της κυβέρνησης. Παρόλο λοιπόν που η ΕΚΕ επικράτησε στον ιδιωτικό τομέα, στο δημόσιο τομέα είναι επίσης σημαντική Albareda L. et al ,2007).

Η συνεργασία κράτους και ιδιωτών στον τομέα της ΕΚΕ, δημιουργεί προσδοκίες για την οικοδόμηση ενός βιώσιμου περιβάλλοντος που θα διασφαλίσει το μέλλον των επόμενων γενεών. Αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη βασικών παραμέτρων, όπως υψηλά επίπεδα απασχόλησης, κοινωνική συνοχή, παραγωγικότητα και μια φιλική προς το φυσικό περιβάλλον προμήθεια και κατανάλωση ενέργειας. Αυτά αποτελούν εχέγγυα για την ευημερία και την υγιή οικονομική ανάπτυξη των κρατών, διασφαλίζοντας ένα ευοίωνο μέλλον. Αυτή η «ρύθμιση» της κοινωνίας είναι εύλογο ότι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί μονόπλευρα, αλλά απαιτεί μια συλλογική προσπάθεια τόσο από τον ιδιωτικό όσο και δημόσιο τομέα. Όλο και περισσότερες χώρες προχωρούν στην εκπόνηση Εθνικής Στρατηγικής για την ΕΚΕ, και σε πολιτικές που προωθούν την εφαρμογή της στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Η διαφάνεια στις συναλλαγές, οι κοινωνικά υπεύθυνες προμήθειες, οι πράσινες συμβάσεις και πολιτικές, η ενίσχυση των στόχων κοινωνικής πολιτικής, η κατάρτιση των στελεχών της δημόσιας διοίκησης, αποτελούν ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη κοινωνικής υπευθυνότητας στο δημόσιο τομέα, την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και την ευρύτερη αλλαγή κουλτούρας (Σχέδιο Δράσης ΕΚΕ, 2014).

Η πολιτική ηγεσία της Δανίας εκπόνησε ένα φιλόδοξο και συστηματοποιημένο πλαίσιο ανάπτυξης της ΕΚΕ, προσδοκώντας να καταστήσει τη χώρα και τις εθνικές επιχειρήσεις, πρωτοπόρες διεθνώς σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης. Συνεπώς, αντιλαμβανόμαστε ότι η καθοδήγηση του κράτους στο πεδίο της ΕΚΕ, προσφέρει εκτός των άλλων, υψηλά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα για την οικονομία της εκάστοτε χώρας (European Commission, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο :ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

5.1. Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

5.1.1. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση και οι μεταρρυθμίσεις

Η διοικητική συγκρότηση του κράτους, ακολουθεί το Σύνταγμά μας, σύμφωνα με το αποκεντρωτικό σύστημα. Την περιφερειακή και τοπική διοίκηση αναλαμβάνουν αιρετά τοπικά όργανα, με διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Στον πρώτο βαθμό ανήκουν οι Δήμοι, ενώ οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Δευτέρου Βαθμού είναι οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (πρώην Περιφέρειες) και οι Αιρετές Περιφέρειες (πρώην Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις) που προορίζονται να αναπτύξουν οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά την περιφέρειά τους.

Ο Νόμος 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης» εισήγαγε μια συστηματική και ολοκληρωμένη

αναδιάρθρωση της Διοικητικής οργάνωσης της χώρας. Συγκεκριμένα εισήγαγε τη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας (από 01-01-2011) και προσδιόρισε τα νέα όρια αρμοδιότητας των αυτοδιοικητικών μονάδων. Έτσι η επικράτεια διαθέτει 7 Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, οι οποίες παρέμειναν στην ευθύνη του κράτους, προκειμένου να εφαρμόσουν την κυβερνητική πολιτική σε περιφερειακό επίπεδο. Επίσης 13 νέες Περιφέρειες, με πλήρη δημοσιονομική και διοικητική αυτοτέλεια, αιρετά όργανα (Περιφερειάρχη και Περιφερειακό Συμβούλιο). Τέλος 74 περιφερειακές ενότητες/νομούς και 325 δήμους. Η απαρχή μιας διοικητικής μεταρρύθμισης που επιδιώκει την αποκέντρωση είναι η μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων. Σύμφωνα με το άρθρο 102 του Συντάγματος αυτό «συνεπάγεται και μεταφορά των αντίστοιχων πόρων».

Η ανάπτυξη και ο σχεδιασμός πολιτικής για την ΕΚΕ στην Ευρώπη και την Ελλάδα αποκτά ιδιαίτερη σημασία διότι ασκείται σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Για την Ελλάδα ο ρόλος του κράτους τοπικά, αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο άσκησης περιφερειακής πολιτικής με στόχο την περιβαλλοντική αειφορία, την τόνωση της απασχόλησης, της ενίσχυσης του κοινωνικού κεφαλαίου και της υπεύθυνης επιχειρηματικότητας (Ταλιούρης Ε., Μαραβέγιας Ν., 2017-2018).

5.2. ΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ

Στην ενότητα αυτή αναλύεται το ερευνητικό ερώτημα της παρούσας μελέτης και τίθενται οι στόχοι και οι σκοποί. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στο σκεπτικό της καθώς και στη μέθοδο που ακολουθήθηκε .

5.2.1. Ερευνητικό ερώτημα

Το κεντρικό ερώτημα της παρούσας εργασίας είναι εάν υλοποιούνται δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην Περιφέρειας Ηπείρου και πως αντιλαμβάνονται οι υπάλληλοι του οργανισμού που υπηρετούν και συμβάλλουν με την εργασίας τους, να υλοποιηθεί το όραμα του ηγέτη για τον οργανισμό και την κοινωνία. Όπως επίσης πως εκλαμβάνουν οι ωφελούμενοι ή μη, τις αντίστοιχες δράσεις.

5.2.2. Κύριος Στόχος

Ο κύριος στόχος της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη καλών πρακτικών ΕΚΕ που ένας δημόσιος οργανισμός μπορεί να εφαρμόσει, συγκεκριμένα η Περιφέρεια Ηπείρου, χωρίς να υπαγορεύονται από τη νομοθεσία ή από την χωροταξική της αρμοδιότητα, με πόρους από τον προϋπολογισμό της, χωρίς να εντάσσεται σε έναν ευρύτερο σχεδιασμό μέσω Ευρωπαϊκών ή άλλων χρηματοδοτικών προγραμμάτων .

5.2.2.1.Επιμέρους σκοποί:

- Η καταγραφή των δράσεων ΕΚΕ στην Περιφέρεια .
- Η καταγραφή της άποψης των εργαζομένων αλλά και της άποψης των ωφελουμένων ή μη, από τις δράσεις
- Η αποτύπωση των επιπτώσεων-αποτελεσμάτων στην κοινωνία της Ηπείρου.
- Η αποτύπωση της σχέσης των υπαλλήλων δημόσιας υπηρεσίας με τις έννοιες της διοίκησης και της οργανωσιακής αλλαγής.
- Η κατάθεση προτάσεων με στόχο την βελτίωση των δράσεων ΕΚΕ.
- Τέλος, να αποτελέσει η εργασία αυτή η αφορμή για περαιτέρω έρευνα.

5.3. ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο Ελληνικός δημόσιος τομέας, το πλήθος των δαπανών του, η οικονομική διαχείριση αλλά και η πολυπλοκότητα των διαδικασιών του, έχει επικριθεί για την παρατεταμένη κρίση σε πολλαπλούς τομείς που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Η εικόνα αυτή είναι δύσκολο να αντιστραφεί, ωστόσο πρέπει να προβάλλουμε και καλές πρακτικές που ο Δημόσιος τομέας μπορεί να προσφέρει με μικρά αλλά σταθερά βήματα.

Ο κύριος λόγος που επιλέχθηκε να πραγματοποιηθεί η έρευνα αυτή, είναι η πεποίθηση πως ο Δημόσιος Τομέας και συγκεκριμένα μια Περιφερειακή Διοίκηση μπορεί να ενσωματώσει δράσεις ΕΚΕ, να προσφέρει ουσιαστικά στην κοινωνία, στο περιβάλλον και να συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη μιας περιοχής. Επίσης ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι οι πρώτοι που επιθυμούν να ανατρέψουν την αρνητική εικόνα για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση και είναι πρόθυμοι να συμβάλλουν με κάθε τρόπο είτε στην εξυπηρέτηση των πολιτών είτε στο γενικό «καλό» της κοινωνίας.

5.4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η ενότητα αυτή αναφέρεται στο αντιληπτικό περίγραμμα της ποιοτικής έρευνας βάσει του οποίου σχεδιάστηκε η εργασία και στη συνέχεια παρουσιάζεται η μεθοδολογία και τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων.

5.4.1. Το αντιληπτικό περίγραμμα του ερευνητή

Η ποιοτική έρευνα έχει σχέση με το αντιληπτικό περίγραμμα του ερευνητή. Είναι σαφές πως δεν υπάρχει αντικειμενική πραγματικότητα, αλλά ακόμα και αν υπάρχει, δεν θα πρέπει ο ερευνητής να προσπαθήσει να την κατανοήσει και αυτό γιατί ο κάθε άνθρωπος βιώνει και αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα με ένα μοναδικό και τελείως προσωπικό τρόπο. Αυτό λοιπόν που έχει σημασία στην έρευνα είναι να προσπαθήσουμε κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο ο κάθε συμμετέχων σε αυτή, αντιλαμβάνεται την πραγματικότητά του. Στην συγκεκριμένη έρευνα, επιλέγουμε το

5.4.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Στην ενότητα αυτή αναλύεται η μεθοδολογία, η μέθοδος και διαδικασία συλλογής δεδομένων, καθώς και η δεοντολογία της έρευνας. Η παρούσα μελέτη ανήκει στην ποιοτική έρευνα. Επιδίωξη του ερευνητή, είναι να εξερευνήσει και να κατανοήσει σε βάθος τις υποκειμενικές αντιλήψεις, πεποιθήσεις και εμπειρίες συγκεκριμένων προσώπων αναφορικά με την ΕΚΕ στη Δημόσια Διοίκηση, ώστε να δημιουργηθεί μια βαθύτερη, αρτιότερη και περισσότερο επεξεργασμένη γνώση για το υπό έρευνα θέμα (Μαντζούκας Σ., 2003).

Στην ποιοτική έρευνα ο ίδιος ο ερευνητής είναι το ερευνητικό εργαλείο, άρα συνιστά αναπόσπαστο κομμάτι και καθοριστικό παράγοντα στην έκβασή της. Αποτελεί έναν ενεργητικό αποδέκτη της όλης ερευνητικής διαδικασίας, έναν παρατηρητή και παρατηρούμενο ταυτόχρονα (Pezalla et al, 2012). Επίσης ως κεντρικό πρόσωπο της ποιοτικής έρευνας, είναι απόλυτα συνειδητοποιημένος για τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις και τον τρόπο που θα επηρεάσουν την μελέτη του καθώς μέσω των ερμηνειών του, θα αντανakλά τις πεποιθήσεις των συμμετεχόντων (Μαντζούκας , 2005 & Μαντζούκας, 2007).

5.4.3. Ο χώρος και ο χρόνος αναφοράς της έρευνας

Ο χώρος που επιλέχθηκε για να πραγματοποιηθούν οι συνεντεύξεις είναι ο χώρος εργασίας και συγκεκριμένα τα γραφεία των υπαλλήλων του φορέα και για τους ωφελούμενους των δράσεων είναι ο χώρος που δραστηριοποιούνται.

Οι δράσεις που θα ερευνηθούν έλαβαν χώρα χρονικά, στο διάστημα μεταξύ 2014 - 2020. Επιλέχθηκαν ως ολοκληρωμένες δράσεις, αλλά και για να κατανοήσουμε την κρισιμότητα της ΕΚΕ την χρονική αυτή περίοδο που η Ελλάδα, βρισκόταν στη δίνη της μεγάλης οικονομικής κρίσης. Αυτό σημαίνει ότι στην Ελλάδα οι κρατικές δαπάνες ήδη από το 2009 είχαν περιοριστεί αρκετά και η κουλτούρα για Εταιρική Υπευθυνότητα βρισκόταν σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Η κοινωνία, ο επιχειρηματικός κόσμος και το κράτος είχαν πολύ χαμηλή ενσωμάτωση δραστηριοτήτων ΕΚΕ (Kritas et al, 2020).

5.4.4. Περιγραφή του Δείγματος –Πληθυσμού της έρευνας.

Ως πληθυσμός για τη διεξαγωγή της έρευνας ορίστηκε από την μία πλευρά οι υπάλληλοι της Περιφέρειας Ηπείρου, που συνέβαλλαν στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων ΕΚΕ και από την άλλη πλευρά οι ωφελούμενοι ή μη, των δράσεων αυτών. Αποτελεί μικρό αριθμητικά δείγμα σε σχέση με τις ποσοτικές έρευνες αλλά πλούσιο σε ερευνητικό υλικό.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2023 και συμμετείχαν συνολικά 6 άτομα. Για την διεξαγωγή της έρευνας πραγματοποιήθηκε ημιδομημένη συνέντευξη που αποτελείται από ανοικτές ερωτήσεις έχοντας ως σκοπό την άντληση πληροφοριών σε βάθος που αφορά τις κοινωνικές συμπεριφορές, στάσεις και αξίες. Η έρευνα διεξήχθη τηρώντας τους θεμελιώδεις κανόνες ερευνητικής δεοντολογίας.

Με την ευέλικτη αυτή μορφή συνέντευξης, οι συμμετέχοντες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, αναπτύσσεται μια ψυχολογική σχέση μεταξύ τους, ενώ ουσιαστικά είναι ξένοι μεταξύ τους. Δεν συμμετέχουν σε μια απλή ελεύθερη συζήτηση, αλλά σε ένα διάλογο με δομή, που μπορεί να κατευθύνεται λιγότερο, ή περισσότερο από τον ερευνητή. (Φίλιας Β., 1997).

Το δείγμα της έρευνας, δεν έχει επιλεγεί τυχαία. Οι συμμετέχοντες από τον φορέα έχουν ανώτατη εκπαίδευση, διαθέτουν πολυετή εμπειρία και κατάρτιση καθώς και την επιθυμία να συνεισφέρουν σε βάθος με ολοκληρωμένες απαντήσεις στο ερώτημα της μελέτης (Μαντζούκας Σ., 2007) Επιπλέον ενσωμάτωσαν τις δράσεις ΕΚΕ, στην εργασιακή τους κουλτούρα. Η εμπειρία, αυτών που συμμετέχουν στην έρευνα, αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την καταγραφή του νοήματος που της προσδίδουν τα άτομα. Για αυτό η έρευνα γίνεται στο φυσικό της πλαίσιο, με τα φυσικά πρόσωπα που συμμετέχουν στις δράσεις. Αυτό ακριβώς επιβεβαιώνει ο Robson, C. (2007). αναφέροντας ότι η εμπειρία των υποκειμένων στην έρευνα, είναι εξατομικευμένη, καθοριστική για την διεξαγωγή της μελέτης λόγω της πολυπλοκότητας της ανθρώπινης εμπειρίας.

5.4.5. Οι ερωτήσεις

Με τη χρήση ανοικτών ερωτήσεων στη μελέτη, δύναται η δυνατότητα στον ερωτώμενο να αναπτύξει ελεύθερα τις σκέψεις του δίχως περιορισμούς. Επιχειρείται μια ολιστική ερμηνεία του θέματος. Παραδείγματος χάριν πώς αντιλαμβάνεστε την Ε.Κ.Ε ; αλλά και διερευνητικές «τι ακριβώς εννοείτε;» ή άλλοτε επαναλαμβάνοντας αυτό που ειπώθηκε προκειμένου να επαληθευτεί από τον ερευνητή το νόημα. Οφείλουμε να επισημάνουμε ότι ο στόχος δεν είναι να δοθούν απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα καθώς αναπτύσσεται ένας διάλογος που απαιτεί ευελιξία από τον ερευνητή, ώστε να συλλέξει όσο το δυνατό περισσότερα δεδομένα, μέσα από την αφήγηση των ερωτώμενων (Rubin et all,1995).

5.4.6 Η διαδικασία της συνέντευξης

Αρχικά πραγματοποιήθηκε προφορική επικοινωνία με καθέναν από τους συμμετέχοντες. Εξηγήθηκαν οι στόχοι, οι σκοποί, το θέμα της έρευνας και ο χρόνος και ο τόπος της έρευνας. Η ημερομηνία και η ώρα συνάντησης με τον καθένα ή

καθεμία χωριστά καθοριζόταν αφού συναινούσαν αρχικά και σύμφωνα με το δικό τους πρόγραμμα.

Στη συνέχεια στον προκαθορισμένο χώρο και χρόνο ξεκινούσε η διαδικασία της μαγνητοφώνησης. Εάν κάποιος, επιθυμούσε να διακοπεί για κάποιο λόγο η συνέντευξη, είχε λεχθεί από πριν ότι ήταν ελεύθερος οποτεδήποτε να το κάνει. Παράλληλα με την συνέντευξη προβλήθηκε και φωτογραφικό υλικό που παρείχαν οι συμμετέχοντες στη μελέτη προκειμένου να διαπιστωθεί η παρέμβαση στα έργα-δράσεις για τα οποία γίνεται λόγος στην έρευνα.

5.5.ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΚΕ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Σε προηγούμενο κεφάλαιο οριοθετήθηκε η έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης ως η **διαρκής** εθελοντική δέσμευση μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού να πράττει ηθικά και να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα θα βελτιώνει την ποιότητα ζωής των εργαζομένων και των οικογενειών τους, όπως επίσης της τοπικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα (Σμυρνής Γ.Ν., 2019).

Με την εφαρμογή των πρακτικών Κοινωνικής Υπευθυνότητας επιτυγχάνεται η δημιουργία μίας αμφίδρομης σχέσης με οφέλη για όλους τους συμμετέχοντες. Ένα τέτοιο πλέγμα κοινωνικής δράσης συμπεριλαμβάνει μετόχους, προμηθευτές, εργαζόμενους αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο στο οποίο δραστηριοποιούμαστε. Η προστασία του περιβάλλοντος, η προσφορά στον άνθρωπο, την παιδεία και τον πολιτισμό, μέσα από μία σειρά δράσεων οικονομικής υποστήριξης και εθελοντικών πράξεων, αποτελούν τις βασικές «επενδύσεις» του Οργανισμού. <https://www.athexgroup.gr/el/web/guest/cr-csr>

Σε μια περίοδο που οι δυσμενείς επιπτώσεις των παγκόσμιων κρίσεων εκ των πραγμάτων αντανakλώνται στην κοινωνία, οι μεγάλες επιχειρήσεις και οι δημόσιοι οργανισμοί, οφείλουν να ξεπεράσουν τα στενά όρια της τοπικής οικονομίας και αγοράς εργασίας, να επεκταθούν και να αναλάβουν κοινωνική δράση στην κάλυψη κοινωνικών αναγκών ευρύτερα. Αντιλαμβανόμενοι τον διευρυμένο αυτό ρόλο η Περιφέρεια Ηπείρου, δεσμεύεται με την υλοποίηση μιας σειράς προγραμμάτων και δράσεων να δημιουργήσει ένα συνεχές διευρυμένο κοινωνικό αποτύπωμα μετατρέποντας την κουλτούρα για συνεισφορά σε δράση με σαφή θετικό κοινωνικό αντίκτυπο. Η Περιφέρεια Ηπείρου επιδιώκει να καλύπτει πρακτικές ανάγκες σε έκτακτα ή διαρκή προβλήματα, δημιουργώντας όφελος στην κοινωνία, υλοποιώντας ενέργειες ουσιαστικής παρέμβασης .

Δράσεις με αυτά τα χαρακτηριστικά πραγματοποιούνται στην Περιφέρεια Ηπείρου με πρωτοβουλία του Περιφερειάρχη αλλά και έπειτα από αιτήματα της τοπικής κοινωνίας. Υλοποιούνται με την συνεργασία των υπαλλήλων των αντίστοιχων αρμόδιων τμημάτων της Περιφέρειας.

Υλοποιούνται δράσεις και πολιτικές οι οποίες προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος, τη στήριξη ευπαθών κοινωνικών ομάδων, την βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών κοινωνιών, την προαγωγή της θρησκείας του πολιτισμού, της λαϊκής παράδοσης, των τεχνών καθώς και την ενίσχυση του αθλητισμού. Συγκεκριμένα η Περιφέρεια Ηπείρου:

Υποστηρίζει ενέργειες που στοχεύουν στην κοινωνία, την υγεία και την ποιότητα ζωής των πολιτών. Προωθεί και εφαρμόζει ένα πρόγραμμα διαχείρισης υγείας και ασφάλειας κατάλληλο στις τρέχουσες κρίσιμες ανάγκες, πέρα από την ισχύουσα νομοθεσία την οποία ακολουθεί για το σύνολο της Περιφέρειας. Ειδικότερα κατά την πανδημία του covid 19 συνέδραμε με την ενίσχυση και στελέχωση καίριων τμημάτων (π.χ. Πολιτικής προστασίας και Πρόληψης Υγείας) που επιφορτίστηκαν με την διεξαγωγή όλων των απαραίτητων ενεργειών, για την πρόληψη, προστασία και προαγωγή της υγείας και ασφάλειας του συνόλου των πολιτών.

Η πρόσφατη κρίση στην Ουκρανία που ανάγκασε εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους να εγκαταλείψουν την χώρα τους, στάθηκε η αφορμή για την άμεση ενεργοποίηση των μηχανισμών για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης Δομές φιλοξενίας για παιδιά και μητέρες, αποστολή ειδών πρώτης ανάγκης.

Στηρίζει τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (σεισμοπαθείς, πυρόπληκτους) με αγαθά πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, φάρμακα κτλ) αλλά και συνδράμει τοπικούς φορείς ιδιωτικής πρωτοβουλίας (π.χ. Ελληνική Εταιρία Προστασίας και Αποκαταστάσεως Αναπήρων Παιδών, ΕΛΕΠΑΠ).

Ευαισθητοποιεί τους πολίτες και τους εμπλεκόμενους φορείς και υλοποιεί δράσεις για το περιβάλλον. Η περιφέρεια καταβάλλει προσπάθειες να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες περιβαλλοντικές προκλήσεις, τους περιορισμένους πόρους και την αυξανόμενη κατανάλωση κι έτσι εστίασε τους φιλόδοξους στόχους της σε τομείς όπως: ανακύκλωση πλαστικού, χαρτιών, μπαταριών σε ειδικούς κάδους στο χώρο της Περιφέρειας, αντικατάσταση σε όλους τους χώρους του κτηρίου που στεγάζεται η περιφέρεια, όλων των παλαιών λαμπτήρων και κλιματιστικών και τοποθέτηση νέων εξοικονόμησης ενέργειας. Υπό την αιγίδα της Περιφέρειας Ηπείρου και σε συνεργασία με την Α.Μ.Κ.Ε.«Η ΜΕΡΙΜΝΑ» και το παράρτημα της ΕΛΕΠΑΠ Ιωαννίνων, υποστηρίζεται και αναπτύσσεται μια εθελοντική πρωτοβουλία οργανωμένης ανάπτυξης δικτύου συλλογής πλαστικών καπακίων.
<https://1726.syzefxis.gov.gr/citizen/pomata.html>

Η Περιφέρεια Ηπείρου, συμμετέχει και υλοποιεί υπό την αιγίδα της, επιστημονικά συνέδρια, ημερίδες με θεματολογία και προσανατολισμό το περιβάλλον, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τη στήριξη της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, την ενίσχυση των αγροτών, τη διαχείριση αποβλήτων. Εφαρμόζει περιβαλλοντικά πρότυπα, λαμβάνοντας υπόψη πάντα τις ανάγκες και προσδοκίες των εμπλεκόμενων και ενδιαφερόμενων μερών, συνεργάζεται ενεργά για

την ανάπτυξη μόνιμων λύσεων και τη μείωση του περιβαλλοντικού της αποτυπώματος κ.α.

Συνδιοργανώνει τα τελευταία χρόνια, τον αγώνα Ioannina Lake Run , καθώς τον Γύρο Λίμνης των 30 χλμ., που αποτελεί το βασικό αγωνιστικό γεγονός, όπως και αγώνες 10 & 5 χλμ. Επίσης family Run, τον πρωτότυπο αγώνα «Μαμά – Καρότσυ» και τον Παραλίμνιο Δρόμο για ΑμεΑ. Συμμετέχει σε περιβαλλοντικές, κοινωνικές και πολιτιστικές δράσεις , καθώς του αγωνιστικού διημέρου προηγείται η Εβδομάδα Λίμνης με ημερίδες, δράσεις για παιδιά, μουσικές εκδηλώσεις, προβολές, δημιουργικά εργαστήρια, εκθέσεις κ.ά

Συνδιοργανώνει και φιλοξενεί στους χώρους της Περιφέρειας εκθέσεις φωτογραφίας, ζωγραφικής, αγιογραφίας για την ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την θέση της αγιογραφίας στον ναό.

Εισάγει την καλλιέργεια και την αξιοποίηση φαρμακευτικών και αρωματικών φυτών της περιοχής για την ανάπτυξη σκευασμάτων και τροφίμων, προς όφελος της τοπικής οικονομίας. Στηρίζει την ελληνική επιχειρηματικότητα, την καινοτομία, την εξωστρέφεια, επιβραβεύει την αριστεία και ενθαρρύνει τη νέα γενιά για δράση.

5.6. ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ Ε. Κ. Ε.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι και μέσα για να κοινοποιήσουν οι οργανισμοί δράσεις και ενέργειες που υλοποιούν σε επίπεδο Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, ανάλογα με τον κλάδο, το είδος των ενεργειών και δράσεων (Βαξεβανίδου, 2011). Οι πιο συνήθεις τρόποι δημοσιοποίησης είναι:

Τα Δελτία Τύπου αλλά και ανακοινώσεις μέσω του Διαδικτύου που γνωστοποιούν σημαντικά γεγονότα και μπορούν να κοινοποιηθούν

Οι ενέργειες προβολής (marketing) του οργανισμού που έχουν κοινωνικό αντίκτυπο. Η Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζει μια πολύ επιτυχημένη καμπάνια για την τουριστική προβολή της Ηπείρου.

Τα βραβεία που έχουν απονεμηθεί στην επιχείρηση και οι ανάλογες εκδηλώσεις βράβευσης. Ειδικότερα στον θεσμό των Best City Awards 2023, η Περιφέρεια Ηπείρου απέσπασε δύο «χρυσά» βραβεία για το έργο της ανακατασκευής της οδού Νιάρχου στην κατηγορία των Έργων Οδοποιίας, ως ένας σύγχρονος αυτοκινητόδρομος που αναβαθμίζει την πόλη αφενός και αφετέρου για το «Πάρκο Υψηλής Τεχνολογίας και Έρευνας» στην κατηγορία «Βιώσιμη Αστική Επιχειρηματικότητα και Ανάπτυξη Αλλά και στο City Awards 2022 έλαβε SILVER BRABEIO για τη Νέα οδός Πλαταριάς–Συβότων και για την Ενεργειακή αναβάθμιση του κτηρίου της Περιφέρειας. Τα βραβεία που απονεμήθηκαν στην Περιφέρεια, αφορούν καλές πρακτικές του φορέα αλλά δεν αφορούν την αξιολόγηση με δείκτες απόδοσης ΕΚΕ.

Η ετήσια έκδοση Κοινωνικών και Περιβαλλοντικών Εκθέσεων ή ο Κοινωνικός απολογισμός που εκδίδει η επιχείρηση. Ο Κοινωνικός απολογισμός είναι μία ετήσια έκθεση, στην οποία οι εταιρείες παρουσιάζουν την στάση τους στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και προβάλλουν τις δραστηριότητες τους στις τρεις διαστάσεις: την κοινωνική, την οικονομική και την περιβαλλοντική.

Το πρότυπο GRI (Global Reporting Initiative) είναι μία διεθνής πρωτοβουλία για την έκδοση κοινωνικών και περιβαλλοντικών απολογισμών με στόχο τη διασφάλιση αποδοτικότερης επικοινωνίας με τα ενδιαφερόμενα μέρη (Ξανθάκης κ.ά., 2003).

5.7.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Εκτός από τις δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που αναφέρθηκαν σε προηγούμενη ενότητα (5.7.) της μελέτης, για την έρευνα επιλέχθηκαν δράσεις για τις οποίες δεν έγινε καμία προηγούμενη αναφορά, όπως « Η αναστήλωση της Ιεράς Μονής Αγίας Μαρίας Χαραυγής Φιλιατών»(2016), Η επισκευή του τηλεφωνικού κέντρου και των βοηθητικών χώρων του ΕΚΑΒ Ιωαννίνων(2020), Η Αποπεράτωση Μουσείου Υδροκίνησης Δ.Δ. Ανθοχωρίου Μετσόβου (2013).

Τα αποτελέσματα της έρευνας, προκύπτουν από το υλικό που συγκεντρώθηκε από τις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων στις δράσεις, από την πλευρά της περιφέρειας και από την πλευρά των ωφελουμένων των έργων. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι εργαζόμενοι ενός οργανισμού ή μιας επιχείρησης, που προέρχονται από τα μεσαία επίπεδα της οργανωσιακής ιεραρχίας είναι περισσότερο πρόθυμοι να ενστερνιστούν το όραμα ενός οργανισμού και να συμμετέχουν σε δράσεις ΕΚΕ. Αυτό είναι μια αλήθεια που διαπιστώθηκε και στην παρούσα έρευνα κατά την διαδικασία της συνέντευξης. Οι υπάλληλοι συμμετέχουν με ενθουσιασμό και προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στις δράσεις ΕΚΕ της Περιφέρειας. Μάλιστα υπάρχουν φωτογραφίες από τα έργα που αποκαταστάθηκαν και κοσμούν τους τοίχους των γραφείων τους. Αποτελούν την πιο αυθεντική άρα και πιο αντικειμενική έκφραση του οργανισμού τους, ως προς την ΕΚΕ σε αντίθεση με τα στελέχη ανώτερων κλιμακίων (Cohen, L., & Manion, L.,1977).

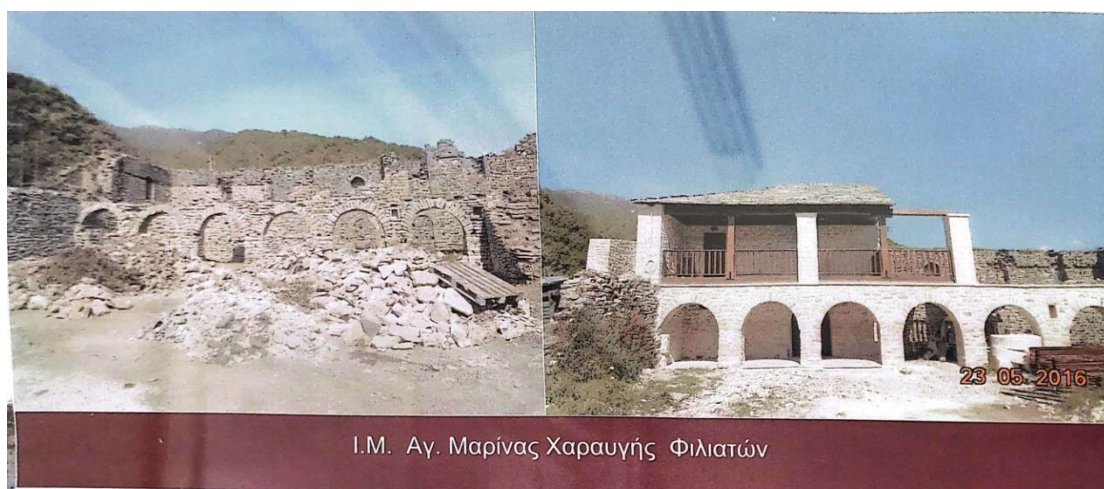
Σε ότι αφορά την διαδικασία υλοποίησης, υπάρχουν κοινά σημεία σε όλα τα έργα ανεξάρτητα από το είδος της αποκατάστασης, που ακολουθούνται για την διασφάλιση της νομιμότητας. Ξεκινώντας από το αίτημα για αποκατάσταση και την επιτόπια επίσκεψη, αυτοψία και καταγραφή των αναγκαίων παρεμβάσεων, ακολουθεί η σύνταξη της μελέτης και του προϋπολογισμού, με τις πιστώσεις του έργου. Δημοπρατείται το έργο και ο ανάδοχος ξεκινά τις εργασίες, με επίβλεψη από τον υπάλληλο της Περιφέρειας.

Από την έναρξη της μελέτης, την άρτια κατασκευή, τον έλεγχο και την τελική παραλαβή, τα παραστατικά και την αποπληρωμή του κάθε έργου, όλη η διαδικασία πραγματοποιείται με τους όρους εκτέλεσης των δημοσίων έργων. Η τιμολόγηση

γίνεται με τιμές δημοσίων έργων που έχουν καθοριστεί νομοθετικά και πάντα έπειτα από επιμέτρηση. Έτσι διασφαλίζεται η νομιμότητα όλων των δράσεων, χωρίς σπατάλες. Οι εργασίες αποκατάστασης γίνονται με σεβασμό στο περιβάλλον με όρους βιώσιμης ανάπτυξης για την κάθε περιοχή, χωρίς να αλλοιωθεί η ταυτότητα του έργου. «Οι ανάγκες του κάθε έργου αποκατάστασης, καθοδηγούν τις παρεμβάσεις» αναφέρουν σχετικά οι υπάλληλοι του φορέα και συνεχίζουν: «Η προσφορά της Περιφέρειας, έδωσε αξία στην κοινωνία και την περιοχή» «Πρόσφερε επισκεψιμότητα, αποκαταστάθηκε ο ναός, φιλοξενήθηκε ένας μοναχός στο ένα κελί που δημιουργήθηκε από την Περιφέρεια», «τώρα αποκαταστάθηκαν όλα τα υπόλοιπα κελιά αλλά με χρηματοδότηση από ιδιώτη». «Η Περιφέρεια Ηπείρου αποτελεί ένα καλό παράδειγμα κοινωνικής ευθύνης με τις παρεμβάσεις που πραγματοποιεί».

Από τις συνεντεύξεις προέκυψε ότι παρόλο που τα έργα πραγματοποιήθηκαν σε μια δύσκολη χρονική περίοδο για την Ελλάδα λόγω της δημοσιονομικής κρίσης, αυτά κατάφεραν να ολοκληρωθούν και να παραδοθούν στην κοινωνία προς χρήση. Συγκεκριμένα για την περίπτωση του τηλεφωνικού κέντρου του ΕΚΑΒ, το έργο δημοπρατήθηκε τον Μάρτιο του 2019 με χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης εννέα μηνών. «Δεν είχε καθυστέρηση, το οποίο είναι σπάνιο για τα δημόσια έργα».

Πραγματικά και μέσα από το φωτογραφικό υλικό που με προθυμία μου παρείχαν οι συμμετέχοντες και επισυνάπτεται, διαπιστώθηκε ότι οι εργασίες αποκατάστασης που πραγματοποιήθηκαν είναι σημαντικές. Αυτό το επιβεβαιώνουν και οι κάτοικοι της τοπικής κοινωνίας. Θεωρούν « ένα σημαντικό κομμάτι της ιστορίας του τόπου τους αναβιώνει και πάλι» καθώς είναι χρηστικό π.χ. η περίπτωση της Ιεράς Μονής Αγίας Μαρίας Χαραυγής Φιλιατών, όπου πραγματοποιούνται θείες λειτουργίες. Επίσης αναφέρουν «ο ναός αποτελεί πόλο έλξης για ντόπιους κατοίκους των γύρω περιοχών αλλά είναι επισκέψιμο και από τουρίστες πράγμα που τονώνει την τοπική ζωή και αναπτύσσει τον θρησκευτικό τουρισμό της περιοχής». Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι η Ήπειρος λόγω της γεωγραφικής της ιδιομορφίας, της ιστορίας της και τον μεγάλο αριθμό μοναστηριών που διαθέτει, ευνοεί την ανάπτυξη του Θρησκευτικού αλλά και γενικότερα του τουρισμού.

CS Scanned with CamScanner

Η επισκευή του τηλεφωνικού κέντρου και των βοηθητικών χώρων του ΕΚΑΒ Ιωαννίνων, πραγματοποιήθηκε μετά από αίτημα των υπευθύνων του, διότι ήταν έργο απαραίτητο για την λειτουργική αναβάθμιση της υπηρεσίας. Συγκεκριμένα όπως αναφέρει στη συνέντευξη ερωτώμενος από τον φορέα, «προκειμένου να λειτουργήσει το νέο τηλεφωνικό σύστημα που λαμβάνουν επείγουσες κλήσεις, έπρεπε να διαμορφωθεί ο χώρος λειτουργικά και αισθητικά». «Η Περιφέρεια με την μελέτη και τις παρεμβάσεις, προσέφερε σημαντικό έργο, διότι διαμόρφωσε το χώρο σύμφωνα με τις λειτουργικές μας ανάγκες και ειδικότερα με τη χρήση συγκεκριμένων γραφείων εργασίας με τις ειδικές θυρίδες επικοινωνίας για τους υπαλλήλους του τηλεφωνικού κέντρου». Συγχρόνως, έγινε αλλαγή στο δάπεδο, τοποθετήθηκαν κλιματιστικά, «απαραίτητα για την λειτουργία των γραφείων του ΕΚΑΒ, διότι στεγάζεται σε ένα διατηρητέο κτίριο με πολλές ανάγκες».

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα από την πλευρά της περιφέρειας τόνισαν πως συνεχώς υπάρχουν νέα έργα σε εξέλιξη. Για παράδειγμα ανέφεραν τον ιερό ναό στη χαράδρα του βίκου που είναι υπό κατασκευή. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο από την πλευρά της τοποθεσίας του, λόγω της φυσικής ομορφιάς αλλά και του απόκρημνου της περιοχής. Επίσης αξιοσημείωτη είναι και η αποκατάσταση ενός κελιού στον ίδιο χώρο και η πρόβλεψη για μελλοντική του χρήση. Τόνισαν ότι πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για την φιλοξενία ατόμου που θα βρεθεί στην χαράδρα, σε συνθήκες έκτακτης ανάγκης.

Επίσης έγινε αναφορά ότι πρόκειται να αποκατασταθούν οι εγκαταστάσεις των ιαματικών λουτρών της περιοχής μας. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει μια συνεχής ανάληψη δράσεων ΕΚΕ από την πλευρά της Περιφέρειας, που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της κοινωνίας.

Μια ακόμη καλή πρακτική ΕΚΕ που ανέλαβε η Περιφέρεια Ηπείρου είναι η Αποπεράτωση του Μουσείου Υδροκίνησης Ανθοχωρίου Μετσόβου, μοναδικό στην Ήπειρο και το μεγαλύτερο στην Ελλάδα. Βρίσκεται στα 1.100 μ. υψόμετρο στην καρδιά της Πίνδου. Η δράση αυτή της Περιφέρειας στάθηκε η αφορμή το 2018, δυο νέοι άνθρωποι να εγκαταλείψουν την πόλη και να ασχοληθούν με ευαισθησία προς το περιβάλλον και σεβασμό στην ιστορική μνήμη, με το άλεσμα στο μύλο και το πλύσιμο των ρούχων στη νεροτριβή. Με αφορμή την συνέντευξη μαζί τους πληροφορήθηκα ότι περιμετρικά του παραδοσιακού οικήματος υπάρχουν πέντε πέτρινα γεφύρια, τα οποία συντηρήθηκαν από την Περιφέρεια Ηπείρου, με τις οδηγίες και την έγκριση της Εφορίας Νεοτέρων Μνημείων.

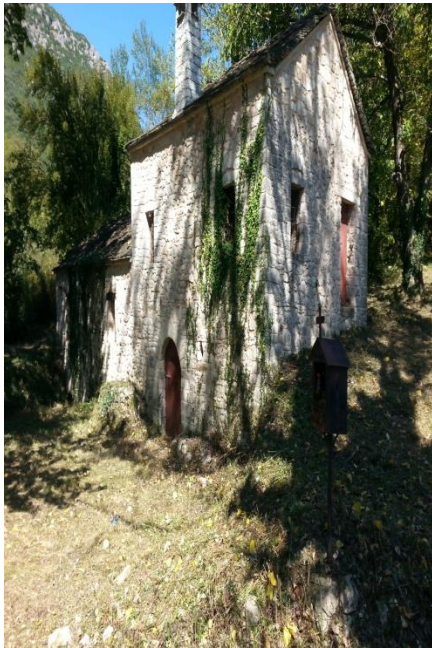

Συγκεκριμένα στην συζήτηση που είχα μαζί τους αναφέρουν πως : «η όλη προσπάθεια αποτέλεσε ένα στοίχημα, μία πρόκληση, για αυτούς, να αναβιώσει η προβιομηχανική εποχή, ως εναλλακτική πρόταση στο σήμερα» Οι ίδιοι ανέφεραν : « Ο χώρος προσφέρεται για εκπαιδευτικές εκδρομές, για να γνωρίσουν οι μαθητές την υδροκίνηση». Συγχρόνως στο χώρο προσφέρουν καφέ, φαγητό και παραδοσιακά προϊόντα της περιοχής, ενώ μου αποκάλυψαν ότι ασχολούνται και με την καλλιέργεια των αρωματικών φυτών όπως τσάι του βουνού και ρίγανη.

Είναι πολύ ενθαρρυντικό για τους νέους ανθρώπους, το παράδειγμα του Μουσείου Υδροκίνησης που μόλις αναλύθηκε. Πράγματι η δράση Εταιρικής κοινωνικής Ευθύνης της Περιφέρειας Ηπείρου δεν έδωσε μόνο σάρκα και οστά στο όνειρο των δύο νέων ανθρώπων της περιοχής, κράτησε ζωντανό τον κοινωνικό ιστό, προσελκύει τουρίστες , έκανε επισκέψιμο ένα χώρο που θα ερήμωνε με την πάροδο των χρόνων, ενίσχυσε την τοπική οικονομία, την απασχόληση και την καινοτομία.

Στη συζήτηση που είχα με τους υπαλλήλους της Περιφέρειας μου ανέφεραν ένα ακόμη παράδειγμα «αποκατάστασης νερόμυλου στο Δ.Δ. Κοπάνης Ιωαννίνων, με προγραμματική σύμβαση μεταξύ Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και Ιεράς Μητρόπολης Ιωαννίνων για την εκτέλεση του έργου, που ολοκληρώθηκε το 2015». Στην περίπτωση αυτή υπήρξε ενδιαφέρον πάλι από έναν νέο άνθρωπο, με τον οποίο ήλθα σε επικοινωνία και μου ανέφερε ότι « εκδήλωσε το ενδιαφέρον του για την

χρήση του χώρου και ανάδειξή του, διότι βρίσκεται κοντά στο Αρχαίο Θέατρο της Δωδώνης, έναν χώρο με αρκετά υψηλή επισκεψιμότητα και παρόλο που κατατέθηκε πλήρης μελέτη περιβαλλοντική αλλά και χρήσης του χώρου, δεν έχει χορηγηθεί εγκριτική απόφαση από την Μητρόπολη Ιωαννίνων, στην οποία ανήκει το οίκημα». Ας ελπίσουμε ότι θα δοθεί θετική απάντηση στο αίτημα ενός ακόμη νέου, που θέλει να εγκαταλείψει τον αστικό ιστό της πρωτεύουσας, να προσφέρει εργασία στους κατοίκους της περιοχής και να αναδείξει την περιοχή. Επιπλέον θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι ένα κτήριο όταν είναι σε αχρησία, δεν είναι δύσκολο με το πέρασμα το χρόνου να επανέλθει στην πρότερη κατάσταση.

5.8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η χρήση των ποιοτικών συνεντεύξεων απαιτούν μια χρονοβόρα και διεξοδική διαδικασία, αλλά συγκεντρώνουν σημαντικό υλικό, που ενισχύει την έρευνα και την ανάλυση του κύριου ερευνητικού στόχου, που για την παρούσα μελέτη, ήταν η ανάδειξη καλών πρακτικών ΕΚΕ που ένας δημόσιος οργανισμός μπορεί να εφαρμόσει. Η υλοποίηση δράσεων εταιρικής υπευθυνότητας από ένα δημόσιο φορέα δηλώνει την πρόθεσή του, να λάβει υπόψη τα συμφέροντα και τις προσδοκίες των ενδιαφερόμενων μερών, (π.χ. αιτήματα της τοπικής κοινωνίας), ενώ παράλληλα οι ενέργειες του οργανισμού να μην υπονομεύουν την ευημερία τους. Καθοριστικός παράγοντας είναι η ανάληψη της ευθύνης για τον αντίκτυπο των δραστηριοτήτων του.

Η επιλογή του θέματος για την συγκεκριμένη μελέτη βασίστηκε στο γεγονός ότι το Δημόσιο συνήθως δεν χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα καινοτομίας και αποτελεσματικότητας, ενώ η γραφειοκρατία, αποτελεί ένα ζήτημα που απασχολεί την κοινωνία σε μεγάλο βαθμό. Αποτέλεσε λοιπόν πρόκληση η ενασχόληση με το θέμα της ανάδειξης καλών πρακτικών ΕΚΕ στη δημόσια διοίκηση. Επίσης η Ελλάδα ευρύτερα αποτελεί ενδιαφέρουσα περίπτωση διερεύνησης της ΕΚΕ και των πρακτικών της, καθώς «προσδιορίζεται από μακροχρόνια ύφεση, αβεβαιότητα και δυσμενείς επιπτώσεις λόγω της σοβαρής κοινωνικοοικονομικής κρίσης για παραπάνω από μία δεκαετία πλέον» (Παπαχαλαράμπος Ν., 2020).

Συγκεκριμένα, τα δεδομένα των δράσεων που συλλέχθηκαν και που ενδεικτικά κάποια επιλέχθηκαν για ανάλυση, αφορούν δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσει ο φορέας χωρίς να δηλώνονται ως δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής ευθύνης, με αποτέλεσμα πολύ εύκολα κάποιος να συμπεράνει λανθασμένα, ότι δεν αναπτύσσονται καθόλου πρακτικές εταιρικής υπευθυνότητας στην Περιφέρεια. Διαπιστώνουμε λοιπόν την έλλειψη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής εταιρικής υπευθυνότητας ΕΚΕ, από την πλευρά του φορέα. Μπορεί να γίνεται αναφορά σε κάποιες δράσεις, στα πλαίσια κοινοποίησης αυτών στα Μ.Μ.Ε, αλλά επίσης ένα άλλο μεγάλο μέρος των δράσεων δεν δημοσιοποιείται. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι δεν αναφερόμαστε σε δράσεις που υλοποιούνται στην Περιφέρεια Ηπείρου, μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ κτλ, τα οποία είναι αρκετά και αξιόλογα, αλλά για έργα που χρηματοδοτούνται από τον προϋπολογισμό του φορέα.

Ένα σημαντικό εύρημα της μελέτης αφορά στα ενδιαφερόμενα μέρη, για τα οποία υλοποιούνται οι δράσεις ΕΚΕ. Σημειώσαμε ότι δεν έχει αναπτυχθεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας με σαφείς άξονες. Από την έρευνα προκύπτει ότι στην Περιφέρεια υλοποιούνται δράσεις, που σε μεγαλύτερο βαθμό προσανατολίζονται κυρίως στην τοπική κοινωνία καθώς στη διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ανάδειξη των τοπικών κοινοτήτων και το κοινό όφελος είναι στοιχεία που ενδυναμώνουν την βιωσιμότητα, ενισχύουν την ευημερία την κοινωνία και τις σχέσεις με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. (Martens and Carvalho, 2017). Ωστόσο ελλοχεύει ο κίνδυνος, οι οργανισμοί και οι

επιχειρήσεις που υλοποιούν δράσεις ΕΚΕ χωρίς να επενδύουν στρατηγικά και να ενσωματώνουν τις βασικές αξίες της ΕΚΕ στην οργανωσιακή τους κουλτούρα και τους γενικούς στρατηγικούς στόχους (Skouloudis et al., 2011) μακροπρόθεσμα δεν επιτυγχάνουν βιωσιμότητα .

Γίνεται αντιληπτό ότι στους κοινωνικά υπεύθυνους δημόσιους οργανισμούς που εφαρμόζουν ΕΚΕ αναδεικνύεται η επιχειρησιακή ηθική, η επένδυση στην τοπική κοινωνία, το περιβάλλον, τις πολιτικές και υπεύθυνες πρακτικές στον εργασιακό χώρο. Από την έρευνα και παρατήρηση των ενεργειών του φορέα, χωρίς ωστόσο να γίνει αναφορά από τους συμμετέχοντες στην μελέτη, διαπιστώθηκε από τον ερευνητή ότι δεν αναπτύσσονται δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας, οι οποίες αφορούν στους εργαζομένους του οργανισμού. Πιθανόν η ηγεσία να μην κρίνει απαραίτητη την προσπάθεια ανάπτυξης δράσεων ΕΚΕ, με σκοπό την επίτευξη της ευημερίας των εργαζομένων της Περιφέρειας. Ο θεμελιωτής της διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού, Frederick W. Taylor, και οι Σχολές ανθρώπινων σχέσεων, που διαχρονικά αναπτύχθηκαν, αντιμετωπίζουν το ανθρώπινο δυναμικό των οργανισμών όχι ως κόστος, αλλά ως «περιουσιακό στοιχείο», που αξίζει να επενδύσουν επάνω του. Δίνουν έμφαση στον ρόλο των εργαζομένων, στην επίτευξη συνεχούς ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και αποτελεσματικότητας με όρους κοινωνικής δικαιοσύνης.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι οι δράσεις Κοινωνικής Ευθύνης που υλοποιούν οι οργανισμοί απευθύνονται στο εσωτερικό και εξωτερικό τους περιβάλλον. Δράσεις που απευθύνονται στο εσωτερικό περιβάλλον του οργανισμού περιλαμβάνουν την εκπαίδευση του προσωπικού, τη βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντός τους (χώροι εργασίας κ.ά.), τη διαφάνεια, την αξιοκρατία, την ικανοποίηση των εργαζομένων, την υιοθέτηση σύγχρονων μοντέλων λήψης αποφάσεων, την ισότιμη μεταχείριση, την επιβράβευση κ.ά. Στην ατζέντα πολλών οργανισμών υπάρχουν συστηματικές δράσεις για την βιώσιμη ανάπτυξη και περιλαμβάνουν ενέργειες για τους ανθρώπους της εταιρείας, την δέσμευση των εργαζομένων, την δίκαιη αντιμετώπιση, την ισότητα των δύο φύλων, τη δημιουργία ίσων ευκαιριών για εξέλιξη, την πρόσβαση σε ποιοτική δια βίου μάθηση, τη βελτίωση των δεξιοτήτων, τη δημιουργικότητα, την ανάπτυξη όπως και την στήριξη για την αντιμετώπιση των συνεπειών του Covid-19. Αντίστοιχα και η Περιφέρεια Ηπείρου θα μπορούσε να εισάγει στην δικής ατζέντα, παρόμοιες ενέργειες.

Σε ότι αφορά το εξωτερικό περιβάλλον του οργανισμού, περιλαμβάνονται ενέργειες με αποτελέσματα εμφανή στο ευρύ κοινό, την κοινωνία, το περιβάλλον και την οικονομία. Όπως έργα για την ταχύτερη και καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών, την ταχύτερη επίλυση διαφορών που προκύπτουν, την ορθολογική χρήση ενέργειας και πόρων, τη στέγαση των υπηρεσιών σε βιοκλιματικά κτίρια κ.ά. (Σχέδιο Εθνικής Στρατηγικής για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Υπεύθυνη Επιχειρηματικότητα των επιχειρήσεων και των οργανισμών, 2017, σ. 22).

Η πολιτική ενός οργανισμού για την αειφορία, η λήψη αποφάσεων καθώς και η υλοποίησή τους από το ανθρώπινο δυναμικό του οργανισμού που ανήκει σε όλα τα επίπεδα, απαιτεί συντονισμό και επικοινωνία έτσι ώστε η ανατροφοδότηση να προστίθεται σε κάθε επίπεδο της διοίκησης έργου. Η πληροφόρηση που προκύπτει πρέπει να αξιολογείται δίκαια από τον οργανισμό προς κοινό όφελός του με τα ενδιαφερόμενα μέρη και να λαμβάνονται διορθωτικά μέτρα όπου απαιτείται για την επίτευξη βιωσιμότητας .

Κατά το στάδιο του σχεδιασμού των έργων, κρίσιμο παράγοντα για την επίτευξη της βιωσιμότητας αποτελεί η αποφυγή βλάβης ή άστοχης ενέργειας σε έργο πολιτιστικής κληρονομιάς που πιθανόν να προκληθεί κατά την αποκατάστασή του. Βασική αρχή βιωσιμότητας αποτελεί η αναγνώριση της σημασίας της «αίσθησης» του τόπου και της κληρονομιάς (κτίρια, τοπία, τοπία και πολιτισμός) σε σχέση με οποιοδήποτε μελλοντικό σχεδιασμό και διαχείριση αυτών (Creswell J. 2008). Μια συντονισμένη κι επαρκής ανατροφοδότηση κατά την διάρκεια αλλά και μετά την ολοκλήρωση και παράδοση ενός έργου συμβάλει θετικά στην βιωσιμότητα αυτού. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της αποκατάστασης του νερόμυλου του Δ.Δ. Κοπάνης, που αναφέρθηκε παραπάνω.

Η πρόκληση είναι για τα κυβερνητικά όργανα να προσδιορίσουν προτεραιότητες και κίνητρα που έχουν νόημα σε τοπικό και εθνικό πλαίσιο και να αξιοποιήσουν τις υπάρχουσες πρωτοβουλίες και ικανότητες. Υπάρχει τώρα μια εξαιρετική ευκαιρία για τις κυβερνήσεις να αξιοποιήσουν τον τρέχοντα ενθουσιασμό για την ΕΚΕ μαζί με βασικούς στόχους και προτεραιότητες δημόσιας πολιτικής για την επίτευξη πολλά υποσχόμενων αποτελεσμάτων(IJSREM, 2022).

Όσο το αίτημα για βιώσιμη ανάπτυξη παραμένει ζητούμενο, οφείλουμε να κρατήσουμε επίκαιρο, το ακαδημαϊκό και επιστημονικό ενδιαφέρον, για την αναζήτηση λύσης μέσα από έναν εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ φιλοσοφίας, πολιτικής δράσης και πρακτικής. Σε μια εποχή που η ραγδαία άνοδος των νέων τεχνολογιών, η τεχνητή νοημοσύνη ξεπερνά τις δυνατότητες του ανθρώπινου μυαλού, ένας από τους διασημότερους στοχαστές και ιστορικούς, ο Yuval Noah Harari σημειώνει «Σύντομα θα δούμε τη δημιουργία του Μετα-Ανθρώπου, ενός υβριδίου ανθρώπου – μηχανής». Αυτό κρύβει ηθικά διλλήματα και αρκετούς κινδύνους για την εμφάνιση ανθρώπων με εσφαλμένες ιδέες να υπόσχονται ουτοπίες. Ο ίδιος μας υπενθυμίζει τη φράση του Γουόλτερ Σκοτ: «Ο δρόμος προς την κόλαση είναι στρωμένος με καλές προθέσεις» (Πανταζόπουλος Γ.,2021).

Η πρόκληση που οφείλουμε να «αναλάβουμε» για τις επόμενες γενεές, είναι η συμπόρευση ανθρώπου, φύσης, περιβάλλοντος κοινωνικού, πολιτικού. Όταν η περιβαλλοντική προστασία, η κοινωνική συνοχή και η οικονομική ανάπτυξη «συμπορεύονται» τότε δίνουν ελπίδα για την επιβίωση της ανθρωπότητας. Η διαμόρφωση μιας Εθνικής Στρατηγικής για την ΕΚΕ, προσφέρει στην Πολιτεία και τα όργανα εξουσίας τη δυνατότητα να ενισχύσει τη δημιουργία συνεργειών μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και να διαμορφώσει ένα μακροχρόνιο όραμα για

βελτίωση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών συνθηκών με τη συμμετοχή των επιχειρήσεων.

Καθοριστική είναι η σημασία της ενεργού και διαρκούς δέσμευσης από την ηγεσία του οργανισμού για την διάχυση της φιλοσοφίας και της εφαρμογής της ΕΚΕ σε όλη την δομή του οργανισμού. Με στόχο ένα ευρύ όραμα για τον οργανισμό που να συμπορεύεται με το κοινωνικό όφελος και την προστασία του περιβάλλοντος. Κομβικής σημασίας είναι ο ορισμός ενός υπευθύνου ή και ολόκληρου τμήματος για την οργάνωση, συντονισμό όλων των Διευθύνσεων του οργανισμού, εμπλοκή όσο το δυνατόν περισσότερων εργαζομένων στο όραμα του φορέα καθώς και την ορθή εφαρμογή πρακτικών ΕΚΕ. Σε κάθε περίπτωση καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει το ήθος, η αξιοπιστία η λογική, η ενσυναίσθηση των συμμετεχόντων, εννοιών που κατά την Αριστοτελική θεώρηση κατέχουν ξεχωριστή θέση στις επικοινωνιακές διεργασίες των ανθρώπων στην καθημερινότητα τους(Τριαντάρη Σ.,2020).

5.9.ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΕΑ ΕΡΕΥΝΑ

Μια έρευνα σχετικά με τις δράσεις ΕΚΕ στο σύνολο των περιφερειών της χώρας, θα είχε ενδιαφέρον, ώστε να προσδιοριστεί στο σύνολο του ανθρώπινου δυναμικού των Περιφερειών, το επίπεδο εργασιακής αφοσίωσης και απόδοσης, συνδεδεμένο με την άσκηση εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Αξιοσημείωτη θα ήταν μια απόπειρα σύνταξης απολογισμού δράσεων ΕΚΕ, για την Περιφέρεια Ηπείρου, υιοθετώντας και εφαρμόζοντας αντίστοιχα διεθνή πρότυπα, με συγκεκριμένους δείκτες που είναι μετρήσιμοι και συγκρίσιμοι, ενώ θα γίνεται καταγραφή των δράσεων που συνδέονται με τις ορθές πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Τα συμπεράσματα αυτής της μελέτης είναι δυνατό να αξιοποιηθούν από οργανισμούς και διοικητικά στελέχη με σκοπό τη βαθύτερη κατανόηση των αντιδράσεων και αντιλήψεων των εργαζομένων για την άσκηση Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Αυτό θα οδηγήσει στην ορθή λήψη αποφάσεων σχετικά με τις στρατηγικές επιλογές δραστηριοτήτων ΕΚΕ, την ενθάρρυνση των εργαζομένων για συμμετοχή σε αυτές καθώς και την άσκηση πρακτικών εσωτερικής ΕΚΕ με στόχο την ισότιμη αντιμετώπιση των εργαζομένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

1. Aras G., D'Anselmi, P., Kazeroony, H. H., Klein, P. G., & Rodgers, W. (2015). Opening Public Administration Governance to CSR: Ethics of the Economic Bottom Line. In *Academy of Management Proceedings* (Vol. 2015, No. 1, p. 13152). Briarcliff Manor, NY 10510: Academy of Management.
2. Albareda, L., Lozano, M.J., Ysa, T. (2007), Public Policies on Corporate Social Responsibility: The Role of Governments in Europe , *Journal of Business Ethics*, 74, 391–407
3. Berle A. and Means G., (1932) ‘The modern corporation and private property’, *The Macmillan Company*, New York.)
4. Bowen, HR 1953, *Social responsibilities of the businessman*, New York: Harper & Row.
5. Garde-Sanchez, R., López-Pérez, M. V., & López-Hernández, A. M. (2018). Current trends in research on social responsibility in state-owned enterprises: A review of the literature from 2000 to 2017. *Sustainability*, 10(7), 2403.
6. Camilleri, M. A. (2016). *CSR 2.0 and the new era of corporate citizenship*. IGI Global.
7. Carroll, A., 1979, A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Social Performance, *Academy of Management Review*, 4, p.497-505
8. Carroll, A., 1991, The pyramid of corporate social responsibility: Towards the Moral Management of Organizational Stakeholders, *Business Horizons*, 34, p.39-48
9. Carroll, A. B. (1999). Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct. *Business & Society*, 268-295.
10. Carroll, A. B. (2008). A history of corporate social responsibility. In Crane, A. (2008). *The Oxford handbook of corporate social responsibility*. New York: Oxford University Press
11. Cochran, P. L. (2007). The Evolution of Corporate Social Responsibility. *Business Horizons*, 449–454.
12. Cohen, L., & Manion, L., (1977). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο
13. Creswell J. (2008). *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. 3rd ed. Upper Saddle River: NJ: Pearson/Merrill Prentice Hall.
14. Cowton, Christopher & Crisp, Roger, “Business Ethics – Perspectives on the practice
15. Davis, K., & Blomstrom, R., (2008: 105), *Business and Society, Environment and Responsibility*, 3rd ed, McGraw Hill.

16. Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2000). The New Public Service: Serving Rather than Steering. *Public Administration Review*, 60(6), 549–559.
17. Elkington, J.(1997) Cannibals with forks– Triple bottom line of 21st century business. Stoney Creek, CT: New Society Publishers Evans, W.R. and Davis, W.D., ‘An Examination of Perceived Corporate Citizenship, Job Applicant Attraction, and CSR Work Role Definition’, 2011, *Business and Society*, vol. 50, no.3, pp. 456-48
18. Flammer, C., (2013), “Corporate social responsibility and shareholder reaction: The environmental awareness of investors”, *Academy of Management Journal*, 56(3), pp.758-781.
19. Frederick, W. (1978). From CSR1 to CSR2: The Maturing of Business and Society Thought (Working Paper 279). Pittsburgh: University of Pittsburgh Graduate School of Business .
20. Freeman, E.(1984,p.54).Strategic management: a stakeholder approach. Pitman, Boston.
21. Mullins L., (2009) ‘Management and Organizational Behavior’ 7h Edition, Prentice-Hall.
22. Dr.Smita Dash, Dr.Pinku Paul (2022), CORPORATE SOCIAL Epstein, M.J., (2018), Making sustainability work: Best practices in managing and measuring corporate social, environmental and economic impacts. Routledge.
23. Kercher, K. (2007). Corporate Social Responsibility: Impact of Globalisation and International Business. *Corporate Governance eJournal*.
24. Kuhn, JW & Shriver, DW, 1991, Beyond Success: Corporations and their Critics in the 1990s, Oxford University Press, London.
25. Lantos, GP 2001, „The boundaries of strategic corporate social responsibility“. *Journal of Consumer Marketing*, vol. 18, no. 2, pp. 595–630.
26. Layne,K.&Lee,J.,2001,Developing fully functional E-Government:A Four Stage Model.Government Information Quarterly Article.Volume 18,Issue2,Summer 2001,p.p.122-136
27. Mantzoukas, S., 2005. The inclusion of bias in reflective and reflexive research. *Journal of research in Nursing*. vol 10, (3), p.279-295.
28. Moon, J. (2007). The Contribution of Corporate Social Responsibility to Sustainable Development. *Sustainable Development*, 296-306
29. Moore G. and Robson, A., (2002), “The UK Supermarket Industry: An Analysis of Corporate Social and Financial Performance”, *Business Ethics: A European Review*, Jan2002, Vol. 11
30. On A., & Ilies C. ,2012. Social responsibility in public services organizations the case of Tîrgu-Mureş penitentiary. *Procedia Economics and Finance*, 3, 757-762.
31. Orlitzky, M., Siegel, D.S. & Waldman, D.A., (2011), “Strategic corporate social responsibility and environmental sustainability”, *Business & society*, 50(1), pp.6-27.
32. Pollitt, C., Van Thiel, S., & Homburg, V (2007). *New public management in Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

33. Pirsch J, Guptas S, Grau S.L ,(2007), “A Framework for Understanding Corporate Social Responsibility as Continuum: An Exploratory Study”, *Journal of Business Ethics*
34. Robson, C. (2007). *How to Do a Research Project: A Guide for Undergraduate Students*. Oxford, UK:Blackwell Publishing
35. Heald, M 1957, « Management’s responsibility to society: The growth of an idea”, *The Business History Review*, vol. 31, no. 4, pp. 375-384
36. Heal, 2008, σελίδα 26, for a discussion of impact of internal CSR on employee productivity
37. Schwarz, M.S. and Carroll, A.B. (2003). Corporate social responsibility: a three-domain approach. *Business Ethics Quarterly*, Vol. 13 No. 4, pp. 503-530.
38. Spector, B. (2008). Business Responsibilities in a Divided World: The Cold War Roots of the Corporate Social Responsibility Movement. *Enterprise and Society*, 314- 336.
39. Robinson, J. (2004). Squaring the Circle? Some Thoughts on the Idea of Sustainable Development. *Ecological Economics*, 369– 384.
40. Rubin, J. H. και Rubin, S. I. (1995:2). *Qualitative interviewing, the art of hearing data*. London: SAGE publications.
41. Walton, CC 1967, *Corporate social responsibilities*, Wadsworth, Belmont, California.
42. Walsh, J.P., Weber, K. and Margolis, J.D. (2003). Social issues and management: our lost cause found. *Journal of Management*, Vol. 29 No. 6, pp. 859-

Ελληνική

1. Αργυριάδης Δ., (2004), *Δημόσια Διοίκηση: Επιστήμη ή Ιδεολογία; Ομιλία 25/2/2004, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*, σελ.1-23.
2. Βαξεβανίδου Μ. (2011) *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*, εκδόσεις Σταμούλης , Αθήνα σελ. 43-44 .
3. Γκρίτζαλης Σ., Καΐλα Μ.,2017. *Κοινωνική και Πολιτισμική Βιωσιμότητα*. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ΤΕΠΑΕΣ ΡΟΔΟΣ,2017.
4. Δαλαμάγκας Β. , 2010 σελ.36-37 . *Εισαγωγή στην δημόσια οικονομική*. Αθήνα: Κριτική
5. Δεκλερής, Μ. (2000), *Το δίκαιο της βιωσίμου αναπτύξεως*. Γενικές Αρχές, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα., σ.82.
6. Έξαρχος Γ.Στ. – Νοτόπουλος Π.Κ., *Η εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στον σύγχρονο κόσμο και στον Πλάτωνα*, Εκδόσεις Δίαυλος , Αθήνα 2013, σ.29)
7. Θανόπουλος Ν., Γιάννης, «*Επιχειρηματική Ηθική & Δεοντολογία*», Interbooks, Αθήνα 2003, σελ. 23.
8. Μανδαράκα Μ. (Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας (ΕΒΕΟ))

9. Μαντζούκας Σ., 2003. Έρευνα και αντιληπτικά περιγράμματα: Τα είδη και η χρησιμότητά τους για τους ερευνητές νοσηλευτές. Νοσηλευτική. τομ.42,(4) σελ.405-413.
10. Μαντζούκας, Σ., 2007. Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα. Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση. Νοσηλευτική(1) σελ.88-98.
11. Μιχαλόπουλος Ν., 2010, Στρατηγική Λισαβόνας και Δημόσια Διοίκηση. Συγκριτική Ανάλυση των Εθνικών προγραμμάτων Διοικητικής Μεταρρύθμισης. Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα
12. Παπαχαράλαμπος Ν., 2020 -Πανεπιστήμιο Πατρών, -Διαδακτορική διατριβή Εταιρική κοινωνική ευθύνη στην Ελλάδα. μια εμπειρική μελέτη των δράσεων, των στρατηγικών και της σύνδεσης με τη θετική οργανωσιακή συμπεριφορά
13. Πανταζόπουλος Γ., 2021 www.lifo.gr/culture/vivlio/gioybal-noe-harari-sti-lifo-toys-anthropoys-prepei-na-prostateysoyme-kai-ohi-tis
14. Σχέδιο Δράσης ΕΚΕ-Προσχέδιο, 2014: σελ. 19-20
15. Ταλιούρης Ε., Μαραβέγιας Ν., Περιοδικό Περιφέρεια Τεύχος 2017-2018 (6,7), 49-70 Τοπική Διακυβέρνηση και Πολιτική: Το Πεδίο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης
16. Γσακλόγλου Π., Οικονομίδης Γ., Παγουλάτος Γ., Τριαντόπουλος Χ., Φιλипπόπουλος Α., Απρίλιος 2016. Ένα νέο Αναπτυξιακό Πρότυπο για την Ελληνική Οικονομία και η Μετάβαση σε αυτό. Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης Διανέοσις.
17. Τριαντάρη Σ., Ηθική και Κοινωνική Φιλοσοφία της επικοινωνίας: Κ & Μ Σταμούλη, σελ. 115-127, Θεσσαλονίκη 2020.
18. Φίλιας Β., 1997. Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών, σελ.129).

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

1. Αλεξίου Μ., 2015 Εταιρική κοινωνική ευθύνη: μία διαφορετική αντίληψη στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον. Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, 19, 115–133. <https://doi.org/10.12681/sas.659>
2. N.J.Allen, J.P.Meyer, March 1990, The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization ,(Vol.63, Issue1, p. 1-18) <https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1990.tb00506.x>
3. European Business Ethics Network, 2022) www.eben-net.org
4. European Commission, 2014, Road CSR-Interreg Europe, 2017-2020),
5. Ερευνητική Ομάδα του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών Νίκος Βέττας, Ηλίας Ντεμιάν, Κώστας Βαλάσκας, Σοφία Σταυράκη, Αλέξανδρος Μουστάκας, Svetoslav Danchev, Γιώργος Μανιάτης, Οκτώβριος 2022 Κυκλική οικονομία: Ευκαιρίες, προκλήσεις και επιδράσεις στην ελληνική οικονομία

6. Οδηγός ΕΚΕ για Μικρομεσαίες επιχειρήσεις ΜμΕ, (2008, σελ. 5) Ελληνικό Δίκτυο για την ΕΚΕ.
7. Τσακίρη Α. ,2017 Digital Content & Marketing Strategist «επιχειρώ» αποκτήθηκε 20/10/22
8. Christensen T. Lagreid P. Rykkja L. ,April 2016. Ανακτήθηκε την 20/12/2022 https://www.researchgate.net/publication/326634025_Organizing_for_Societal_Security_and_Crisis_Management_Governance_Capacity_and_Legitimacy_Governance_Capacity_and_Legitimacy
9. Epstein-Reeves, J. (2011, July 28). So You Call This CSR? Or One of Its Many Other Names?: Forbes. Ανάκτηση 16-1-2023, από Forbes Website: <https://www.forbes.com/sites/csr/2011/07/28/so-you-call-this-csr-or-one-of-its-many-other-names/?sh=67e4c7dc2d41>
10. <https://diazoma.gr/> ανάκτηση 12/12/2022
11. International Journal of Scientific Research in Engineering and Management (IJSREM) Volume: 06 Issue: 06 | June – 2022, p.4. (www.ijrem.com) RESPONSIBILITY AND ITS SUSTAINIBILITY (ανακτήθηκε 15/01/2023)
12. Palazzo G.& Scherer A. (July 2008) https://www.researchgate.net/publication/50915630_Corporate_Social_Responsibility_Democracy_and_the_Politicization_of_the_Corporation
13. Pezalla, A. Petigrew, J. Miller-Day, M., 2012. Researching the researcher as instrument: an exercise in interviewer self-reflexivity. Qualitative research. 12,(2), p.165-185.
14. Σβώλου Α., 2021 <https://www.lifo.gr/thegoodlifo/good-living/i-pandimia-sikose-psiloteraton-pihi-tis-etairikis-koinonikis-eythynis> ανακτήθηκε 14/12/2022.
15. Stefou, Marina, Corporate Governance Reforms in Greece and Cyprus (September 1, 2009). Corporate Ownership & Control, Vol. 7, No. 1, Fall 2009, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1465321> (ανακτήθηκε την 14-12-2022).
16. Σμυρνής Γ. Νεκτάριος, 2019. [Τι πραγματικά είναι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη \(euro2day.gr\)](https://euro2day.gr/) (ανακτήθηκε την 12/12/2022)
17. Τσαρδανίδης Χ. (2015). Corporate social responsibility, Greek enterprises and non governmental organizations. The Greek Review of Social Research, Σελ. 118, 143, 85–120. <https://doi.org/10.12681/grsr.1012>
18. Kadyan, J. (2016). United Nations Global Compact and Corporate Social Responsibility. International Journal Of Science And Research (IJSR). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/315885078_United_Nations_Global_Compact_and_Corporate_Social_Responsibility
19. Dimitrios Kritas, Stylianos - Ioannis Tzagkarakis , Zoi Atsipoulaniaki , Symeon Sidiropoulos The contribution of CSR during the covid-19 period in Greece: A step forward HAPSc Policy Briefs Series ,vol. 1 | no. 1 | June 2020

- [The Contribution of CSR during the COVID-19 Period in Greece: A Step Forward by Dimitrios Kritas, Stylianos Tzagkarakis, Zoi Atsipouliani, Symeon Sidiropoulos :: SSRN](#) (ανακτήθηκε 4-12-2022)
20. Lampropoulou, M. and Oikonomou, G. (2018) Theoretical Models of Public Administration and Patterns of State Reform in Greece. *International Review of Administrative Sciences*, 84, 101-121. <https://doi.org/10.1177/0020852315611219>
 21. Μαΐστρος Π., 2014. <https://www.metarithmisi.gr/content/i-dimosia-dioikisi-2014%E2%80%932020-27989> (ανακτήθηκε την 14/12/2022)
 22. Metaxas T., Tsavdaridou M., 2012, «Corporate Social Responsibility in Greece During the crisis period», MRPA (Munich Personal Rep.Ec Archive, Paperm) No.41518, posted 24 Sep 2012
 23. Nina Tomaževič, Metka Tekavčič, Darja Peljhan (2017) *Journal Total Quality Management & Business Excellence* Volume 28, Issue 5-6. p. 578-599 Publisher: Routledge <http://dx.doi.org/10.1080/14783363.2015.1102048>
 24. Ρόκος Δ., 2001 «Από τη «Βιώσιμη ή Αειφόρο» στην Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη» Μετσόβιο Κέντρο διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. <https://gsri.gov.gr/national-orgs/organismos-oikonomikis-synergasias-kai-anaptyxis>, ανακτήθηκε την 12-12-2022
 25. <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/41518/> ανακτήθηκε 12-12-2022)
 26. [Ινστιτούτο Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης \(cri.org.gr\)](http://cri.org.gr) ανακτήθηκε την 29-01-2023
 27. <https://www.unimc.it/farminc/el/mod4/unit1.html> (ανακτήθηκε την 05-10-2022)
 28. Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, CSR Hellas: <https://www.csrhellas.net> 27-11-22
 29. Skouloudis, A., Evangelinos, K. and Nikolaou, I. (2011). An overview of corporate social responsibility in Greece: perceptions, developments and barriers to overcome. *Business Ethics: A European Review*, Vol. 20 No. 2, pp. 205-226. <https://social-lib.gr/arthra/dimosia-ilektroniki-dioikisi/466-dimosia-dioikisi-kai-stress.html> (ανακτήθηκε την 14-12-2022)

ΑΡΘΡΑ:

1. Hans Bruyninckx , Σεπτέμβριος 2022 (Εκτελεστικός διευθυντής του ΕΟΠ) Κύριο άρθρο το οποίο δημοσιεύθηκε στο ενημερωτικό δελτίο του ΕΟΠ,
2. Ν.Αναλυτής, 2010 Πρόεδρος Ελληνικού Δικτύου ΕΚΕ, Ιούνιος 2010
3. Marrewijk M., (2003) Concepts and definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion. *Journal of Business Ethics*, 1-9.
4. Shafiqur Rahman-World Review of Business Research Vol. 1. No. 1. March 2011. Pp. 166 - 176 Evaluation of Definitions: Ten Dimensions of Corporate Social Responsibility.